

**UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Sociální pedagogika

Julie Gregorková

**Delikvence mládeže
z pohledu sociálního pedagoga se zaměřením
na Moravskoslezský kraj**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. & Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 17. 6. 2022

Julie Gregorková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce doc. PhDr. & Mgr. Petře Potměšilové, Ph.D., za věnovaný čas, cenné rady a vstřícný přístup, se kterým se mi po celou dobu věnovala.

Velký dík také patří mému manželovi za jeho trpělivost a notný nadhled, které prokázal v průběhu mého studia a psaní diplomové práce.

Práce byla podpořena z projektu IGA_CMTF_2021_001 Rozvíjení hodnot a výzkumných aktivit v sociální pedagogice

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. ZÁKLADNÍ POJMY	9
1.1. Etopedie	9
1.1.1. Cíl a předmět etopedie.....	9
1.1.2. Nástin historie	10
1.2. Chování.....	11
1.2.1. Rizikové chování.....	12
1.2.2. Syndrom problémového chování	13
1.2.3. Poruchy chování.....	13
1.3. Právní rozlišení cílových skupin z hlediska věku.....	15
1.3.1. Dítě.....	15
1.3.2. Mladistvý.....	16
1.3.3. Mládež.....	16
1.3.4. Zletilý	16
2. PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ.....	17
2.1. Kriminologie.....	17
2.1.1. Legální vymezení	17
2.1.2. Sociologické vymezení	18
2.2. Kriminalita a delikvence.....	19
2.2.1. Faktory vzniku delikventního chování.....	21
2.3. Právní úprava protiprávního jednání	22
2.3.1. Přestupky	22
2.3.2. Trestný čin.....	23
2.3.3. Trestné činy u nezletilých	23
2.4. Kriminalita ve světle statistik	25
2.4.1. Rozsah a úroveň kriminality	26
2.4.2. Struktura a dynamika kriminality.....	27
2.4.3. Nezletilé osoby ve vybraných statistikách	31

3.	PREVENCE	33
3.1.	Horizontální a vertikální úroveň prevence	33
3.2.	Resilience.....	35
3.3.	Retributivní a restorativní justice	36
3.3.1.	Vybrané restorativní programy, aneb příklady dobré praxe	37
4.	INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA	40
4.1.	Diagnostický ústav	41
4.2.	Dětský domov.....	41
4.3.	Dětský domov se školou.....	41
4.4.	Výchovný ústav	42
4.5.	Středisko výchovné péče	42
4.6.	Slabá místa institucionální výchovy	44
	EMPIRICKÁ ČÁST.....	46
5.	RÁMEC VÝZKUMU	46
5.1.	Výzkumný problém	46
5.2.	Výzkumné cíle.....	46
5.3.	Výzkumné otázky	46
5.4.	Metodika výzkumu a sběr dat.....	47
5.4.1.	Okruhy rozhovoru	48
5.5.	Výzkumný vzorek.....	49
6.	ANALÝZA TEXTŮ	50
6.1.	Participant 1 – Vychovatel v diagnostickém ústavu.....	50
6.1.1.	Shrnutí rozhovoru s participantem 1	65
6.1.2.	Závěr rozhovoru s participantem 1.....	67
6.2.	Participant 2 – Vychovatelka ve výchovném ústavu pro mládež.....	68
6.2.1.	Shrnutí rozhovoru s participantem 2	87
6.2.2.	Závěr rozhovoru s participantem 2.....	89
6.3.	Participant 3 – Učitel, vychovatel a preventista rizikových forem chování v dětském domově se školou	90
6.3.1.	Shrnutí rozhovoru s participantem 3	110
6.3.2.	Závěr rozhovoru s participantem.....	112
7.	DISKUZE.....	113
	ZÁVĚR.....	119

„Chválit a povzbuzovat dítě je stokrát účinnější než hrozit a trestat.“

O. S. Marden

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se věnuje delikvenci mládeže z pohledu sociálního pedagoga se zaměřením na Moravskoslezský kraj.

Od Sametové revoluce uplynuly více než tři dekády. Vyrůstá druhá generace, která s minulým režimem nemá přímou zkušenost. Komunikační média, globalizace, multikulturalita či ideologická roztržičnost ovlivňují vývoj společnosti, její standardy, hodnoty a normy. Protichůdnost jednotlivých koncepcí klade vysoké nároky na orientaci dospělých. O to náročnější je vyznat se ve světě pro generaci nového tisíciletí. Výchovné přístupy k ní se celospolečensky liberalizují a pluralizují. Rozvolnění v oblasti výchovy přináší nové příležitosti, ale jako vše ostatní, má také stinné stránky. Jednou z nich je i nárůst agresivity a přibývající případy trestné činnosti páchané nezletilými. (Mertin, 2019; Večerka, 2020, s. 51)

Pedagogové, kteří přicházejí s touto cílovou skupinou do styku, musí řešit vyvstávající otázky týkající se cílů a hodnot, ke kterým chtějí své svěřence vést. Dále také jaké metody a formy práce zvolit, aby jejich úsilí bylo efektivní a smysluplné. Na bedrech pedagogů leží také velká část zodpovědnosti za uskutečňování prevence a intervence.

Dnešní doba je navíc ovlivňována zaváděním moderních technologií a vymožeností, které nám v mnohých ohledech usnadňují život a přináší nové příležitosti. Také celková životní úroveň se v naší zemi zvyšuje (ČTK České noviny, 2021).

Některé regiony České republiky však ve srovnání s těmi ostatními celá desetiletí zaostávají. Tamní situace často postrádá dlouhodobé a systematické řešení problémů. A bohužel ani výhledově nemají tyto regiony našlápnuto k razantnější změně. Ze statistik ČSÚ (2021) nebo výsledků Indexu kvality života (Obce v datech, 2022) vycházejí dlouhodobě nejhůře Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj. V těchto regionech se v důsledku nerovností rozevírají pomyslné nůžky ve společnosti, a vytváří se podhoubí pro sociálně-patologické jevy jako jsou nezaměstnanost, chudoba, nízké dosažené vzdělání nebo kriminalita.

Tematicky diplomová práce do určité míry předbíhá mou dřívější bakalářskou práci „Možnosti edukace a zaměstnání vězňů v průběhu výkonu trestu a poté.“ Ve středu zájmu totiž nejsou dospělé osoby ve výkonu trestu, ale nezletilí, kteří se pohybují na hraně zákona i společnosti. A právě z těchto osob, které mnohdy mají zkušenost s ústavní výchovou, se

mohou stát vězni. Někdy navíc opakovaně. Zvoleným tématem si tak rozšiřuji obzory na pomezí pedagogických a trestně-právních disciplín. Důvodem pro zaměření se na Moravskoslezský kraj je, že vychází ve státních srovnáních dlouhodobě jako jeden z nejpostiženějších kriminalitou, ale zároveň jsem se zde narodila, vyrůstala a dobře jej znám.

Práce je rozdělena do 7 kapitol. První kapitola je věnována základním pojmům týkajících se poruch chování jako takových.

Ve druhé kapitole je cílem obeznámit čtenáře s problematikou protiprávního jednání. Následně je objasněn vztah mezi delikvencí a kriminalitou. Součástí kapitoly je i vysvětlení současné právní úpravy protiprávního jednání. Za pomoci statistik se pak pokoušíme přiblížit současnou situaci na poli delikvence a kriminality.

Třetí kapitola nastiňuje fungování systému prevence ve všech jejích podobách. Pozornost je věnována jak horizontální, tak vertikální úrovni. Opomenuta není ani resilience, která při tvorbě metodik prevence sehrává podstatnou roli. Na konci jsou nastíněny možnosti retributivní a restorativní justice.

Čtvrtá kapitola se věnuje institucionální výchově jako jednomu z pilířů etopedické činnosti. Je vysvětlen rozdíl mezi jednotlivými zařízeními ústavní a ochranné výchovy a středisky výchovné péče. V závěru kapitoly jsou zmíněna i slabá místa institucionální péče.

V empirické části, sestávající se ze tří kapitol, představíme výzkum, problém, jeho cíle a otázky. Cílem výzkumu je zjistit, jak vnímají delikvenci nezletilých sociální pedagogové pracující ve vybraných zařízeních ústavní a ochranné výchovy v Moravskoslezském kraji.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ POJMY

Diplomová práce se věnuje delikvenci mládeže z pohledu sociálního pedagoga, z toho důvodu je žádoucí zprvu definovat pojmy, které se dané problematiky týkají a budou v práci užívány.

1.1. Etopedie

Etopedie je nejmladší speciálně-pedagogická disciplína, která se v roce 1969 vyčlenila z psychopedie, jakožto vědy zabývající se osobami s mentálním postižením. Hlavními důvody pro tento krok byly zásadní rozdíly v cílových skupinách obou disciplín, ale také odlišné metody a formy práce z těchto rozdílů vyplývající.

Samotný výraz etopedie se pak skládá ze dvou slov řeckého původu – „εθος“ (éthos) znamenající mrav či zvyk a „παιδία“ (paedia), které můžeme přeložit jako výchova. Jedná se tedy o speciálně-pedagogickou disciplínu zabývající se osobami s poruchami chování (Kaleja, 2013, s. 13). V širším smyslu zahrnuje i diagnostiku, terapii, poradenství, sociální rehabilitaci a resocializaci těchto osob (Hutyrová, 2013, s. 14).

Etopedie díky svému širokému záběru čerpá z mnoha oborů. Mezi ně patří filozofie, zvláště etika a axiologie. Poznatky o fungování lidského těla a chování zase přináší lékařské vědy (zejména neurologie, genetika, psychiatrie) a psychologie (psychopatologie, patopsychologie, sociální psychologie či forenzní psychologie). Pedagogika pak tvoří základ pro výchovně-vzdělávací činnost. Konkrétně můžeme zmínit speciální pedagogiku, jíž je etopedie nedílnou součástí, či sociální pedagogiku, která se zabývá mimo jiné i otázkami výchovy a prostředí (Procházka, 2012, s. 87). Sociologie, právo a politika zase napomáhají pochopit základní sociokulturní rámec společnosti. A disciplíny jako jsou penologie, penitenciaristika, kriminologie, kriminalistika nebo viktimologie nám přináší poznatky z trestně-právní oblasti. (Kaleja, 2013, s. 23)

1.1.1. Cíl a předmět etopedie

Cílem je co nejvíce rozvíjet osobnost jedince s psychosociálním ohrožením nebo narušením, což v rámci etopedické činnosti znamená začlenit (socializovat) či znovuzáčlenit (resocializovat) do intaktní společnosti. Naplnění cíle je pak podmíněno zvolením adekvátních metod, forem a podmínek práce s cílovou skupinou. (Hutyrová, 2013, s. 15)

Předmět disciplíny zahrnuje všechny otázky spojené s podmínkami potřebnými pro rozvoj a (znovu)začlenění osob s poruchami chování – terminologii, diagnostikování typu a stupně poruchy, etiologii, prevenci poruch chování, intervenci ve výchovně-vzdělávacím procesu, převýchovný proces (reedukaci), systém edukačních institucí (zejm. ústavní a ochrannou výchovu), spolupráci s dalšími vědními obory a spolupracující instituce (nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, OSPOD apod). (Vojtová, 2008a, s. 32)

1.1.2. Nástin historie

Je na místě připomenout, že vlivem překotných politických a kulturních změn ve 20. století nebyl vývoj etopedie rovnoměrný. Některé přístupy fungovaly paralelně vedle sebe, aniž by docházelo k hlubší vzájemné spolupráci či obohacování. U nás můžeme tento vývoj rozdělit na několik pomyslných etap, jejichž vymezení se odvíjí od významných událostí té doby.

Před vznikem samostatného Československého státu byli nejvýznamnějšími představiteli práce s dětmi s výchovnými obtížemi zejména František Kočí (1858–1934) a František Čáda (1865–1918). Čádovo jméno se pak pojí se zakládáním „kolonií“ pro cílovou skupinu. Také vytvořil zcela nový obor, a to pedologii. Z ní pak vzešla pedopatologie zabývající se „abnormálním dítětem“, jejímž základem bylo spojení dosavadních znalostí z oblasti psychologie a věd biologických. Běžně užívanými odbornými termíny se staly „abnormální dítě“ a „dítěti úchylné.“ Od toho pak byl jenom kousek k názvu nově vzniknuvšího odborného periodika *Úchylná mládež* vydávaného od roku 1925. (Kaleja, 2013, s. 19–20)

Jak Kaleja (2013, s. 19–22), tak i Hutyrová (2013, s. 8–13) nastiňují terminologické změny, ke kterým v průběhu času přirozeně docházelo. V období 1918–1948 stojí za zmínku práce Jana Mauera, který vytvořil koncepci dvou samostatných oborů – pedopatologie a nápravné pedagogiky. Pedologie a pedopatologie napomáhaly vytvářet teoretické zázemí pro praxi nápravné pedagogiky. Z pohledu sociálních pedagogů pak můžeme vyzdvihnout působení Františka Štampacha, který pro obor zabývající se mládeží tělesně, duševně a mravně narušenou, použil označení sociální pedagogika. Později se název změnil na pedagogickou defektologii a zde se již dostáváme k počátkům základního dělení speciální pedagogiky na jednotlivé „pedie“, v té době na psychopedii, ortopedii, logopedii a okulopedii. Toto dělení bylo v následující dekádách zpřesňováno a modernizováno dle potřeb oboru.

Období 1945–1969 je charakteristické zejména využíváním hromadné převýchovy, kdy děti byly umisťovány do zařízení kolektivní péče. Tato péče na pomezí zdravotnictví a pedagogiky hojně využívala medikaci a „náprava“ byla z velké míry založena na izolaci

(segregaci) a represi. Nejvýznamnějšími autory té doby byli bezpochyby Bohumír Popelář, který se zasadil o používání pojmu speciální pedagogika namísto nápravné pedagogiky, a pak také Miloš Sovák, který ve svém díle *Nárys speciální pedagogiky* vytvořil pilíře oboru, na nichž dodnes stojí. Ačkoli se nejednalo o politicky klidné období, z hlediska oboru můžeme považovat za přínosné, že se s cílovou skupinou začalo pracovat více pedagogicky, a nebyl tedy prosazován čistě medicínský model péče.

V období 1970–1989 se již etopedie etablovala jako samostatná disciplína, jejíž oblastí zájmu byla defektivita osob s obtížnou vychovatelností. Ta může následně přecházet v delikvenci nebo i kriminalitu. Pojmy mravní narušenost, obtížná vychovatelnost a sociální narušenost pak tvořily *gros terminologie* tehdejší doby. Nutno podotknout, že hranice mezi jednotlivými označeními se značně prolínaly, a to zejména z důvodu různých náhledů odborníků na etiologii poruch chování. Zdeněk Helus pak na základě provedeného výzkumu implementoval do etopedie myšlenku, že hodnocením vychovatele/učitele je ovlivňována sebereflexe žáků a je vytvářen „bludný kruh neúspěchu a naučené bezmocnosti.“

Hutyrová (2013, s. 13) pak uzavírá vývoj etopedie u nás obdobím po Sametové revoluci. Po roce 1989 se země začala pomalu otevírat světu a s tím přicházely i nové myšlenky v oblasti edukace. Prvním milníkem se stalo přijetí a následná ratifikace Úmluvy o právech dítěte. Další významnou událostí byla konference UNESCO v Salamance v roce 1994, která spustila rozvoj inkluzivních trendů a také podnítila širší celospolečenskou debatu o změně přístupu k osobám s postižením. Ve srovnání s dřívějším se stává edukace u nás méně segregáčnická, a čím dál tím více se využívá *prointegračních prvků*. Otevření se světu a pozvolné narušování demografické homogenity nás vede k přemýšlení, jak pracovat s lidmi, kteří jsou z různých důvodů odlišní a snáze zranitelní. Tímto se otevírá i prostor pro širší vymezení etopedie jako oboru, který se věnuje péči o osoby s psychosociálním ohrožením nebo postižením. Může tak zahrnovat i práci s cizinci, menšinami, osobami se závislostním chováním atp.

1.2. Chování

Jak jsme již vysvětlili výše, esencí veškeré etopedické práce je pedagogické působení na chování svěřence. Průcha a Veteška (2014, s. 132) definují chování v obecnějším významu jako „jakékoli pozorovatelné změny stavu či reakce na vnější podněty v nějakém systému (rostliny, společnost, člověk). Z psychologického hlediska je chování pojímáno jako „komplex různých činností člověka, v různých životních situacích a pro různé účely.“ Do chování spadají činnosti vrozené (instinktivní), návykové (získané nápodobou a bezděčným učením) a činnosti

rozumové (utvářené pomocí cíleného učení, vzdělávání a výcviku). Autoři na závěr upozorňují, že i když v běžné mluvě dochází ke smazávání nuancí ve významu slov chování, aktivita, jednání a jsou běžně užívána jako synonyma, v odborné terminologii nesou odlišný význam. Aktivita a jednání v sobě implicitně ukrývají odkaz na vlastní záměrné chování a potřebnou vnější či vnitřní motivaci.

Ačkoli je zřejmé, že se odborníci snaží upřesňovat užívanou terminologii, panuje stále určitá nejednotnost. Ta je dána z velké míry multidisciplinarností etopedie, kdy obory, ze kterých čerpá, nahlíží na problematiku poruch chování pokaždé z odlišného úhlu pohledu (pedagogika, psychologie, sociologie, medicína, právo...). Určitým faktorem je pak také posun významů jednotlivých odborných termínů v čase a jejich vulgarizace (jak bylo nastíněno v předešlé kapitole).

Namátkou můžeme zmínit pojmy jako problémové chování, delikvence, predelikventní jednání, antisociální jednání, abnormální chování, agresivní jednání, nepřizpůsobivé chování, maladaptivní chování atp. Rizikové chování zde chápeme jako termín obecnější a zastřešující pojmy vyjmenované.

1.2.1. Rizikové chování

V rámci Metodických doporučení MŠMT k primární prevenci je užíván pojem rizikové chování, jehož projevy bývají jedním ze znaků adolescence. Sobotková (2014, s. 39) zmiňuje, že až 50 % adolescentů se během dospívání přímo zapojí do některé z forem rizikového chování, ale s nástupem dospělosti toto chování obvykle postupně odeznívá.

Rizikové chování implicitně nebo explicitně vede ke zdravotním, psychosociálním nebo vzdělávacím obtížím. Základním kritériem je prepatologická úroveň projevů, kdy však ještě nedochází zcela k naplnění známek patologie. Obvykle zahrnuje:

- interpersonální agresivní chování
- delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku
- rizikové zdravotní návyky
- sexuální chování
- rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím
- prepatologické hráčství
- rizikové sportovní aktivity (Širůčková in Miovský, 2010, s. 50–52)

Autoři sborníku Primární prevence rizikového chování ve školství (2010, s. 28) dále poukazují na fakt, že v dřívějších dobách bylo užíváno pro toto nežádoucí a rizikové chování

souhrnné označení sociálně-patologické jevy. Tento termín je však považován z hlediska moderní prevence za zastaralý a pedagogicky překonaný, a to zejména z důvodu pejorativního až stigmatizujícího nádechu a kladení příliš velkého důrazu na společenskou normu. Ve Slovníku sociální patologie (2017) pak hraje podstatnou roli v definici sociálně-patologických jevů vyznačujících se zejména „masovostí, trvalostí a rozšířeností v určitých sociálních podmínkách včetně nadindividuálnosti,“ spojení negativní odchýlení od norem. Právě slovo „negativní“ zásadním způsobem odlišuje sociálně-patologické jevy od sociální deviace, která může znamenat jak pozitivní, tak i negativní odchylku, a je tudíž termínem neutrálním.

Můžeme tedy říci, že v současných odborných kruzích jsou sociálně-patologické jevy spíše záležitostmi disciplín jako sociologie, sociální práce, sociální politiky či sociální patologie. Pojem rizikové chování je pak v popředí zájmů věd, které se zaměřují na práci s konkrétním jedincem, například pedagogiky, psychologie nebo medicíny.

1.2.2. Syndrom problémového chování

Člověk chovající se rizikově v jedné oblasti života má sklony se chovat rizikově i v jiných situacích. Propojuje tedy konkrétní projevy rizikového chování, což vytváří komplexní jev – problémové chování. Jedním ze znaků je porušování všeobecně přijímaných sociálních norem. Je však potřeba si uvědomit, že sociální normy jsou konstruktem, který je geograficky, historicky, kulturně a sociálně podmíněn. Navíc je do velké míry ovlivňován osobní zkušeností. Je tedy poměrně složité rozlišit chování, které je ještě normální (v normě), a které je už „za hranou,“ tedy problémové a nežádoucí. (Širůčková in Miovský, 2010, s. 50–52)

1.2.3. Poruchy chování

Zastřešujícím pojmem jsou pak poruchy chování. 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10), která je v České republice v platnosti od roku 1994, je charakterizuje jako opakované a (nejméně 6 měsíců) přetrvávající agresivní, asociální nebo vzdorovité chování, kterým jedinec zásadním způsobem porušuje sociální normy a chování přiměřené danému věku. Pro určení diagnózy nestačí jeden samostatný disociální čin, ale postačuje jeden z následujících typů chování:

- časté praní se nebo týrání
- krutost k lidem či zvířatům
- závažné destrukce majetku
- zakládání požárů

- lhavost, nepoctivost
- krádeže
- záškoláctví
- útěky z domova
- časté a silné výbuchy vzteku
- nekázeň

Do poruch chování (F91) neřadíme: afektivní poruchy nálady, pervazivní vývojové poruchy a schizofrenii. Mohou být ale naopak spojeny s emočními poruchami nebo hyperkinetickými poruchami. MKN-10 dále dělí poruchy chování na: poruchu chování vázanou na vztahy k rodině (F91.0), nesocializovanou poruchu chování (F91.1), socializovanou poruchu chování (F91.2), opoziční vzdorovité chování (F91.3), jiné poruchy chování (F91.8), poruchu chování NS (F91.9). (ÚZIS ČR, 2021)

Z hlediska páchaní trestné činnosti mládeží se jeví jako podstatné rozlišovat zejména nesocializované a socializované poruchy chování.

Nesocializovaná porucha chování je kombinací disociálního nebo agresivního chování (splňuje celý výčet kritérií v kategorii F91). Nejsignifikantnějším znakem je pervazivní narušení vztahu s vrstevníky (či ostatními lidmi obecně). Osoby s diagnostikovanou nesocializovanou poruchou chování tak jednájí většinou samotářsky, těžce navazují vztahy (případně nejsou důvěrné), straní se kolektivu, a někdy úmyslně, protože bývají neoblíbeny. Má špatnou prognózu, náprava chování bývá méně úspěšná. (Theiner, 2007, s. 87)

Naproti tomu socializovaná porucha chování, která taktéž splňuje všechna kritéria pro F91, se vyskytuje u jedinců dobře začleněných do vrstevnických skupin. Zásadním rozdílem je tedy právě schopnost navazovat a udržovat vztahy. Je-li dítě součástí problémové skupiny (gangu), jedná se zpravidla o krádeže s partou, vandalství, záškoláctví nebo jinou skupinovou delikvenci. V případě, že je provedena intervence, je poměrně velká šance na nápravu. Někdy také v pozdní adolescenci a mladé dospělosti odeznívá sama. Obecně má tedy narozdíl od nesocializované poruchy chování nadějnou prognózu. (Theiner, 2007, s. 87)

Autoři Slovníku sociální patologie (Kraus, Bělík, Hoferková a kol., 2017) upozorňují na neoddělitelnost emocionálních problémů od poruch chování, proto se v současné etopedii zaměřené na děti a mladistvé spíše upřednostňuje dělení na 3 stádia – dítě v riziku poruch chování, problémové chování, dítě s poruchou chování a emocí. V prvním stádiu je jedinec vystaven ohrožujícím faktorům zejména v osobnostní a sociální oblasti. U jedinců

s problémovým chováním jsou již přítomny nežádoucí projevy chování, avšak časově omezené a nepříliš intenzivní. Pro toto stádium je podstatná vnitřní motivace ke změně chování a také to, že v případě dobře nastavených intervenčních postupů je zvládnutelné běžnými pedagogickými metodami. V posledním stádiu, kdy dojde k plnému rozvoji poruchy chování a emocí, dochází k zásadnímu porušování kulturních, věkových a etnických norem. Nejedná se již o krátkodobou přechodnou reakci a vyskytuje se obvykle ve více prostředích (rodině, škole, mezi vrstevníky, na veřejnosti) a přetrvává navzdory intervenci v rámci vzdělávacího programu. (srov. Potměšilová a kol., 2013, s. 105–106)

A ačkoli je základním dokumentem pro definování poruch chování stále 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, od roku 2022 vstoupí v platnost 11. revize. Dokončení verze MKN-11 v českém znění je plánováno na konec roku 2022. Kromě základních technických a obsahových změn přináší rozšíření stávajících kapitol a vytvoření oddílů nových (např. sexuální zdraví). Z našeho pohledu se pak jeví jako důležité zmínit, že právě část věnovaná poruchám chování dozná výraznějších změn. (ÚZIS ČR, 2021; Mohr, 2017, s. 147–148)

1.3. Právní rozlišení cílových skupin z hlediska věku

V českém jazykovém úzu se často setkáváme se všeobecně známými pojmy, jejichž význam se může v závislosti na prostředí, kde jsou užívány lišit. Pro pochopení problematiky je potřeba tyto rozdíly vnímat.

1.3.1. Dítě

Jedním ze základních dokumentů, v jehož názvu pojem dítě figuruje, je Úmluva o právech dítěte, v níž je definováno jako „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ (Sdělení č. 104/1991 Sb., čl. 1)

Také Trestní zákoník (§ 126) definuje dítě jako osobu mladší 18 let. Rozlišuje však v dílčích paragrafech i „dítě mladší 15 let“ (např. v § 187 o pohlavním zneužití). Záleží také na tom, zda je tato osoba subjektem (ten, kdo čin páchá), nebo objektem (proti komu je jednání namířeno).

Dle Občanského zákoníku nenabyla nezletilá osoba (osoba, která nedovršila 18 let) plnou svéprávnost a je „způsobilá k právním jednáním, co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“ Zákonný zástupce může nezletilé osobě udělit „ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to

není zákonem zvlášť zakázáno; souhlas může být následně omezen i vzat zpět“ (89/2012 Sb., § 30–32). Občanský zákoník v § 30 upravuje i podmínky pro nabytí plné svéprávnosti před dovršením 18. roku života, a to buď přiznáním svéprávnosti soudem, nebo uzavřením manželství.

1.3.2. Mladistvý

V podobném duchu jako Trestní zákoník rozděluje osoby neploleté i zákon č. 218/2003 Sb., o Soudnictví ve věcech mládeže. Dle tohoto právního předpisu se mladistvým rozumí ten, „kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.“ (§ 2 odst. 1 písm. c)

1.3.3. Mládež

Budeme-li vycházet z definic zákona č. 218/2003 Sb., tak dítětem je osoba do dovršení 15. roku, mladistvým pak osoba, která dovršila 15 let, ale zároveň nepřekročila 18. rok života. Zastřešujícím pojmem pro obě výše zmíněné kategorie osob, jež nejsou plnoleté, je tak pojem mládež. (§ 2)

1.3.4. Zletilý

Pro úplnost podkapitoly doplníme i dospělé osoby neboli osoby zletilé, plnoleté. Ty se dovršením 18. roku života stávají plně svéprávné. (89/2012 Sb., § 30)

2. PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ

Nezřídka se stává kriminalita konverzačním tématem. O tom, že kriminalita „táhne“, svědčí i rozsáhlá produkce kriminálních filmů, seriálů nebo knih. V našich končinách v poslední době takto rezonuje například seriál Devadesátky, který svým zpracováním přináší poutavé kriminální kauzy z porevoluční doby (Česká televize, 2022). Film Amnestie (2019) naopak vypráví příběhy lidí, kteří žijí nuceně „za zdmi“ věznice v Leopoldově. Poohlédneme-li se u našich sousedů, jistě stojí za to zmínit slovenský film Sviňa (2020) týkající se kauzy Kuciak. Poláci zase našli inspiraci v citlivém spojení témat církve, politiky a kriminality, z něhož vzešly například filmy Klér (2018), Corpus Christi (2019) nebo dokument Hlavně to nikomu neříkej (2019). Tvůrcům zmíněných počinů se podařilo zprostředkovat silné podněty, které rozvířily vody vzpomínek, a také divákům připomínají, že kriminalita tady byla, je a bude a do určité míry je něčím, s čím se musí společnost neustále vyrovnávat.

2.1. Kriminologie

Z výše zmíněného můžeme lehce nabýt dojmu, že když je kriminalita běžnou součástí našich životů, máme o ní poměrně jasnou představu. Co tedy je, nebo není kriminalita? Tuto otázku si kladou kriminologové. Název samotné vědy o kriminalitě, kriminologie, vychází ze spojení latinského slova „crimen“, tedy zločin a řeckého slova „logos“ značícího nauku, vědění, řád (Karabec, 2018).

2.1.1. Legální vymezení

Tomášek (2014, s. 11) poukazuje na zásadní spletnost celého předmětu kriminologie. V případě, že využijeme trestní zákon pro vymezení toho, co je kriminální jednání, a co ne, poměrně brzy bychom se měli dobrat k tomu, co je kriminalita. V tomto podání bychom kriminalitu mohli označit za souhrn všech forem chování, které trestní právo považuje za trestné činy. Tato legální definice má však několik slabých míst.

Trestní zákoník (40/2009) je totiž postaven na zásadách římského práva - „nullum crimen sine lege“ a „nulla poena sine lege“, tedy že není trestného činu bez zákona a není ani trestu bez zákona. S nadsázkou tedy můžeme říci, že právě vytvořením onoho zákona jsme mimoděk stvořili i kriminalitu.

Další slabinou při vymezení kriminality pomocí práva, byť naprosto přirozenou, je neustálý vývoj společnosti. Namátkou můžeme vyzdvihnout celospolečenské proměny ve vnímání sexuality, alkoholu, drog či interrupcí. Při nahlédnutí do staršího vydání Trestního

zákoníku (140/1961 Sb.) nám pak tento vývoj mohou názorně ilustrovat §§ 108–112. Stěží si v současné době umíme představit, že bychom byli stíháni za opuštění republiky (§ 109) nebo naopak za vniknutí na její území - „Kdo nejsa československým občanem vnikne na území republiky, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta“ (§ 110). Za zákony stojí konkrétní kulturní, ekonomické a politické podmínky a jsou tedy sociálním konstruktem.

Někteří kriminologové pak poukazují na další slabé místo legálního vymezení, a to na příliš blízký vztah mezi trestními zákony a politikou. Jedinci, kteří mají moc a vdechují těmto zákonům život, tak mají ve svých rukou nástroj pro ovládnutí pro ně vyhovujícího společenského stavu. Mají možnost přímo ovlivnit, co bude považováno za kriminalitu, kde bude hranice mezi přestupkem a trestným činem atp. (Tomášek, 2014, s. 12–14)

Z řad kritiků zaznívá ještě jeden argument. Ten je postaven na tom, že dle legální definice se konkrétní čin stává činem trestným pouze na základě zákona a zločincem je pak jedinec, který byl dle tohoto zákona stíhán a uznán vinným. Zcela by tak byli opomenuti ti, co se dopouští trestné činnosti, ale nejsou odhaleni. Kriminologie by tak musela upustit od zkoumání neodhalené trestné činnosti, čímž by se přišla o celistvost vlastního předmětu. (Tomášek, 2014, s. 14)

2.1.2. Sociologické vymezení

Mezery, které se naskýtají při snaze vymezit kriminalitu legálně může pomoci zacelit sociologický pohled. Jeho nezměrnou výhodou je zachycení kriminality v celé své šíři, tedy včetně méně závažných projevů, které nejsou podchyceny právními kodexy, ale společností jsou vnímány jako nežádoucí.

Sociologické teorie jsou stavěny na pojmech morální a sociální normy. Ty nemusí být nutně psané, může se jednat o verbalizované a obecně známé pravidlo či předpis. Každá společnost má své vlastní standardy chování, jejichž dodržování a udržování je očekáváno. V případě, že tomu tak není, přichází sankce. (Tomášek, 2014, s. 14)

V těchto souvislostech je užíván pojem sociální deviace. Ta je ve Slovníku sociální patologie definována jako odchylka od očekávaného, standardizovaného, a tedy konformního chování, které je platné v dané společnosti. Sociální deviace je tedy „ustálený způsob vnějšího chování, který se v záporném smyslu výrazně vymyká tomu, co je obecně považováno za běžné.“ Rozlišujeme odchylku negativní (netolismus, záškoláctví, krádeže) a odchylku pozitivní, kdy jsou normy naopak dodržovány příliš úzkostlivě a do krajnosti (např. workoholismus). S normami se pak pojí také určitý toleranční limit. Záleží pak na citlivosti

dané společnosti, co je ještě tolerováno a tudíž nesankcionováno. (Kraus, Bělík, Hoferková a kol., 2017)

Ani sociologické vymezení se však nevyhne kritice. Tomášek (2014, s. 15–17) upozorňuje na limity spočívající zejména ve zřejmé vágnosti a nejasnosti. Morální normy jsou stejně jako zákony konstruktem, který se v čase vyvíjí. Ačkoli bychom se napříč kulturami pravděpodobně shodli na činech „mala in se“ (zlo samo o sobě), tedy činech, jež jsou považovány za zlo téměř vždy a všude (znásilnění, vražda, krádež). Na činech „mala prohibita“ jakožto činech, které jsou zakázány jen někdy a v některých kulturách (prostituce, prohibice, ilegální migrace), bychom se shodli velmi těžko (Jandourek, 2011, s. 156). Někdy je shoda téměř vyloučena z důvodu rozdílné kultury. Ale i v rámci jednoho státu je velmi složité najít shodu v dílčích normách a pohledu na ně. Ten se může lišit na základě věku (generace), pohlaví, víry, příslušnosti ke konkrétní národnosti, minoritě či subkultuře. Při určení, co je norma, a co odchylka od ní, hraje vedle vlastního obsahu jednání jedince i rámec, v němž se odehrává. Slabé místo sociologického vymezení autor sledává i v relativitě a subjektivitě hodnotitele – kdo bude ten, co morálnost či amorálnost zhodnotí? A pokud hodnotíme všichni (což hodnotíme), tak čím pohled bude ten správný a lepší?

Ani sociologické vymezení tak kriminologům nenabízí zcela jednoznačnou definici toho, co je a co není kriminalita. Ať už osobně upřednostňujeme pojem sociální deviace, či trestný čin, je vhodné vnímat tyto přístupy spíše jako navzájem se doplňující než jako soupeřící. Odborníci zabývající se kriminalitou tak mohou vnímat trestní zákon jako nástroj, díky kterému se rychle zorientují v nežádoucích společenských jevech a případných sankcích. Právní kodexy, které striktně určují hranu toho, co je a není trestné, jsou taktéž základem pro zdroje užitečných informací (policejní statistiky, mapy kriminality, soudní spisy), bez kterých se kriminologové neobejdou. Sociologický úhel pohledu pak zase umožňuje vidět i za horizont trestního zákona a otevírat debatu o jeho případných změnách. (Tomášek, 2014, s. 17)

2.2. Kriminalita a delikvence

Jak kriminalita, tak delikvence si dlouhodobě udržují pozornost odborníků i laické veřejnosti. Nejenom z důvodu své všudypřítomnosti, ale také z důvodu hledání řešení, jak je, pokud možno co nejvíce omezit nebo jejich dopady alespoň zmírnit. Oba tyto termíny, kriminalita i delikvence, pronikly do humanitních věd z právních disciplín (Škoda, Fischer, 2014, s. 170).

Pojem kriminalita, též zločinnost, vychází z latinských slov „criminalis“ - zločinný nebo „crimen“ – zločin a označuje chování, které je v dané společnosti trestné. Je to souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti v minulosti vyskytly a nadále jsou přítomny. Tyto činy jsou trestány podle trestního zákona. (Škoda, Fisher, 2014, s. 169–170)

Zločinnost dále dělíme na zjevnou, která je statisticky registrovaná a skrytou (latentní), která není zainteresovanými orgány odhalena. Ačkoli odborníci dnes při odhalování kriminality využívají moderní postupy a technologie, část činů zůstává nadále skryta. Míru latence pak zásadně ovlivňují faktory jako jsou důvěra občanů v právní stát a bezpečnostní orgány, obava ze msty pachatelů, spolupráce občanů při objasňování trestné činnosti či citlivost společnosti k porušování daných pravidel. Vzestup kriminality je často dáván do souvislosti s dlouhodobým procesem industrializace, urbanizace, migrace a dalšími demografickými změnami či regionálními specifiky. Globalizace přináší nové jevy jako terorismus, mezinárodní organizovaný zločin (obchod s lidmi, zbraněmi nebo drogami), trestnou činnost nadnárodních organizací. Velké riziko pak představuje kriminalita v kyberprostoru. (Karabec, 2018)

Termín delikvence pak vychází z latinského „delinquere“ – provinít se. Označuje společensky nepřijatelné chování v širším slova smyslu. Zahrnuje tedy jak kriminalitu samotnou, tak i přestupky a další závadné způsoby chování, které však nejsou tak společensky nebezpečné jako trestné činy. Případně nemohou být jako běžné trestné činy z objektivních důvodů hodnoceny (uložení ochranné léčby nebo ústavního pobytu v případě paranoidní formy schizofrenie nebo mentální retardace u pachatele apod). I z důvodu tohoto širšího vymezení je pojem delikvence také používán pro označení trestné činnosti osob mladších 15 let, která do značné míry souvisí s neukončeným vývojem biologického, mentálního a sociálního zrání. (Škoda, Fisher, 2014, s. 170; Karabec, 2018)

V případě užšího významu delikvence je pojem vztahován právě ke kriminalitě mládeže (tedy dětí i mladistvých). V případě nutnosti odlišení je v souvislostech s kriminalitou dětí používán pojem prekriminalita či predelikvence a u mladistvých označení juvenilní delikvence. (Kraus, Bělík, Hoferková a kol., 2017)

Hranici při vymezování toho, co delikvencí je, nebo není, tvoří udělený trest. Fischer a Škoda (2014, s. 170) upozorňují, že je potřeba vnímat rozdíl mezi delikvencí a disociálním chováním, protože vzdorovitost, lži nebo špatné návyky spadají sice do poruch chování, ale svým obsahem ještě nejsou společnosti tak nebezpečné.

Delikventní chování má o něco blíže k asociálnímu chování – taktéž společensky nepřijatelnému a narušujícímu od disociálního chování společensky závažnějšímu. Ani zde však nemůžeme mezi tyto termíny umístit rovnítko, protože ne všechno asociální chování je vždy předmětem sankce (příkladem budiž tabakismus, sebepoškozování, alkoholismus), tudíž není delikventní. Můžeme však říci, že některé formy asociálního chování jako delikventní chování označovány být mohou. (Veteška, Fischer, 2020, s. 27)

Ať už hovoříme o chování disociálním či asociálním, fungují tyto poruchy chování jako prediktory, že může dojít ke zhoršení projevů u daného jedince s mnohem vyšší pravděpodobností. Základním rozpoznávacím znakem delikventa (v širším slova smyslu) jsou pak mravní narušení a poruchy sociálně adaptačních schopností. Tito lidé nejsou schopni plnit základní požadavky a očekávání společnosti, nejsou schopni své neadekvátní chování reflektovat, a tudíž ani nemají zájem své chování usměrnit. (Škoda, Fischer, 2014, s. 170)

2.2.1. Faktory vzniku delikventního chování

Příčiny vzniku a rozvoje delikventního chování (chápáno v širším slova smyslu) jsou biopsychosociální povahy, tedy multifaktoriální. V konkrétních podmínkách se vzájemně ovlivňují a podmiňují.

Mezi základní biologické faktory patří pohlaví. I když jsou poruchy chování diagnostikovány i u žen, statistiky hovoří zcela jasně v neprospěch mužů – 1:10, obdobně je tomu i při páchání deliktů. K tomuto nepoměru výrazně přispívají jinak volené strategie v sebeprosazování a tendence k agresivnímu chování. Signifikantní je také věk. Významná část deliktů je páchána osobami v období pubescence a adolescence, konkrétně mladými muži do 26 let věku. Recidivující pak osoby do 30 let věku. Do biologických faktorů jsou zahrnuty i vrozené dispozice k určitým reakcím (vyšší dráždivost, impulzivita, nižší frustrační tolerance). Vývoj v prenatálním a perinatálním období hraje roli při vzniku raných poruch centrální nervové soustavy. Do této kategorie spadají poruchy chování a emocí spojených s LMD a neurovývojové poruchy (porucha pozornosti s hyperaktivitou). V poslední dekádě jsou prováděny výzkumy abnormalit v EEG u osob s delikventním chováním nebo porucha fungování a regulace neurotransmiterů způsobující syndrom nedostatečné mozkové odezvy na podnět – RDS. (Veteška, Fischer, 2020, s. 31)

Úroveň mentálních schopností je pak základním, značně podmíněným, psychickým faktorem. Přestože se delikventního jednání dopouští osoby různé úrovně inteligence, osoby s nižšími rozumovými schopnostmi převládají a zpravidla hůře vyhodnocují konkrétní situace

a případné důsledky nepřiměřeného jednání. Zásadní roli hraje také temperament, který se odráží v reakcích na podněty. V tomto se stávají náchylnějšími emočně labilní extroverti. Dále se delikventního jednání ve vyšší míře dopouští osoby s poruchami osobnosti. Nezanedbatelné nejsou ani nuda či neuspokojování potřeb (lásky, jistoty, bezpečí, sounáležitosti, seberealizace). (Veteška, Fischer, 2020, s. 31–34)

Stěžejním sociálním faktorem je rodina. Zde si dítě utváří základní návyky a přejímá vzorce chování. V případě rodiny, která neplní své funkce, je neúplná, rodiče se dopouští nežádoucího chování nebo trpí anomálií osobnosti, dochází v ní k psychické deprivaci či týrání, tak hrozí u dítěte rozvoj poruch chování často spojených se syndromem CAN. Tyto negativní zkušenosti dítě poznamenávají a mohou se odrazit později ve ztížené sociální orientaci, navazování vztahů, profesním uplatnění, spokojenosti se sebou samým atp. Mohou však podnítit i protizákonné chování. Mezi sociální faktory můžeme zcela jistě zařadit i prostředí (město, venkov, periferie, vyloučená lokalita), vrstevnické skupiny a způsoby trávení volného času. (Veteška, Fischer, 2020, s. 35–39)

Biologické a psychické faktory jsou ve značné míře dané a ačkoli je možná určitá korekce, nelze je ze své podstaty zcela odstranit. Důsledným působením je však možné ovlivnit, a to zásadně, faktory sociální. Zde se naskýtá široké pole působnosti i pro sociální pedagogy, pro které je esencí práce s prostředím a rodinou (Šafránková, 2019, s. 255).

2.3. Právní úprava protiprávního jednání

Protiprávní jednání zahrnuje širokou škálu činů. Pro snazší orientaci v problematice uvádíme právní vymezení jednotlivých deliktů.

2.3.1. Přestupky

Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (250/2016 Sb.) definuje přestupek v § 5 jako „společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.“ Tento zákon pamatuje i na opomenutí konání, které má dle jiných právních předpisů nebo úředního rozhodnutí osoba (pachatel) povinnost vykonat (§ 10).

Narozdíl od trestných činů jsou přestupky projednávány povětšinou obecními úřady, které k tomu využívají komise pro projednávání přestupků. Přestupek projednává správní orgán, v jehož správním obvodu byl daný přestupek spáchán (§§ 61–62). Za přestupek lze uložit správní tresty a ochranná opatření (část druhá, hlava VII–VIII).

Zákon pamatuje i na páchaní přestupků nezletilými. Dle § 18 není osoba mladší 15 let za přestupek odpovědná. U mladistvých se přihlíží při ukládání správního trestu nejenom k věku, ale i k jeho osobnosti, rozumové a mravní vyspělosti, ale také osobním poměrům, aby byl co nejméně ohrožen jeho další vývoj. „Horní hranice sazby pokuty se u mladistvého snižuje na polovinu, přičemž však nesmí přesahovat částku 5000 Kč; to neplatí, je-li mladistvý podnikající fyzickou osobou.“ Při uložení zákazu činnosti se pak zohledňuje příprava na budoucí povolání, které nesmí tento správní trest bránit. Nejdéle pak může trvat po dobu 1 roku. V případě, že lze důvodně očekávat, že uložené omezující opatření (jedno z ochranných opatření) bude mít dostatečný efekt a povaha spáchaného přestupku to dovoluje, je možné v případě mladistvého upustit od trestu správního. (část druhá, hlava IX)

2.3.2. Trestný čin

Jak je zřejmé u přestupků, právní systém využívá v situacích, kdy se nejedná o výrazně společensky škodlivý čin jiné nástroje než Trestní zákoník (40/2009 Sb.). Ten také vymezuje, co je, a co není trestným činem a stanovuje sankce, které je možné pachateli uložit. (§ 12)

V § 13 je trestný čin definován jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“

Zákon dále dělí tyto trestné činy na přečiny a zločiny. Přečiny jsou vymezovány jako „všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“ Jako zločiny jsou označeny „všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“ (§ 14)

V § 25 je pak stejně jako u přestupků věková hranice pro trestní odpovědnost vymezena dovršením 15. roku věku pachatele. „Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona.“ (§ 108)

2.3.3. Trestné činy u nezletilých

Právě zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. (ZSVM) je pak esenciálním normativem při uplatňování principů restorativní justice při trestné činnosti osob mladších 18 let. Zákon funguje jako lex specialis k Trestnímu zákoníku. (§ 1, 218/2003 Sb.)

Zákon vnímá potřebu výchovného přístupu k osobám mladším 18 let. I proto je v řízení proti mladistvým kladen důraz na požadavek, aby osoby, jež jsou zapojeny do vyšetřování, projednávání a rozhodování trestních věcí mládeže, byly dostatečně obeznámeny s výchovnou problematikou. Orgány činné dle zákona proto úzce spolupracují s OSPOD a Probační a mediační službou (§ 36). Sankce a způsob ukládání by měly směřovat především k obnově narušených sociálních vztahů, začlenit mládež do rodinného a sociálního prostředí a působit preventivně ve vztahu k protiprávním činům (§ 3).

U trestné činnosti nezletilých se liší i užívané pojmy. Protiprávní činy u této věkové kategorie dělíme na provinění, trestný čin a čin jinak trestný. Protiprávní čin spáchaný dítětem mladším 15 let je nazýván čin jinak trestný. U mladistvých se pak jedná o provinění. (§ 2)

Z důvodu, že není dítě mladší 15 let trestně odpovědné (§ 89), nemůže být stíháno za spáchání trestného činu, proto hovoříme o činu jinak trestném. Soud v takovémto případě může uložit na základě pedagogicko-psychologického vyšetření opatření:

- výchovnou povinnost,
- výchovné omezení,
- napomenutí s výstrahou,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- dohled probačního úředníka,
- ochrannou výchovu,
- ochranné léčení (§ 93)

U mladistvých hraje významnou roli rozumová a mravní vyspělost v době spáchání činu. Pokud nedosáhl dostatečné úrovně, aby rozpoznal protiprávnost svého jednání nebo nebyl schopen ovládat své jednání, není za spáchaný čin trestně odpovědný. V tom případě je čin klasifikován jako čin jinak trestný (jako u osob mladších 15 let) a lze vůči němu použít jak ochranných opatření, tak opatření vztahujících se na děti mladší 15 let (taxativně vyjmenována výše). (§ 5)

Mladistvým pak mohou být uložena opatření výchovná, ochranná a trestní. Dle § 10 je možno výchovná opatření se souhlasem mladistvého uložit již v průběhu řízení před rozhodnutím soudu pro mládež. Výchovná opatření „usměřují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu“ (§ 15, odst. 4). Dělí se na:

- dohled probačního úředníka,

- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou (§ 15, odst. 2)

Ochranná opatření jsou pak dělena mezi tento zákon (na jehož základě je možné uložit pouze ochrannou výchovu) a trestní zákoník (ten upravuje uložení zbylých ochranných opatření). „Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.“ Jedná se o tato ochranná opatření:

- ochranné léčení
- zabezpečovací detence,
- zabrání věci,
- zabrání části majetku
- ochranná výchova (§ 21)

Spáchá-li mladistvý provinění, uloží soud pro mládež některé z trestních opatření. Ta napomáhají vytvářet příznivé podmínky pro další vývoj mladistvého. Posuzovány jsou také okolnosti případu, osobnost a poměry pachatele. Mezi trestní opatření patří:

- obecně prospěšné práce,
- peněžitě opatření,
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněné. (§ 24)

2.4. Kriminalita ve světle statistik

Jak jsme nastínili výše, ne všechny skutky páchané v rozporu se zákonem jsou odhaleny. Ty, které se pachatelům podaří utajit, nebo se orgánům činným v trestním řízení objasnit nepodaří, zůstávají mimo statistiky. Omezíme-li se pouze na legální pojetí kriminality,

z hrubých odhadů vyplývá, že ta latentní několikanásobně přesahuje kriminalitu odhalenou. Nutno však říci, že by takovéto konstatování mohlo být velmi zavádějící. Latence u jednotlivých trestných činů se totiž značně liší. Zainteresované orgány poměrně úspěšně potírají závažné trestné činy ohrožující společnost. Mohli bychom konstatovat, že čím větší je nebezpečnost daného činu, tím je menší latence. Ani to však neplatí za všech okolností. Příkladem budiž trestný čin znásilnění – i přes jeho vysokou společenskou nebezpečnost je zde stále vysoké procento neobjasněnosti. (epravo.cz, 2002)

Pro snadnější orientaci v tématu vysvětlíme práci se základními ukazateli na vybraných kriminálních statistikách z posledních let. Dovolujeme si upozornit, že se opět omezujeme na legální vymezení kriminality, a to zejména z důvodu exaktnosti, byť jsme si vědomi, že toto vymezení nepostihuje protiprávní jednání v celé šíři.

2.4.1. Rozsah a úroveň kriminality

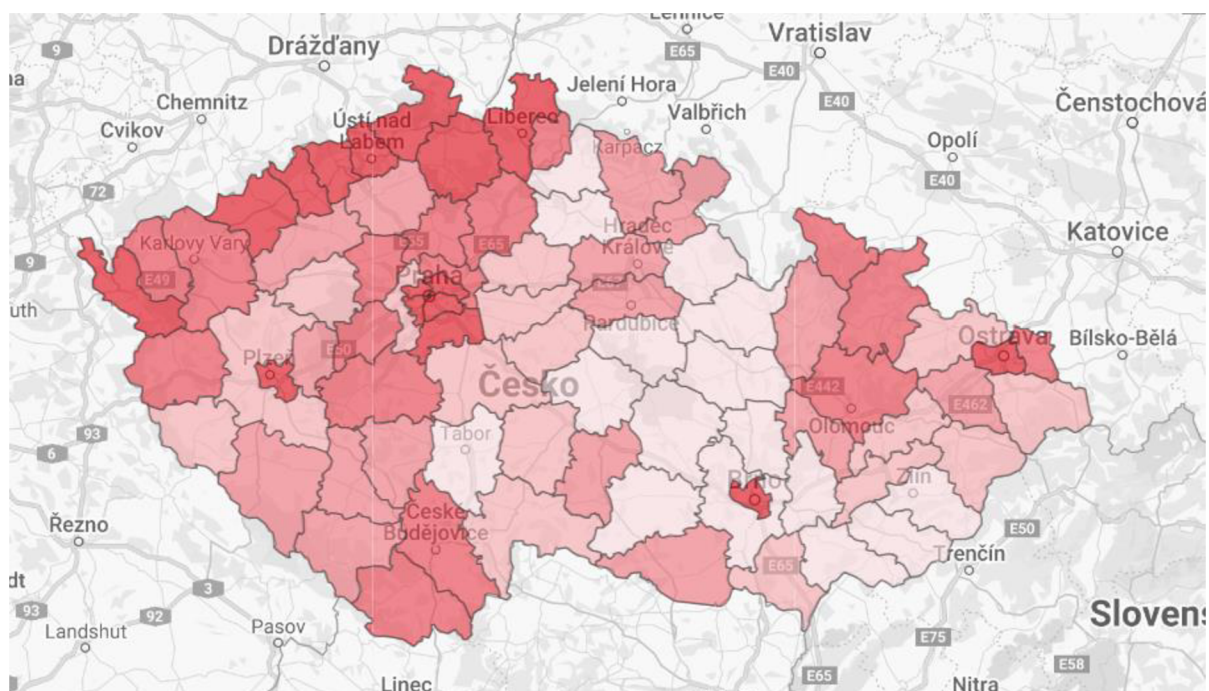
Hlavním cílem kvantitativní charakteristiky kriminality je zjistit stav – odhalit její rozsah a úroveň. Tedy kolik trestných činů bylo spácháno na určitém území (stát, kraj, město) v určitém čase (měsíc, rok). Zpřístupněné policejní databáze pak nabízí absolutní čísla. Díky těmto číslům je snazší určit adekvátní počty policistů na jednotlivých odděleních nebo personálu ve věznicích. Tyto statistiky však nezahrnují demografické vlivy (např. počet obyvatel) a jsou tedy nevhodné pro jakákoli další zjištění a srovnávání (např. ČR s dalšími zeměmi EU). (Tomášek, 2010, s. 61–62)

Kriminologie proto pracuje nejenom s rozsahem, ale i s tzv. intenzitou (úrovní) kriminality. Tento výpočet zahrnuje kromě rozsahu kriminality také počet obyvatel žijících na daném území ve sledovaném období. Výsledkem je pak index kriminality, pro jehož výpočet je užíván vzorec:

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{Počet trestných činů}}{\text{počet obyvatel na daném území}} \times 100\,000$$

Výhodou indexu je snazší srovnávání výskytu daného jevu v různě velkých skupinách. Bývá využíván při tvorbě mezinárodních srovnání. Ani index však sám o sobě nestačí. Pro hlubší vhled je nutné opatřit takovéto statistiky komentářem a závěry nevykládat příliš striktně, protože i výsledný index je do určité míry zkreslen (nic nevíme o pachatelích ani obětech – zda to nejsou cizinci, turisté, dojíždějící pracovníci nebo studenti). V mezinárodních trestním právu také mnohdy narážíme na rozdílné definování trestného činu a jeho odlišné statistické zachycení v jednotlivých zemích. (Tomášek, 2010, s. 61–65)

Že mají absolutní čísla i index své pevné místo ve statistikách, ukazuje i projekt Mapakriminality.cz. Ten přehledným způsobem zpracovává obojí. Užitečná je také možnost nastavení filtrů – druhy trestné činnosti, konkrétní časové období a také zobrazení prostoru. Během chvíle tak lze získat představu o registrované kriminalitě třeba i v místě bydliště. Projekt má jedinou vadu na kráse – zpracovává údaje pouze do konce roku 2020. (Mapa kriminality, 2020)

Obrázek 1 – Mapa kriminality za rok 2019 se zaměřením na územní odbory ČR

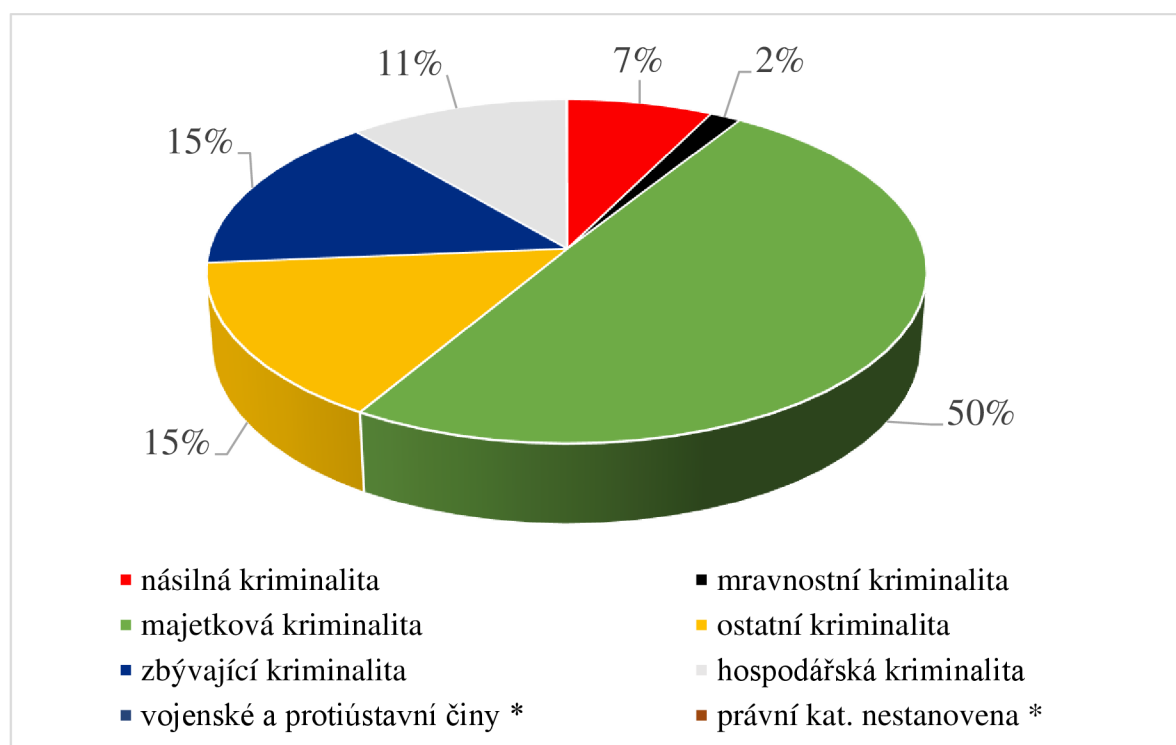
Obdobným projektem je interaktivní mapa kriminality pod záštitou Policie ČR. Obsahuje údaje o přestupcích a vybraných trestných činech, které Policie ČR odhalila. Aplikace se liší od té předešlé v tom, že zveřejňuje druhy trestné činnosti, u kterých publikování může mít preventivní charakter a nebrání tomu taktické hledisko (např. při dlouhodobě sledovaných trestných činech, organizovaném zločinu apod.). Geografické údaje jsou u trestných činů záměrně zkresleny, aby se předešlo sekundární viktimizaci a nebyly odvoditelné osobní údaje poškozených. (GIS Policie ČR, 2022)

2.4.2. Struktura a dynamika kriminality

Dalšími ukazateli ve statistikách trestných činů jsou struktura a dynamika kriminality. Struktura nám udává, jaké kvality má kriminalita na daném území. Jedná se o klasifikaci deliktů. Můžeme přitom pracovat s pravděpodobně nejběžnějším dělením na druhy a formy trestných činností (využíváno ve statistikách PČR). Do struktury také spadají údaje

o pachatelích (věk, pohlaví, vzdělání, zaměstnání, předchozí trestná činnost, státní příslušnost) Důležitou roli hraje územní rozložení. (Tomášek, 2010, s. 67–70)

Policie České republiky rozděluje trestné činy do asi 200 podkategorií. Pro naše potřeby však postačí základní souhrnné kategorie:

Graf 1 - Registrovaná kriminalita dle statistik PČR za rok 2020

* pro nízký počet deliktů nejsou v grafu znatelné vojenské a protiústavní činy a ty bez právní kategorie

Z grafického znázornění struktury kriminality za rok 2020 vyplývá, že polovinu trestné činnosti tvoří majetková kriminalita (zejména krádeže). Hospodářská kriminalita dosahuje 11 % a zahrnuje trestné činy jako podvody, zpronevěru, maření úkolu úřední osoby z nedbalosti nebo úplatkářství. Do násilné kriminality pak spadají vraždy, zabití, ublížení na zdraví, loupeže, násilí na úřední osobě, omezování domovní svobody, útisk a další delikty. U mravnostní kriminality pak tvoří významnou část znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužívání, soulož mezi příbuznými nebo obchodování s lidmi. Do kategorie ostatní kriminalita se řadí například výtržnictví, šíření toxikomanie a nejhojněji zastoupené maření výkonu úředního rozhodnutí. U zbývající kriminality pak představují podstatnou část dopravní nehody nedbalostní, ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství či zanedbání povinné výživy.

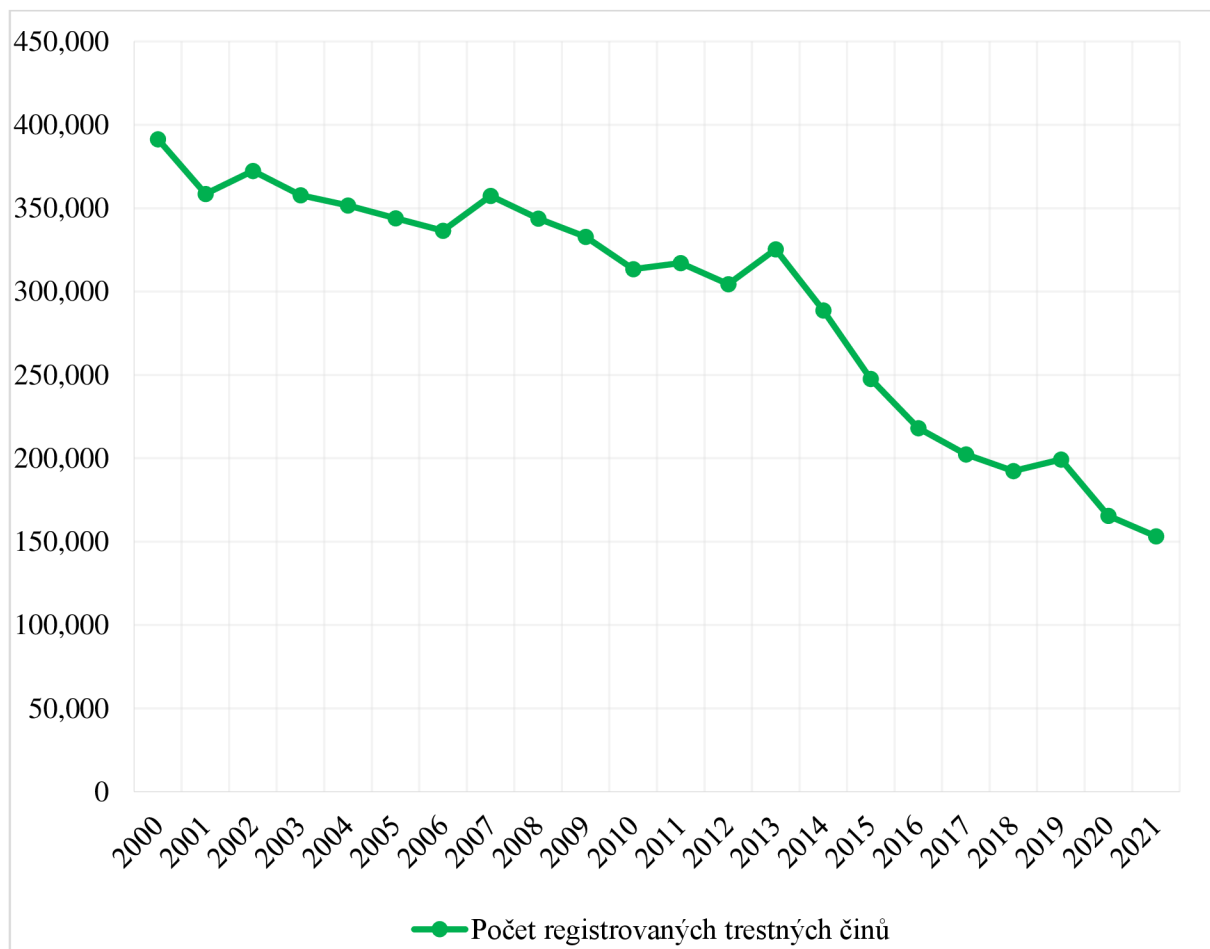
V rámci struktury kriminality se ještě pozastavíme u pachatelů trestné činnosti. Pro znázornění jsme vybrali statistiku procentuálního zastoupení pachatelů na základě věku a pohlaví mezi lety 2010–2020.

Rok	Muži	Ženy	Děti	Mladiství
2010	86,8	13,2	1,4	3,6
2011	86,7	13,3	1,4	3,5
2012	86,3	13,7	1,2	3,1
2013	85,8	14,2	1,1	2,5
2014	85	14,8	1,2	2,3
2015	84,1	15,6	1,2	2,1
2016	82,9	16,8	1,7	2,5
2017	82,5	17	1,1	2,3
2018	82,6	17	2	2,9
2019	82,7	17,3	2,2	2,8
2020	83,1	16,4	2,2	2,7

Tabulka 1 – Procentuální zastoupení mužů, žen a nezletilých jako pachatelů (MV ČR, 2021, s. 150)

Ačkoli z tabulky vyplývá, že páchaní zločinů je stále převážně mužskou záležitostí, emancipace plíživě prostupuje i tuto sféru. Počet žen pachatelek se tak mírně navyšuje. Nezletilí se pak na celkové kriminalitě podílí asi z 5 % bez ohledu na pohlaví. Přestože můžeme sledovat mírný pokles v páchaní kriminality u mladistvých, jsou zde náznaky opačného trendu u osob do 15 let věku. I když se nejedná v rámci celkových počtů o vysoká čísla, jeví se nezletilí (a zejména chlapci) jako skupina, na niž by bylo vhodné v tomto ohledu zacílit prevenci (Sobotková, 2014, s. 117).

Díky dynamice jsme schopni postihnout trestnou činnost „v pohybu.“ Zaznamenává totiž vývoj kriminality v konkrétním období na určitém území. Vývoj pak směřuje k určitým tendencím nebo trendům (Tomášek, 2010, s. 66). Pro ilustraci dynamiky kriminality předkládáme přehled registrovaných trestných činů mezi lety 2000–2021.

Graf 2 – registrovaná kriminalita v letech 2000–2021

* Pro sestavení grafu byly využity dílčí statistické přehledy PČR za roky 2000–2021

Na grafu znázorňujícím počet registrovaných trestných činů Policií ČR za roky 2000–2021 je patrná trvalá klesající tendence kriminality. V roce 2021 byla na historicky nejnižší úrovni. Je však nutno říci, že jedním z důvodů poklesu je výrazné přeskupení a optimalizace statistického vykazování kriminality (například v nejzastoupenější kategorii majetkové kriminality). Od roku 2010 je také v platnosti nový Trestní zákoník a jeho další novely také přispěly k některým změnám, které se následně odráží i v grafu (např. kriminalizace nebo naopak dekriminalizace vybraného jednání). Do určité míry k poklesu přispívá zdokonalení a zefektivnění práce orgánů činných v trestním řízení, kdy jsou využívány nejnovější nástroje pro odhalování kriminality (podíl objasněných trestných činů je tedy mnohem vyšší než v minulých dekádách). A v posledních sledovaných letech výsledky výrazně omezila i restriktivní opatření v souvislosti s pandemií Covid-19, kdy byly zásadně omezeny veřejné aktivity, pohyb osob apod. (Policie ČR, 2022; MV ČR, 2021, s. 145)

Na základě vyhodnocení dynamiky kriminality v předešlých letech si následně Policie ČR stanovuje prioritní oblasti pro rok následující. Pro rok 2022 se jedná o trestnou činnost

v online prostředí, primární a sekundární kriminalitu, hospodářskou trestnou činnost a korupci, identifikaci a zajišťování výnosů z trestné činnosti a zefektivnění vyhledávání latentní kriminality. (Policie ČR, 2022)

2.4.3. Nezletilé osoby ve vybraných statistikách

Protiprávní jednání nezletilých pak jako speciální statistickou kategorii zaznamenává několik institucí. Užitečným zdrojem informací mohou být kromě policejních statistik také údaje OSPOD, Probační a mediační služby, Vězeňské služby, Ministerstva školství apod. Institut pro kriminologii a sociální prevenci pak pravidelně publikuje výzkumy, opatřuje komentáři dílčí statistiky a dává je do patřičného kontextu. V předešlých tabulkách a grafech jsme se kriminality dětí a mládeže dotkli pouze okrajově, proto jsme sestavili přehled o počtu stíhaných nezletilých za období 2016–2020.

Rok	Děti do 15 let	Mladiství	Celkem
2016	1611	2533	4144
2017	1749	2490	4239
2018	1737	2505	4242
2019	1890	2483	4373
2020	1651	2130	3781

Tabulka 2 – Počty stíhaných nezletilých dle statistik PČR 2016–2020

Autoři Analýzy trendů kriminality v České republice pro rok 2020 poukazují na fakt, že ze skupiny stíhaných do 15 let věku (tu ještě dále dělí na skupinu do 12 let a 12–14 let) je 371 stíhaných dětí právě mladších 12 let. (Scheinost, 2021, s. 61)

Struktura trestných činů se u nezletilých obecně zásadně nemění. Převažuje majetková trestná činnost (krádeže a poškození cizích věcí). Z násilné trestné činnosti převládají loupeže a úmyslné ublížení na zdraví. Dále se ve vyšší míře v záznamech objevuje výtržnictví, sprejerství, maření výkonu úředního rozhodnutí či nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného (ostatní kriminalita). Dlouhodobě také sílí tendence přesouvat se za účelem páchaní trestných činů do kyberprostoru. (MV ČR, 2021, s. 15)

Autoři Analýzy trendů kriminality pro rok 2020 (Scheinost, 2021, s. 62) obrací pozornost také k topografickému rozložení kriminality, které je nerovnoměrné. Nejvíce stíhaných nezletilých osob bylo v Ostravě, Brně, Karviné, Mostu, Chomutově, Děčíně a Novém Jičíně.

Statistiky Probační a mediační služby zase vychází z počtu případů, u kterých připravuje podklady pro rozhodnutí a případů, u nichž provádí kontrolu výkonů uložených sankcí. Děti do 15 let věku tvoří dlouhodobě asi třetinu klientů ze skupiny nezletilých. Také u počtu nezletilých klientů Probační a mediační služby došlo v roce 2020 ke znatelnému snížení z důvodu restriktivních opatření.

Rok	Děti do 15 let	Vyjádření v %	Mladiství	Vyjádření v %	Celkem
2016	795	32	1687	68	2479
2017	742	34	1472	66	2214
2018	709	33	1430	67	2139
2019	637	29	1525	71	2162
2020	590	33	1202	67	1792

Tabulka 3 – Počet případů nezletilých v agendě Probační a mediační služby v letech 2016–2020

I když se na první pohled může zdát, že se kriminalita nezletilých týká jenom hrstky osob, je žádoucí této skupině věnovat zvýšenou pozornost i proto, že se jedná jenom o pomyslnou špičku ledovce. U delikventního chování jako takového je poměrně vysoká latence a mnoho činů nemusí nutně přesáhnout hranice vymezené trestním zákoníkem (delikventní chování v širším smyslu). V případě, že není chování delikventů usměrňováno, může dojít k prohloubení problému, který se již netýká jedince samotného, ale stává se problémem celospolečenským. Tato věková skupina má vysoké tendence k recidivě, a čím později přichází pomoc, tím je nákladnější a navzdory tomu bohužel také méně úspěšná (Kaleja, 2013, s. 154).

3. PREVENCE

Především kapitoly se zabývaly situacemi, kdy již k výchovným obtížím a střetu se společenskými nebo zákonnými normami došlo. Cílem (nejenom) pedagogů by však mělo být předcházení těmto jevům, protože pokud k nim dochází, negativně ovlivňují osobnost člověka a má to následně dopad i na společnost.

Ve Slovníku sociální patologie (Bělík, Kraus, Hoferková, 2017) je prevence definována jako „soustava opatření, která mají předcházet nějakému společensky nežádoucímu jevu.“ Kaleja (2013, s. 154) dodává, že „cílem preventivních opatření je varovat sebe i druhé, chránit a podporovat.“

V souvislosti s problematikou poruch chování se zaměříme zejména na etopedickou prevenci, byť i ta je z podstaty multifaktoriálních příčin problémů chování velmi úzce spjata s dalšími disciplínami. Posláním etopedické prevence je předcházení negativně pojatému chování a jednání, které pro společnost v dané době (v souvislosti s jejími normami) představují ohrožení (Kaleja, 2013, 154–155).

3.1. Horizontální a vertikální úroveň prevence

Veškerá preventivní činnost je v našich podmínkách koordinována na horizontální (mezirezortní) a vertikální (státní – krajské – místní) úrovni.

Horizontální úroveň je členěna na primární, sekundární a terciární prevenci. Zaštiťují ji ministerstva dle svých pravomocí, případně také nadresortní orgány jako Úřad vlády pro koordinaci protidrogové kriminality, Rada vlády pro rovnost žen a mužů, Republikový výbor prevence kriminality aj. (MŠMT, 2019, s. 13). Nejvíce zainteresovanými ministerstvy v oblasti prevence delikventního chování jsou pak Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ministerstvo vnitra (MV), Ministerstvo spravedlnosti (MS), Ministerstvo zdravotnictví (MZ) a Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV).

Vertikální úroveň prevence se pak sestává z krajských školských koordinátorů prevence (sídlících na krajských úřadech jako pracovníci MŠMT), metodiků prevence (pracovníků pedagogicko-psychologických poraden) a školních metodiků prevence (vybraných pracovníků ve školách a školských zařízeních). (MŠMT, 2019, s. 13)

Primární prevence se dělí na nespecifickou a specifickou. Nespecifická primární prevence cílí na nezasaženou populaci. Zahrnuje všechny činnosti, které podporují zdravý životní styl, rozvoj nadání a harmonické osobnosti. (Kaleja, 2013, s. 156)

Specifická se dále člení na všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. Specifická všeobecná prevence je zaměřena na běžnou populaci bez rozdělování dle rizikovosti (třída nebo menší skupina lidí). Cílem je zamezit nebo co nejvíce oddálit vybrané chování (např. užívání návykových látek). Zpravidla se jedná o připravené a tematicky zaměřené programy s metodikou. Příkladem je program Unplugged pro žáky 2. stupně ZŠ. (MŠMT, 2019, s. 10)

Selektivní specifická primární prevence pak cílí na skupiny osob, u kterých byly ve zvýšené míře zaznamenány možné rizikové faktory. Z důvodu vyšší náročnosti realizace programu jsou skupiny méně početné než u prevence všeobecné. Cílovou skupinou mohou být kupříkladu žáci s výrazně horším prospěchem. Není důležitá současná situace jedince, ale hodnotí se pouze příslušnost k určité rizikové skupině. Na tomto základě je vybrán a připraven selektivní program. Jedná se o programy zaměřené na získávání sociálních dovedností, prohlubující vztahy, zlepšující komunikaci apod. (MŠMT, 2019, s. 11)

Indikovaná specifická primární prevence se zaměřuje na jedince nebo skupinu, na něž mají rizikové faktory značný vliv. Do cílové skupiny také spadají osoby, u kterých již byly projevy rizikového chování zaznamenány. Úkolem je co nejdříve s daným problémem pracovat a zahájit potřebnou intervenci (proto také bývá indikovaná prevence označována jako včasná intervence). Zásadní rozdíl oproti selektivní prevenci je právě v indikaci, tedy ve vybrání konkrétních jedinců dle jejich současné individuální situace. Cílem se pak stává nejenom oddálení zkušenosti s daným rizikovým chováním, ale i snížení frekvence jeho výskytu nebo omezení dalších dopadů s tímto chováním spojených. Logicky předchází přímé individuální práci s klientem (sekundární prevenci). (MŠMT, 2019, s. 11–12; Kaleja, 2013, s. 156)

Sekundární prevence je zaměřena na předcházení vzniku dalších nežádoucích jevů, jejich rozvoje nebo přetrvávání rizikového chování. Tvoří ji včasná intervence, poradenství i terapie zároveň. (Kaleja, 2013, s. 156)

Terciární prevence pak představuje pomyslnou brzdu v celém preventivním systému. Cílem je zmírnit důsledky, případně zamezit opakování. Cílovou skupinou mohou být například osoby po výkonu trestu, mládež opouštějící zařízení ústavní a ochranné výchovy nebo osoby po absolvování indikovaných terapií. (Kaleja, 2013, s. 156)

Čím propracovanější je preventivní systém, tím nižší jsou pozdější náklady na odstranění škod. Nespecifická primární prevence funguje jako nejúčinnější obrana a zároveň také jako zbraň proti snadnému šíření rizikového chování. Z důvodu rozsáhlosti cílové skupiny je finančně velmi nákladná, ale tato investice se vždy vrátí ve formě zdravějších jedinců, a tedy

i odolnější společnosti. Tam, kde nevystačí nespécifická primární prevence, nastupuje prevence specifická – všeobecná, selektivní nebo indikovaná. Sekundární prevenci pak můžeme přirovnat k jemnějšímu sítu. Když nepostačí ani ta, přijde na řadu prevence terciární. Zde však platí, že čím více jde prevence do hloubky, tím je náročnější (z pohledu financí, požadavků na osoby provádějící prevenci) a také zpravidla i méně úspěšná.

3.2. Resilience

Při tvorbě efektivních preventivních opatření jsou zohledňovány rizikové faktory, jež mohou přispět ke zhoršení projevů chování, ale na druhou stranu také i protektivní faktory, které mohou pomoci předcházet nežádoucím situacím nebo jejich dopady alespoň mírnit.

Pojem resilience svým způsobem tyto faktory, jak rizikové, tak protektivní zastřešuje. Hartl (2004) definuje resilienci jako „nezdolnost či houževnatost, souhrn činitelů, které člověku pomáhají přežít v nepříznivých podmínkách (ve stresu, osamění, při bolestivé nemoci).“ Mezi činitele, které resilienci jedince ovlivňují patří např. kritické myšlení, zdravé sebepojetí, sebeúcta či schopnost odolávat nátlaku. Šolcová (2009, s. 10–11) uvádí, že většina současných autorů hovoří o resilienci jako „o procesu interakce mezi dítětem a prostředím, které ho obklopuje, procesu, který není charakterizován stabilitou, ale spíše proměnlivostí.“ Právě proměnlivost odlišuje resilienci od termínů odolnost či nenáchylnost implicitně odkazujících na státnost. Autorka dále vyzdvihuje fakt, že nikdo není obdařen absolutní odolností (resistencí), a je tedy důležité spíše vyhledávat vývojové a situační mechanismy, které přispějí k protektivním procesům u jedince. Předpokladem pro utváření resilience organismu je vystavení nepříznivým (rizikovým) podmínkám a následně úspěšná adaptace na tyto vlivy.

Šolcová (2009, s. 13–15) definuje rizikové faktory jako „environmentální stresory, které zvyšují u jedince pravděpodobnost špatné adaptace nebo negativních důsledků v oblasti zdraví, mentálního zdraví, školního výkonu a sociálního přizpůsobení.“ Určitým mezistupněm jsou oslabující neboli zcitlivující faktory. Samy o sobě nejsou rizikovými činiteli, ale v daných situacích mohou způsobovat snazší zranitelnost jedince. Faktory, které napomáhají resilienci pak označujeme jako protektivní. Ty v nepříznivých situacích zmírňují negativní dopady.

Cílem prevence pak je, aby protektivní faktory dlouhodobě převažovaly nad těmi rizikovými (Gabrhelík, Orliková, Šejvl, 2017). V dokumentech MŠMT týkajících se rizikového chování je kladen důraz na práci se zmíněnými faktory. Příkladem může být metodika zabývající se prevencí vandalismu u dětí a mládeže (viz Kaplanová, Procházková, 2017)

3.3. Retributivní a restorativní justice

Prevence zahrnuje nepřeberné množství metod práce s cílovými skupinami. Do preventivních opatření můžeme zařadit i tresty. Nové poznatky posouvají společnost vpřed, a tak i trestní justice prochází proměnou. Dříve mezi hojně užívané tresty patřila odplata (a známé „oko za oko, zub za zub“), zastrašení či izolace. Tento tradiční koncept je neodmyslitelně spjat s odnětím svobody. Toto pojetí může vyhlížet efektivně, ale při důkladnější analýze zjistíme, že má mnoho slabých míst. Vysoký počet vězňů, nákladnost penitenciárního systému, prizonizace vězňů a následné složité zařazování do běžného života po výkonu trestu jsou jenom kratičkým výčtem problémů, které s sebou klasický systém trestní justice nese. Proto se ve 21. století výrazněji přihlásila o slovo restorativní justice. (Karabec, 2003, s. 5–6)

Karabec (2003, s. 8) restorativní justici definuje jako „určitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od klasické – retributivní – trestající justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce i společnosti.“ V tomto světle je restorativní justice vnímána jako „soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti.“ Zároveň ale autor upozorňuje, že se nejedná o ucelenou soustavu, která by zcela řešila trestnou činnost, ale spíše jakýsi paralelní systém, který funguje vedle klasické trestní justice, kterou v mnohých ohledech doplňuje.

Zehr (2003, s. 39) nachází několik styčných bodů. Oba přístupy staví na základní myšlence, že spáchání trestného činu narušilo rovnováhu. Stejně tak pohlíží na to, že pachatel je něčeho dlužen dát a poškozený by měl naopak něco dostat. Oba přístupy jsou shodné i v požadavku přiměřenosti odpovědi na spáchaný trestný čin. Zásadní rozdíl však Zehr spatřuje v tom, jakým způsobem chtějí k výsledku jednotlivé koncepce dojít. Retributivní justice vidí nápravu v omezení a újmě pachatele. Restorativní přístup se pokouší o opačnou cestu – uznat újmu poškozeného a podpořit pachatele, aby uznal svou vinu a aktivně se snažil vzniklou situaci napravit a hledat příčiny, které za spácháním trestného činu stály.

Záměrem tedy není stavět retributivní (trestající) a restorativní (obnovující) justici do přímého protikladu, ale spíše poukázat na základní rozdíly pojetí, a také na to, jak jsou v našem právním systému jejich prvky využívány.

Retributivní justice	Restorativní justice
○ Trestný čin je primárně porušení platného práva a prohřeškem proti státu (společnosti) ○ Při porušení zákona vzniká vina ○ Ke spravedlnosti dojde, když je pachatel uznán vinným a je mu uložena sankce ○ Důležité je pachatele náležitě potrestat	○ Trestný čin je prohřeškem a narušením vzájemného vztahu ○ Porušení norem vytváří závazky a povinnosti ○ Ke spravedlnosti dochází za účasti pachatele, poškozeného a dalších subjektů, kterým záleží na obnově vztahu ○ Důležité jsou potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele během procesu nápravy
Základní otázky	Základní otázky
○ Jak byl porušen zákon? ○ Kdo trestný čin spáchal? ○ Jak bude pachatel potrestán?	○ Kdo utrpěl újmu? ○ Jaké jsou potřeby osob, které čin zasáhl? ○ Komu vnikají závazky a povinnosti?

Tabulka 4 – Srovnání retributivní a restorativní justice (Zehr, 2003, s. 15)

I v naší současné právní úpravě jsou znatelné restorativní prvky, zvláště pak u alternativních trestů. Taxativně vyjmenovány je nalezneme v Trestním zákoníku (40/2009 Sb., § 52). Všechny kromě prvně uvedeného – trestu odnětí svobody – jsou tresty alternativní. Nabízí totiž alternativu k odnětí svobody, který je brán jako nejzazší možnost potrestání.

3.3.1. Vybrané restorativní programy, aneb příklady dobré praxe

Z důvodu uplatňování restorativních principů v praxi pak vznikly restorativní programy. Ty staví na prostoru pro dialog, respektu, dobrovolné účasti, prostoru pro sdílení a vyjádření emocí, pochopení, jak druhému trestný čin ublížil, převzetí odpovědnosti za důsledky jednání, prostor pro hledání nových řešení, naplnění potřeb zúčastněných osob a aktivitě při řešení důsledků. Tyto programy však nejsou náhradou za běžné trestní řízení, nýbrž jej doplňují.

V České republice jsou využívány programy mediace v trestním řízení, restorativní a rodinné konference. V těchto bezplatných programech Probační a mediační služby se setkávají za přítomnosti nestranného mediátora obě strany konfliktu – pachatel a oběť. V případě, že je obviněným mladistvý, účastní se rodinné skupinové konference i blízcí pachatele a oběti nebo další zástupce komunity. (Institut pro restorativní justici, 2022)

Jako příklady dobré praxe pak můžeme uvést některé zavedené programy. V českém prostředí je již několik let spuštěn evropský projekt Building Bridges, který je zaštitěn Mezinárodním vězeňským společenstvím. Základ je tvořen restorativním rozhovorem pachatelů s oběťmi nesouvisejících trestných činů. Probíhá přímo ve věznicích za účasti facilitátora. Kostra se skládá z témat jako přijetí odpovědnosti za trestný čin, rozpoznání falešné viny na straně oběti, náhrada za čin a odpuštění. Obě zainteresované strany se tak snaží pochopit, co k činu vedlo. Důležitou roli hrají emoce a vcítění se. Právě most symbolicky ztělesňuje ono překlenutí propasti mezi aktéry. (Mezinárodní vězeňské společenství, 2018)

Ve spolupráci Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby pak byl do českého prostředí uveden program Vnímám i Tebe, jenž je součástí projektu Křehká šance II. Základem je 13 setkání, na kterých jsou využívána videa s výpověďmi obětí trestných činů. Důraz je kladen na práci s kriminogenními riziky pachatelů a na dopady protiprávního jednání pro poškozeného. Cílem je posílení náhledu pachatelů na kriminální chování – zejména pak rozvoj empatie a uvědomění si dopadů nejenom na svůj život, ale také na život oběti, jejich a svých vlastních blízkých. Tvůrci si slibují od programu i postupné snižování recidivy. Vězni jsou navíc motivováni také tím, že po úspěšném absolvování obdrží certifikát a výsledky jsou následně zapracovány do hodnocení odsouzeného. Připravována je i verze pro pachatele, jež vykonávají trest na svobodě. (Vězeňská služba ČR, 2022; Institut restorativní justice, 2022)

Zavádění restorativních prvků do praxe probíhá i v zahraniční justici. I z důvodu, že jsou debaty o restoraci v západních zemích vedeny již delší dobu, můžeme zde nalézt inspiraci pro české prostředí. Je však potřeba brát v potaz kulturní a právní odlišnosti dané země.

Organizace Why me? působící ve Walesu a Anglii vydává odbornou literaturu a provádí osvětu pomocí videí a osobních příběhů. Mimoto zaštiťuje i specificky zaměřené programy. Program pro nezletilé pachatele je určen osobám pocházejícím z etnických a národnostních menšin. V projektu Articulate jsou pak cílovou skupinou cizinci, pro něž je angličtina druhým jazykem. Další cílovou skupinou jsou osoby s postižením potýkající se s diskriminací či špatným zacházením. V tomto programu nabízí ve spolupráci s organizací Barnet Mencap i školení pracovníkům, kteří pracují s osobami s postižením. Mimoto vytváří informační letáky v podobě Easy Read. Organizace věnuje pozornost i komunitě LGBT+, která je ve vyšší míře vystavena trestným činům z nesnášenlivosti. (Why Me?, 2022)

Odlíšného charakteru je činnost Francouzského institutu pro restorativní justici (IFJR). Působí na území celé Francie, a kromě osvěty dále nabízí veřejně přístupné webináře a školí odborníky. Nezaměřuje se tedy na konkrétní cílové skupiny, které jsou páčáním trestných činů

ohroženy, ale spíše na osoby, které s těmito skupinami následně pracují. Nedílnou součástí je i vytváření metodik a hodnocení poskytovaných programů. Může se zdát, že přínos Institutu je spíše v oblasti teorie, ale právě záštita a utváření prostoru pro sdílení zkušeností napříč zemí jsou velice důležité a nezdání schází. (L' Institut Français pour la Justice Restaurative, 2022)

V českém prostředí jsou využívány restorativní konference u trestných činů dětí a mládeže. Od klasické mediace, kdy jsou do projednávání zapojeni jen pachatel a oběť, se liší konference tím, že jsou účastny i další osoby, kterých se řešení konkrétního případu týká. V období od roku 2012 do roku 2015 Probační a mediační služba realizovala v rámci projektu Na správnou cestu! program Rodinné skupinové konference. Projekt se dočkal i pokračování – Na správnou cestu II. Institut pro kriminologii a sociální prevenci se pak ve svém výzkumu zaměřil na dopady zaváděných rodinných konferencí. Výsledky výzkumu jsou podrobně rozepsány v publikaci Rodinné skupinové konference. (Tomášek, 2019)

Navzdory tomu, že se restorativní justice teprve dostává do širšího povědomí a hledá si své místo na slunci, právě její snaha hledat cestu k obnově vztahu přináší výsledky. Dá se tak očekávat její častější uplatňování v trestní justici.

4. INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA

Ne všechny děti mají v životě to štěstí, aby vyrůstaly ve stabilním rodinném prostředí, kde by se jim dostávalo náležitě péče, uspokojení potřeb, a kde by našly bezpečné zázemí. Naopak může být někdy prostředí, ve kterém vyrůstá nevhodné, či dokonce nebezpečné. Na základě práva dítěte na řádnou výchovu a vzdělávání je v takovémto případě nutná intervence. Jednou z možností je institucionální výchova. Ačkoli se jedná z celospolečenského hlediska o krajní řešení, je nedílnou součástí etopedického preventivního systému.

V této kapitole se zaměříme na zařízení spadající do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních definuje čtyři zařízení a pak střediska výchovné péče. Zařízeními jsou diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. (část první, hlava II a III)

Zásadní rozdíl mezi ústavní a ochrannou výchovou spočívá v důvodu a způsobu uložení. Ústavní výchova je legislativně vymezena občanským zákoníkem a nařizuje se v případě, že je výchova v rodině výrazně narušena nebo ohrožena a jiná výchovná opatření nevedla ke zlepšení situace, či rodiče nemohou z vážných důvodů výchovu zabezpečit. Jedná se o krajní řešení, soud vždy zkoumá, zda neexistují další možnosti, jak zajistit náhradní rodinnou péči než právě formou ústavní výchovy. Vždy se také zohledňuje nejlepší zájem dítěte. Je jí možné nařídít nejdéle po dobu tří let, trvání lze však opakovaně prodloužit. Rozhodnutí soudu je pravidelně přezkoumáváno, nejméně jednou za šest měsíců. (89/2012 Sb., § 971–972)

Naproti tomu ochranná výchova je uložena rozhodnutím soudu v občansko-právním řízení v případě, že dítě ve věku 12–15 let spáchá čin, za který by dle trestního zákona byl uložen výjimečný trest. U těchto osob je ukládána v případě, že to vyžaduje povaha spáchaného trestného činu a je nutné zajištění řádné výchovy. U mladistvého je pak ukládána v trestním řízení, a to v případě, že toto ochranné opatření splní svůj účel lépe než opatření trestní (odnětí svobody). Ochranná výchova trvá po dobu, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do 18 let, ve výjimečných případech o rok déle. (218/2003 Sb., § 22–23; Kaleja, 2013, s. 127–128)

Viditelným rozdílem je pak typické zabezpečení prostor, ve kterých ochranná výchova probíhá. Jedná se o stavebně technické úpravy, která mají za cíl zamezit útěku svěřenců a pak audiovizuální technika. O systému zabezpečení musí být ředitelem poučeni jak zaměstnanci, tak děti. (109/2002 Sb., § 15)

4.1. Diagnostický ústav

Účelem všech zařízení je „zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.“ Zařízení spolupracují s rodinou a napomáhají také při přechodu zpět do rodinného prostředí nebo při přemístění do náhradní rodinné péče. (109/2002 Sb., § 1)

Diagnostický ústav je pak pomyslnou první zastávkou. Děti jsou zde na základě diagnostické zprávy přerozdělovány do dalších zařízení. Diagnostický ústav přijímá děti s předběžným opatřením, nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou. Stráví zde zpravidla 8 týdnů, délka pobytu se však může dle potřeb dítěte i možností další péče lišit. Zajišťuje také péči o děti zadržené na útěku. Plní funkci diagnostickou, vzdělávací, terapeutickou, výchovnou, sociální, organizační a koordinační. V případě smluvně zajištěné spolupráce s osobami odpovědnými za výchovu nabízí dětem i preventivně výchovnou péči. V případě dětí, které ukončily povinnou školní docházku zajišťují i jejich přípravu na budoucí povolání. Základní jednotkou je výchovná skupina o 4 až 8 dětech. (109/2002 Sb., § 4–11)

4.2. Dětský domov

Dětský domov pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku od 3 do 18 let (u studujících déle, maximálně však do 26 let) bez závažných poruch chování. Mohou zde být umístěny i nezletilé matky s dětmi či děti s postižením s ohledem na druh a stupeň postižení. Zařízení plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Děti zde umístěné se však na rozdíl od jiných zařízení vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Základní jednotkou je rodinná skupina o 6–8 dětech, kdy jsou zohledňovány věk, pohlaví a rodinné vazby. (109/2002 Sb., § 12; Vyhláška č. 438/2006 Sb., § 7–8)

4.3. Dětský domov se školou

V minulosti nesl označení dětský výchovný ústav (Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013, s. 52). Jsou zde umístěny děti ve věku od 6 do 15 let (resp. do ukončení povinné školní docházky). Jedná se o nezletilé s nařízenou ústavní výchovou se závažnými poruchami chování a děti s duševní poruchou vyžadující léčebnou péči. Dále jsou to děti s uloženou ochrannou výchovou a nezletilé matky, u nichž jsou splněny důvody pro pobyt v tomto zařízení. Umístění navštěvují školu v rámci zařízení. V případě, že pominou důvody pro výuku ve škole

integrované v zařízení, může být dítě na žádost ředitele zařazeno do školy, která není jeho součástí. V případě, že ani po ukončení povinné školní docházky není dítě schopno docházet do školy mimo zařízení, nebo neuzavře pracovní-právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu. Stejně jako v dětském domově je základní jednotkou rodinná skupina čítající 5 až 8 dětí. (109/2002 Sb., § 13)

4.4. Výchovný ústav

Výchovný ústav je určen dětem od 15 let se závažnými poruchami chování. Výjimečně zde může být zařazeno i dítě starší 12 let, a to v případě, že je mu soudem nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova a nemůže být kvůli zvláště závažným poruchám chování umístěno v dětském domově se školou. Mohou zde být také umístěny nezletilé matky se svými dětmi případně děti vyžadující výchovně léčebnou péči. Výchovné ústavy se zřizují pro jednotlivé výše zmíněné cílové skupiny buďto zcela odděleně (tj. každý ústav je specializován na konkrétní cílovou skupinu) nebo jednotlivé specializované výchovné skupiny koexistují v rámci jednoho ústavu, avšak fungují zcela odděleně. (109/2002, § 14)

Pobyt v ústavech a v odděleních pro svěřence s extrémními poruchami chování trvá po nezbytně dlouhou dobu a nejspíše po 8 týdnech dochází k rediagnostice. Poté je dítě obvykle umístěno zpět do dětského domova se školou či na „standardní“ oddělení výchovného ústavu. (438/2006, § 11)

Zařízení je organizováno do výchovných skupin o 5 až 8 svěřencích a plní úkoly vzdělávací, výchovné a sociální. Školní docházka je pak zajištěna ve škole (základní, speciální nebo střední), která je součástí areálu zařízení. (Kaleja, 2013, s. 134)

4.5. Středisko výchovné péče

Střediska představují vedle zařízení poněkud méně tradiční formu péče. Poskytují preventivně výchovnou péči dětem od 3 do 18 let a jejich cílem je předcházet vzniku či rozvoji negativních projevů chování a napomáhat zdravému vývoji dítěte (109/2002 Sb., § 1). Zásadní rozdíl mezi zařízeními a středisky spočívá v tom, že středisko přijímá klienty, u nichž se projevují poruchy chování, ale ještě nenastal důvod k nařízení ústavní nebo uložení ochranné výchovy. Díky své flexibilitě mohou střediska svou nabídku služeb „ušít na míru“ konkrétnímu regionu. Nabízí totiž jak ambulantní, tak pobytovou formu péče. (Hutyrová, 2019, s. 163).

V ambulantní péči, která je nabízena bezplatně, má klient možnost pracovat s psychologem a etopedem. Během tohoto procesu odborníci úzce spolupracují s rodinou dítěte.

Nespornými výhodami této formy jsou snadno dostupná pomoc nenáročná na čas, nevytržení klienta z jeho prostředí, rychlejší zhodnocení a posilování pozitivních změn. Dále dítě nepřeruší školní docházku ve své škole, není stigmatizováno užitím služby a rodiče mohou doma bezprostředně zkoušet nové postupy a hodnotit nastalé změny. I zde se mohou silné stránky obrátit ve stránky slabé, a tak se může ambulantní péče jevit jako neúčinná v rodinách s nedůslednou výchovou. Zároveň je také pro pracovníka složité odhalit na krátkém sezení případnou přetvářku. Odborník také nemá možnost sledovat chování dítěte v rámci vrstevnické skupiny nebo pracovat s jeho sebevědomím, podceňováním atd. (Hutyrová, 2019, s. 164–65)

V případě, že ambulantní forma nestačí, je možné navrhnout péči pobytovou. Zde se dítě podrobí obvykle dva měsíce trvajícím dobrovolnému diagnostickému pobytu. Aby dítě nezameškalo školní docházku, plní ji v rámci střediska. Domovská škola ve spolupráci se střediskem sestaví vzdělávací plán dítěte na dobu strávenou ve středisku. V průběhu pobytu je dítěti zajištěno vše potřebné, a tak se může věnovat intenzivní terapii. Hojně využívané jsou expresivní terapie, animoterapie, ergoterapie či individuální terapie. V rámci pobytové formy pak existují otevřené a uzavřené skupiny. Silnou stránkou pobytové formy je vytržení klienta z negativního vlivu vrstevnické skupiny, možnost dlouhodobého pozorování, nácvik komunikace v rámci výchovné skupiny, kde jsou všichni na „stejně lodi.“ V případě akutního problému dostává klient okamžitou podporu pracovníka. V neposlední řadě je to pak nastavení denního režimu a řádu, které ruku v ruce s pravidelnou přípravou vedou často ke zlepšení prospěchu. Jako nevýhodu pak můžeme označit složitější zařazování zpět do kolektivu po návratu z pobytu, riziko stigmatizace a obava z návratu do světa mimo bezpečné středisko. Tato rizika však může pomoci překlenout následná péče, kdy klient může nadále využívat ambulantní formu pomoci. (Hutyrová, 2019, s. 165–167)

Ačkoliv střediska jsou součástí školského systému již více než tři dekády, můžeme říci, že oproti zařízením jsou nejenom pro laiky stále velkou neznámou. Vocilka (1996) ve své publikaci zmiňuje, že v 90. letech byla na vzestupu delikvence a jedním z důvodů byl dlouhodobě laxní přístup k systematické prevenci. Místo ní se upřednostňovala izolace v ústavech. V roce 1991 začala vznikat první střediska a jejich záměrem bylo hledání nových forem prací s mládeží namísto represe. Dle autora by měla být střediska místem, kde škola, odborná výchovná pracoviště a rodina naleznou zázemí pro řešení nastalých výchovných obtíží dítěte. Střediska vyzdvihávají individuální potřeby dítěte a intenzivně pracují s jeho rodinou, čímž se snaží předejít odebrání dítěte do ústavní výchovy. Tomu by dle autora měla napomáhat i depistáž. Velmi kladně hodnotí i dobrovolnou spolupráci rodiny se střediskem i to, že může

být kdykoli oboustranně ukončena. Na přímknutí středisek jako detašovaného pracoviště k jinému typu zařízení ústavní výchovy v rámci stejného areálu nahlížel autor jako na jejich nesporný přínos, protože by společně nabízely širší spektrum služeb než doposud. Navzdory době, kdy byla publikace vydána, můžeme říci, že je jednak optimisticky laděna, ale také velmi nadčasová.

Co je však zpětně odborníky kritizováno, je právě vytváření SVP jako detašovaných pracovišť jiných zařízení, kdy jako hlavní argumenty uvádějí stírání rozdílů mezi dobrovolnou a nedobrovolnou spoluprací, nerovnoměrné rozložení středisek ve státě a jejich částečné ustrnutí. (srov. Hutyrová, 2019, 167–169)

I tak je nesporné, že střediska zaujímají jako výchovná poradenská pracoviště své místo v etopedické praxi a v důsledku snah o deinstitucionalizaci (Kaleja, 2013, s. 126) a nárůstu požadavků o tuto službu (Hutyrová, 2019, s. 169), může jejich význam naopak vzrůstat.

4.6. Slabá místa institucionální výchovy

Důvodů, proč je v dnešní době rezidenční péče uplatňována až v nejzazším případě, je celá řada. Škoda a Fischer (2014, s. 159–160) zmiňují zejména skutečnost, že dítě není svěřeno jednomu vychovateli, a tak je v kolektivu profesionálních vychovatelů nejasně vyjasněna odpovědnost za proces výchovy. Při fluktuaci vychovatelů či při změně zařízení je pak pro dítě nesporné si vytvořit důvěrný dlouhodobý vztah k pečující osobě. Stejně tak nedostatek podnětů, pocit diskontinuity životního běhu, absence modelového chování z rodiny a dlouhodobých mezilidských vztahů institucionální výchově nenahrávají. Dodnes se navíc nepodařilo uspokojivě vyřešit problém s návaznou péčí po opuštění ústavní výchovy.

Kubíčková (2009) v rámci své dizertační práce uskutečnila empirický výzkum se zaměřením na reedukaci a resocializaci v ústavní a ochranné výchově. Z výzkumu mimo jiné vyplývá, že v rezidenční péči mají svěřenci potřebu častějšího kontaktu s blízkými, a ta není dostatečně saturována (kontakt bývá omezován na základě nevhodného chování, tedy využíván jako trest). Zmíněn je také pocit nedostatečné podpory a vedení, či touha dětí mít někoho pro sebe. Dětská účastníci výzkumu často zmiňovali nedostatek respektu, angažovanosti a zájmu ze strany vychovatelů. Na druhou stranu si velmi cení těch, kteří opravdový zájem projeví. Jsou také velmi citliví na zneužívání role pedagogů a na to, že jim dospělí nejdou vždy příkladem. Stejně tak by ocenili větší volnost při výběru aktivit nebo možnost spolurozhodovat o věcech, které se je týkají.

Autorka výzkumu dále poukazuje na to, že v rezidenčních zařízeních dochází k prohloubení nežádoucích projevů chování. Navzdory modernímu vybavení ústavů mnohdy na děti působí strohým a nepříjemným dojmem. Sport je považován vychovateli za hlavní a často jedinou reedukační smysluplnou aktivitu. Kubíčková poznamenává, že i když v odborných kruzích hovoříme o reedukaci a resocializaci, v praxi se jedná spíše o „čekání na propuštění.“ Navzdory tomu, že dítě bylo umístěno do ústavní péče z důvodu neadekvátní výchovy, bývá až příliš často uplatňován represivní přístup založený na bodovém systému a sankcích (podobně se v tomto smyslu vyjadřuje i Palkosková (2019, s.13)). Svěřenci také nabývají dojmu, že nemají s kým probrat své plány do budoucna a chybí jim konfrontace s realitou (nejsou připraveni na to, co je čeká „venku“). (Kubíčková, 2009, s. 98–155)

Navzdory mnohým negativním aspektům se objevují i nadějně projekty. Mezi ně směle můžeme zařadit i programy Centra Don Bosco v Pardubicích. Posláním organizace je doprovázet mladé lidi z ústavní a pěstounské péče tak, aby převzali odpovědnost za svůj vlastní život. Práce s klienty začíná 2–3 roky před osamostatněním se a dle svých potřeb mohou využít nabídky ambulantních a terénních programů. Pracovníci Centra pomáhají mladým dospělým překlenout těžké začátky a díky tomu se tak mohou vyvarovat patologických vzorců chování, jež sami zažili a snížit tak míru jevu, kdy „ústavní děti vychovávají další generaci ústavních dětí.“ (Peterková, 2017, s. 71–77)

Přestože je ústavní a ochranná výchova méně viditelnou částí školství, a když už o ní slyšet je, tak mnohdy ne zrovna v dobrém, neznamená to, že zde nejsou podnikány kroky ke zlepšení. I zde se snaží odborníci hledat nové formy práce s cílovou skupinou a posouvat etopedii vpřed.

EMPIRICKÁ ČÁST

Výzkumná část předkládané diplomové práce se věnuje delikvenci mládeže z pohledu sociálního pedagoga se zaměřením na Moravskoslezský kraj. V úvodu empirické části je představen základní rámec výzkumu a následně rozhovory s participanty. Součástí jsou také rozbor jednotlivých rozhovorů, jejich interpretace, diskuze a výzkumné závěry.

Pro empirickou část byl zvolen kvalitativní výzkum. Rozhovory jsou analyzovány na základě interpretativní fenomenologické analýzy.

5. RÁMEC VÝZKUMU

5.1. Výzkumný problém

Výzkumným problémem diplomové práce jsou možnosti a limity pedagogické práce s delikventní mládeží, které je umístěna v zařízeních ústavní a ochranné výchovy na území Moravskoslezského kraje.

5.2. Výzkumné cíle

Cílem výzkumu je zjistit, jak vnímají delikvenci nezletilých sociální pedagogové pracující ve vybraných zařízeních ústavní a ochranné výchovy v Moravskoslezském kraji. Jako další cíle si klademe zjistit, jaké prvky restorativní justice jsou ve výchově a vzdělávání delikventní mládeže využívány, jak hodnotí pracovníci současný stav ústavní výchovy, a v čem je pro pedagogy prospěšné studium sociální pedagogiky.

5.3. Výzkumné otázky

Jak vnímají delikvenci nezletilých sociální pedagogové pracující v ústavní a ochranné výchově ve vybraných zařízeních v Moravskoslezském kraji?

Specifické výzkumné otázky jsou pak následující:

- Jaké výchovné metody jsou při práci s delikventní mládeží uplatňovány?
- Jaké prvky restorativní justice jsou při práci s delikventní mládeží využívány?
- Jak hodnotí pedagogové současný stav ústavní a ochranné výchovy?
- V čem může být přínosná sociální pedagogika?

5.4. Metodika výzkumu a sběr dat

Pro realizaci kvalitativního výzkumu byla zvolena interpretativní fenomenologická analýza (IPA). Tento přístup staví na porozumění žité zkušenosti člověka a je nápomocen při prozkoumávání utváření významu zkušenosti daného jedince, díky čemuž můžeme porozumět vybranému fenoménu. Přístup je ceněn z důvodu větší míry svobody ve výzkumném procesu než u jiných kvalitativních přístupů. Interpretativní fenomenologická analýza bývá užívána i z toho důvodu, že umožňuje pohlížet na kvalitativní data z jiného úhlu pohledu, chceme-li zachytit a interpretovat způsob, jakým participant přistupuje ke zkušenosti, a jaký jí přiřkládá význam. Jeví se také vhodný způsob při výzkumu, jehož předmětem je neobvyklá skupina nebo zdroj dat. Přístup je ukotven ve fenomenologii, hermeneutice a idiografickém přístupu. Zároveň také zohledňuje nutnou subjektivitu výzkumníka a nepovažuje ji za slabou stránku. Daná zkušenost je tedy postupně konstruována a analyzována ve vzájemné interakci participanta a výzkumníka, tedy i výzkumník se stává do určité míry participantem. V průběhu analýzy se však výzkumník od participanta vzdaluje a vkládá do procesu více ze sebe. Nicméně veškerá interpretace je závislá na jedinečné participantovi zkušenosti. I proto je třeba zdůraznit, že je potřeba vždy ponechat prostor pro další interpretace. Pro interpretaci jsou pak využity přímé citace respondentů. (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013, s. 9–12)

Při realizaci výzkumu jsme se řídili postupem, který zmiňují Řiháček, Čermák a Hytych (2013, s. 16–22):

1. fáze – reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu
2. fáze – čtení a opakované čtení
3. fáze – počáteční poznámky a komentáře
4. fáze – rozvíjení vznikajících témat
5. fáze – hledání souvislostí napříč tématy
6. fáze – analýza dalšího případu
7. fáze – hledání vzorců napříč případy

Po uskutečnění každého rozhovoru byla následně provedena doslovná transkripce. Při opakovaném poslechu a následném čtení přepisu se objevovaly další podněty a témata.

Jak již z výše popsaného vyplývá, zvolenou metodou se stal rozhovor, konkrétně polostrukturovaný. Pro ten je typická určitá příprava v podobě základních okruhů nebo otázek, avšak není předem dáno jejich pořadí. Otázky mohou být dle situace modifikovány, měly by však být probrány všechny. Některé aplikační varianty dovolují výzkumníkovi klást doplňující

dotazy. Možná je také varianta, kdy část témat a otázek je formulována poměrně přesně a v části je tazateli ponechána větší volnost. Nespornou výhodou polostrukturovaného rozhovoru je kombinace silných stránek obou krajních variant rozhovoru (volného a strukturovaného), zároveň však minimalizuje jejich stránky slabé. Jistá volnost tedy dovoluje navázat s dotazovaným bližší vztah a komunikace může přirozeněji plynout. I když je zachovaná míra formalizace spíše menší, dovoluje nám snáze třídit nebo porovnávat získané údaje. (Reichel, 2009, s. 111–112)

5.4.1. Okruhy rozhovoru

- **Představení participanta** (zařízení, délka praxe, věk)
- **Motivace** ke studiu oboru a následně práci v daném zařízení
- **Popis zařízení**
 - Charakteristika cílové skupiny
 - Fungování zařízení
 - Vedení zařízení
 - Způsob komunikace a vztahy na pracovišti
 - Možnosti pedagogické podpory
- **Současná delikvence a situace v regionu**
 - Změny v chování delikventů
 - Zřetelné trendy
 - Specifika regionu
 - Práce s rodinou dítěte
- **Výchovné metody pedagoga**
 - Využívání metod
 - Prvky restorativní justice (programy PMS)
 - Úskalí praxe
- **Současný stav ústavní a ochranné výchovy a preventivně-výchovné péče**
 - Vlastní zhodnocení
 - Možnosti změny
- **Zhodnocení vlastní praxe, zpětné ohlédnutí**
 - Pozitiva a negativa práce v této sféře
 - Zvládání nestandardních nebo rizikových situací
 - Dílčí zkušenosti
- **Sociální pedagogika v ústavní a ochranné výchově**
 - Vztah teorie a praxe

- Přínos pro každodenní práci

5.5. Výzkumný vzorek

V návaznosti na zvolený interpretativní fenomenologický přístup byl výzkumný vzorek vybrán záměrným výběrem. Všichni participanti jsou sociálními pedagogy pracujícími v zařízeních ústavní výchovy na území Moravskoslezského kraje. Při výběru zařízení byl brán zřetel na typ zařízení a jeho cílovou skupinu. Roli hrálo i rozmístění a velikost obce. Pro realizaci výzkumu byla z důvodu vysokého rozsahu i úrovně kriminality (viz podkapitola 2.4.1.) následně vybrána tři zařízení na území okresů Ostrava-město a Karviná, a to: diagnostický ústav, výchovný ústav a dětský domov se školou.

Prvním participantem je muž, 33 let. Bakalářský titul získal v oboru rekreologie, v současné době dokončuje navazující magisterské studium sociální pedagogiky. V dětském diagnostickém ústavu pracuje 6 let, momentálně na pozici vedoucího vychovatele.

Druhou participantkou je žena, 45 let. Absolvovala 4leté magisterské studium vychovatelství zaměřené na prevenci a resocializaci (obor byl následně transformován na sociální pedagogiku s obdobným zaměřením, avšak již rozdělený na bakalářské a magisterské studium). Pracuje jako vychovatelka ve Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka, kde pracuje již 17 let.

Třetím participantem je muž, 58 let. Kromě sociální pedagogiky vystudoval učitelství fyziky, pracovních činností a tělocviku. V dětském domově se školou a základní škole Těrlicko pracuje jako učitel a na částečný úvazek pracuje jako vychovatel. Dále také zaštiťuje prevenci rizikových forem chování. V zařízení pracuje 20 let.

Na základě oslovení vedení jednotlivých zařízení mi byl předán kontakt na participanty, kteří splňovali předem stanovená kritéria – jsou sociálními pedagogy (buďto studium sociální pedagogiky již absolvovali nebo si jej doplňují), vykonávají přímou pedagogickou činnost a jsou ochotni sdílet své zkušenosti s prací ve vybraném zařízení. Rozhovor byl následně realizován po domluvě výzkumníka a konkrétního participanta. Rozhovory s prvním a třetím participantem (s muži) se uskutečnily na osobním setkání. S prvním participantem v kavárně, se druhým přímo v zařízení během pracovní doby. Rozhovor s participantkou proběhl on-line na platformě Skype. Z důvodu zachování větší anonymity jsou participanti skryti pod svými iniciály posunutými o písmeno v abecedě dál.

6. ANALÝZA TEXTŮ

6.1. Participant 1 – Vychovatel v diagnostickém ústavu

Data	Témata	Kódy
Pro oficiální začátek tě zeptám ještě jednou: nebude ti vadit, že budu náš rozhovor nahrávat? Jasně, nevadí. Na začátek bych tě poprosila, zda by ses mohl krátce představit – říci něco o sobě, své dosavadní praxi Jmenuji se ŽL a pracuji jako vedoucí vychovatel v diagnostickém ústavě v Bohumíně asi šestým rokem. A co jsi vystudoval? Jsem vystudovaný bakalář rekreologie v Olomouci a zatím nedostudovaný sociální pedagog. Studuji navazující studium sociální pedagogiky tady v Ostravě. Ta je přímo zaměřena na resocializaci... Ano, přesně tak. A co tě vedlo ke studiu tohoto oboru a k práci s dětmi, které mají poruchy chování? Hm, já jsem byl vlastně naverbován. Já jsem o tom nic nevěděl. Byl jsem viděn na nějaké akci v době, kdy jsem vedl dětské letní tábory a pracoval jsem s dětmi, běžnými, no a byl jsem viděn. Pak jsem byl pozván na pohovor a přišlo mi to zajímavé. A to jsi pracoval přímo v Bohumíně nebo jsi pracoval v této sféře ještě předtím někde jinde? Ne, předtím jsem pracoval ještě ve středisku volného času Takže jsi po škole začal pracovat ve středisku volného času a pak jsi přešel do DÚ v Bohumíně, kde jsi šestým rokem...? (Přítakává) Popiš prosím základně zařízení – jak funguje, jaká je cílová skupina. Tak, dětský diagnostický ústav v Bohumíně má kapacitu 24 míst. Pracujeme s dětmi, které mají neukončenou povinnou školní docházku. Pracujeme s dětmi, které mají poruchy chování, které mají často diagnostikované psychiatrické obtíže – obtíže, které jejich rodina nezvládá, nebo děti, které mají problém se začlenit do společnosti, ve škole. Je to strašně široké spektrum „klientů.“	Popisuje svou pozici a délku praxe Způsob, jak se participant dostal k současné práci Předchozí praxe a zkušenosti Popis cílové skupiny, se kterou pracuje. Vnímá vyšší počet dětí s psychiatrickými obtížemi a rozšíření spektra potíží dětí	Praxe Praxe Praxe Cílová skupina

Říkáš tedy, že v Bohumíně jsou cílovou skupinou děti do 15 let a starší děti? A starší děti jsou v diagnostickém ústavě v Ostravě? Ano, přesně tak. A dochází mezi zařízeními v Bohumíně a Ostravě k, řekněme, přeposílání klientů? (zavrtí hlavou). Většinou si nepřeposíláme, protože ten diagnostický proces proběhne v jednom ze zařízení a další diagnostika může následně proběhnout až za dva roky. Takže by se muselo stát, že by od nás šlo do jiného ústavu nebo domů, tam by mělo zase nějaký problém a pak by se mohlo stát, že by ho soud poslal znova do diagnostického, tentokrát už do Ostravy. (jako zletilého, pozn.) A jak bys zhodnotil vývoj cílové skupiny, když pracuješ v Bohumíně už 6 let? Mění se nějakým způsobem sorta dětí, se kterými pracujete nebo jejich potřeby? Obecně jak se mění potřeby těch dětí, jak to vnímám já? Vnímám to tak, že máme poslední dobou mnohem mladší děti. A máme děti, které, podle mě nepáchají tak závažnou trestnou činnost jako dříve páchaly, ale mají mnohem širší záběr. Poslední dobou jsou to často drogy a záškoláctví, a to v ohromném množství. A mnohem častěji se vyskytují psychiatrické potíže. A jak vnímáš při své práci vliv původní rodiny? Jste s ní v kontaktu? Pracujete s ní úzce? S rodinou pracuje zejména etopedická sekce, my jako výchovná sekce jsme s rodinou v kontaktu minimálně, např. když nám rodiče vrací děti z víkendových nebo dovolenkových pobytů, tak já přijdu jako vedoucí vychovatel s těmi rodiči do kontaktu, ale kontakt není nijak rozsáhlý. A nabízíte v rámci práce DÚ i preventivně výchovnou péči? Dobrovolnou... Ne. To už se nedělá a upřímně ani nevím, zde se to tak ještě dělat smí. Jednak to byla placená služba jednu dobu a nejsem si jistý, jestli nebyla prostě zrušena. Zcela zrušena? Protože když jsem si pročetla zákon o ústavní a ochranné výchově, tak i preventivně výchovná péče byla jako služba u DÚ zmíněna. Myslíš ve 109? Dnes by měla být tato péče přenesena na SVP... Nicméně je možné, že to takto v zákoně je napsáno. Ale tím, že ta kapacita DÚ je naplněna neustále, a to urgentními případy, kdy se musí přijmout dítě, které má akutní problémy a nemůže setrvat v rodině nebo ve škole, tak je ten proces strašně	Konstatuje, že ubylo závažných deliktů, ale zvýšila se jejich variabilita a ve vyšší míře zaznamenává záškoláctví a drogy. Jako vychovatel nemá s rodinou dítěte častý kontakt Vysvětluje změny v nabídce služeb a zmiňuje dlouhodobě	Proměna obtíží cílové skupiny Kontakt s rodinou dítěte Přetíženost zařízení

rychlý a jsou na to pořadníky, tak si neumím představit, že bychom přijali dítě z rodiny, která dobrovolně přijde a na pobytu se domluví, že by chtěli nechat diagnostikovat své dítě... A zažil jsi během své praxe situaci, kdy se na vaše zařízení rodina dobrovolně obrátila? Ano, zažil. Ale takové potom směřujeme na SVP, do Koblova přímo. <i>(pozn. jedná se o SVP s pobytovou formou v Ostravě, uzlový bod pro MS kraj)</i> A jak bys v rámci organizace popsal vedení, vztahy s kolegy, nastavenou komunikaci? Řekl bych, že máme velmi dobré vztahy, výborné pracoviště, výborný kolektiv. Troufám si říct, že máme hromadu odborníků a také výborné vedení v odborné sekci. Dobré etopedy, psychology... Součástí našeho zařízení je i škola a myslím, že ta komunikace mezi námi je perfektní. Pravidelně máme komunity s dětmi. Také máme v pondělí porady – každý týden. Takže si relativně ve velkém vyměňujeme informace, nevidím v tomto problém. Narážíte na nedostatek kvalifikovaného personálu, který by splňoval zákonem dané podmínky? I u lidí, kteří mají zkušenosti, chtějí s těmito dětmi pracovat, ale nemají patřičné vzdělání? Ano, to se stává velmi často. A máme, včetně mě, podmínku doplnit si potřebné vzdělání. A jaké vzdělání požadují? Osobně jsem se totiž vícekrát setkala s odmítavým postojem k sociální pedagogice s tím, že v nabídkách pracovních míst v zařízeních pro osoby s poruchami chování je podmínkou speciální pedagogika-vychovatelství a psychologické vyšetření... <i>(svraští obočí).</i> To si osobně myslím, že je nezákonný postup. Zákon definuje jasně, že to musí být specka nebo socped. U nás teď probíhá výběrové řízení na pozici asistenta pedagoga a neumím si představit, že bych nepozval někoho, kdo splňuje zákonem danou kvalifikaci. A ani to, že má třeba trošku jinou kvalifikaci, než si představuju, v tom nemůže hrát roli. Mimochodem, to ani nevím, že by existovala čistě specka zaměřená na vychovatelství. Minimálně v Ostravě jsem to nezaznamenal, ale nevím... Pokud se vrátíme ještě k vedení, tak před nahráváním jsi zmínil kolegu Czanickeho, že je to jeden z největších odborníků v ústavní výchově. On je ředitel?	plnou kapacitu DÚ Vyzdvihuje vřelé vztahy na pracovišti, kvalitní vedení zařízení a dobře nastavenou komunikaci Zmiňuje obtíže s dostatečnou kvalifikací zaměstnanců a podmínku doplnit si vzdělání Zdůrazňuje definici potřebného vzdělání dle zákona – sociální nebo speciální pedagogika	Neposkytování preventivně výchovné péče Vztahy na pracovišti Vedení Komunikace Kvalifikace Kvalifikace

Ne, v současné době je zástupce ředitele. Ředitelem je pan Neuheiser, ale oba mají etopedické vzdělání a dlouholeté zkušenosti.	Nastiňuje poměry ve vedení zařízení	Vedení Dlouholeté zkušenosti
Jakou dostáváte podporu k pedagogické práci – máte možnost školení, supervizi?	Popisuje možnosti pedagogické podpory, zmiňuje dobrovolnost ve výběr dalšího vzdělávání	Pedagogická podpora
Máme možnost různých školení, to si můžeme vybírat dobrovolně, to nám zaměstnavatel umožňuje. Potom máme supervize. Ne úplně pravidelně, ale na letošek už máme nějakou naplánovanou. Nicméně jsme teď měli delší pauzu – pár let nebyla supervize. A teď máme rozsáhlou pro celé zařízení, pro všechny úseky. Plus tam máme ještě detašované pracoviště v Ostravě. To je pro děti, které mají, jak to říct, mají více poruch.	Popisuje specifika detašovaného pracoviště	Detašované pracoviště
Myslíš zařízení s léčebným režimem?	Vysvětluje, proč je kapacita zařízení dlouhodobě naplněná. Konstatuje neschopnost přehradit dítě po diagnostice do jiného zařízení	Dlouhodobá obsazenost Přetíženost zařízení Nežádoucí prodloužení diagnostiky
Ne úplně, spíše děti s kombinovanými poruchami. To se nachází v Ostravě na Hájkově, je tam kapacita 10 dětí. Ale to je taky pořád plné, tam je to dlouhodobější práce.	Zmínil jsi několikrát přetíženost a okresy Karviná nebo Ostrava vychází ve statistikách kriminality dlouhodobě nadprůměrně, odráží se podle tebe v přetíženosti tento fakt?	To já za svou pracovní pozici nemůžu úplně říct, protože my máme určitou kapacitu a ta obsazenost je dlouhodobě velmi podobná. Víceméně pracujeme pořád se stejným počtem dětí. Ale co vím od sociálních pracovníků a pana zástupce, přes kterého jde příjem dětí do zařízení, protože ta fronta je extrémně dlouhá, tak to se ví, že u nás dlouhodobě setrvávají děti, které by už dávno měly být v jiném zařízení. Diagnostický pobyt by totiž neměl přesáhnout těch 8 týdnů, nebo tak nějak. Což je naprosto v pořádku, to se dá zvládnout diagnostický pobyt, ale děti u nás hníjí měsíce, ne-li nižší roky. A my nejsme schopni je vyexpedovat pryč.
Jak se potom řeší taková situace? To je u vás tak dlouho až se někde uvolní místo?	Vysvětluje důsledky prodloužení diagnostického procesu a popisuje změny naplně práce vychovatele	Důsledky prodloužení diagnostiky Změna naplně práce
Tam se potom trochu mění ta naše práce, protože my nejsme od toho, abychom primárně s dětmi navazovali hluboké vztahy a dělali dlouhodobou koncepční práci. A v takovém případě my tohle musíme za pochodu měnit. My prostě nejsme stavěni na to, aby tady byly děti dlouho a prostě to děláme, protože děti u nás jsou dlouho. Vyřizujeme s dětmi školní záležitosti – kam budou přestupovat, zařizujeme kroužky, protože víme, že u nás bude déle, tak se nám vyplatí najít nějaký zájmový útvar. Dříve, když tu dítě strávilo několik týdnů, tak by to byl nesmysl něco zařizovat.		

Připadá mi, že jste vlastně vychovatelé jako v dětském domově a tak trochu rodiče.... Ano, tohle se trochu mění, no. Když mluvíš o zařizování kroužků, to znamená, že mají děti volný pohyb i mimo zařízení? Mohou opouštět ústav? Na základě vycházek. Pokud mají samostatnou vycházku, tak můžou. A stává se vám, že utíkají? Utíkají. Je to méně, než to bývalo, ale ano. Nicméně jsme pozměnili vnitřní řád a rozšířili jsme možnost vycházek, takže děti už mají vycházky takřka pravidelně. Útěků je tedy méně. Sem tam nám utečou děti, které jsou adiktologické, tak musí utéct do města, kde si žijí po svém. Ale jinak těch krátkodobých útěků máme podstatně méně. Co se týče útěků, pozoruješ promyšlenost nebo se jedná spíše o zkratkovité jednání, takový ten „aktuálně dobrý nápad?“ To je právě velká změna. Dříve to bývalo více promyšlené. Třeba se děti více oblékaly, aby to oblečení mohly zahazovat, aby bylo později po jeho útěku nahlášeno jiné oblečení, co mají na sobě. Stalo se nám, že děti měly místa, kde byly schopné přenocovat nebo setrvat několik hodin, někde v lese. Teprve pak se vydaly na nádraží a pokračovaly někam dál. To byly velmi promyšlené situace. Taky se nám stalo, že chlapec vylomil zábranu na okně ve třetím patře a slezl po okapech a hromosvodu, ale to už se neděje. Teď je to spíše zkratkovité jednání, kdy ho něco naštvě, potřebuje si zakouřit, tak prostě uteče a zpravidla za 15 minut ho přiveze policie, on je úplně v klidu a ještě se tomu zasměje. Jak si vysvětluješ, že se toto děje? Myslím si, že za to mohou ty vycházky. Děti teď mají mnohem větší svobodu, jsou pravidelně na víkendových pobytech doma. Někdo každý týden, někdo zase co dva týdny. Mají taky možnost podmíněného pobytu za dobré chování – že mohou být doma. A když má běžně víkend plný akcí a přes týden 3–4 vycházky, tak nemá dítě úplně potřebu utíkat. Když se zastavíme u té motivace. Vnímáš rozdíl v poměru využití represivních a restorativních nebo alternativních prostředků v pedagogické práci? Rozhodně. Určitě se více cílí na pozitivní motivaci. Myslím si, že i za těch 6 let, co tuhle práci dělám, se	Vysvětluje, jak organizují aktivity vně zařízení Konstatuje, že větší četnost vycházek vedla ke snížení útěkovosti Zaznamenává významnou změnu v chování dětí při plánování útěků a uvádí příklady Přikládá význam rozšíření vycházek a větší míře svobody, které vedou k menší potřebě utíkat Vnímá posun ve výchovné práci v zařízení, zmiňuje úpravu prostředí	Aktivity mimo zařízení Změna vnitřního řádu Pozitivní motivace Proměna chování cílové skupiny Svoboda Pozitivní motivace Pozitivní motivace Pedagogizace prostředí

to postupně mění. I v našem zařízení byly ještě před deseti lety mříže a pak byly odstraněny a podobně. A přitom zajišťujete i ochrannou výchovu, takže dle zákona může být zařízení takto zabezpečeno... Ano, zajišťujeme. A i když máme oporu v zákoně, tak nám to bylo vytýkáno. Máme teď zabezpečená okna zábranou, ale už tam nejsou vyložene mříže. Z morálního hlediska to bylo kritizováno. Jaký myslíš, že má na dítě vliv úprava takto strohého prostředí? Jedna z vyučujících na katedře Sociální pedagogiky v Ostravě, Hana Kubičková, totiž publikovala v rámci dizertační práce výzkum ústavů v MS kraji, ve kterém tuto skutečnost hostilního prostředí zmiňovala. Překvapuje mě, že i když můžete mříže používat, tak je stejně nemáte. To prostředí je strašně důležitý faktor. A vím, že v dětských domovech mívají fakt krásné to prostředí. Mají tam gauče, společenské místnosti, herní konzole. My se prakticky na toto snažíme navázat. Když jsem nastoupil, tak bylo běžné, že děti likvidovaly ten majetek – zažil jsem zničené stolky, prokopnuté dveře, rozbitá okna. A ne že by se to teď vůbec nestávalo, stává se to, ale je to výjimečně, stále prostředí zvelebujeme. Velmi výrazně, teď jsme tady měli chlapíka, který říkal, že to u nás vypadá jako na horské chatě. Nemáme teda televize na pokojích, to nejsme tak daleko a pokoje jsou strožejší, ale kulturní místnost mají děcka krásnou. Tím, že jste diagnostický ústav, máte i nějakou místnost, řekněme izolaci nebo detenci? Máme záchytné pracoviště, ale to by ze zákona nemělo sloužit jako usměrnění dětí. Protože zákon definuje jinak záchytné pracoviště a jinak, teď nechci kecat, izolaci nebo místnost k tomu určenou. A takové parametry naše záchytné pracoviště asi nesplňuje. Záchytné pracoviště je pak pro přespolní děti, které zachytí policie. To jsou útekáři s „předběžkem“ nebo „ochrankou“. Pokud to má policie blíž než do kmenového zařízení, tak dá dítě k nám a odtud si je pak vyzvednou. Má takto chycené dítě následně nějaký trest za útěky? My se zachyceným dítětem nijak zvláště nepracujeme. Kmenové zařízení má ze zákona 48 hodin, aby si pro dítě přijelo. A to se stává málokdy, že by to trvalo takto dlouho, maximálně o víkend nebo když nemají personální kapacity. Praxe je taková, že večer dítě	Zmiňuje střet zákona a etiky ve výchovné práci Vyzdvihuje důležitost prostředí a vidí inspiraci v dětských domovech Vysvětluje funkci záchytného pracoviště a zacházení s dětmi na útěku	Etika Zabezpečení zařízení Pedagogizace prostředí Inspirace dobrou praxí Záchytné pracoviště

police přiveze a ráno si jej kmenové zařízení vyzvedne. V minulosti jsem také zaznamenala informaci, že bývají děti posílány do diagnostáku z důvodu zastrašení. Setkáváš se s tím v praxi? Úplně nevím, jak by to bylo možné. Stává se nám, že přijde dítě, které má problém ve svém zařízení, domově, ale přijde mi, že děti z domovů mají obecně dobré návyky, rozhodně lepší než ty, co přijdou z venku. Tohle teda vnímám velmi intenzivně. A často se divím, proč to dítě nemůže v domově setrvat, protože ty jeho dané problémy jsou prostě běžné. Nebo ta odchylka od běžného chování mi přijde normální. Ale že by někdo chtěl zastrašit děti? Tím, že u nás není ten dobrovolný pobyt, tak si to neumím představit. Tím to asi odpadlo. Nebo neznám diagnosták, který by to dělal... Zeptám se ještě na kolegy. Jaký je poměr žen a mužů ve vašem pracovním kolektivu? Sama studuji v ročníku, kde jsme samé holky, a to v rámci školství na tom s množstvím mužů „ústavka“ nebývá tak zle. Tak my máme v tomto právě extrémní převahu mužů. Ve vedení máme čistě muže, na výchovném úsek máme 10 vychovatelů, z toho 4 vychovatelky. A nočních vychovatelů je 7 a z toho 3 vychovatelky. Takže mužů je kolik - 60, 65 %? To je pro mě navzdory tomu, že se v etopedických zařízení koncentruje více mužů poměrně překvapivé. V posledním měsíci jsem zaznamenala 2 nabídky na pozici vychovatele, kde preferovali muže, aby zachovali na směně dyadický pár. Tak to se nám úplně nestalo. Možná je to i tím, že jsme přijímali vychovatele, kteří neměli předem potřebné vzdělání, ale průběžně si jej doplňují. Takže jsme měli širší možnost si vybrat člověka, který nám přišel charakterově vhodný pro naše zařízení a on se zavázal doplnit si vzdělání. Pokud se vrátíme k pedagogické práci, zmínil jsi pozitivní motivaci. Co restorativní justice, tedy nejenom trestat, ale hledat možnosti narovnání vztahu mezi pachatelem, obětí, společností. Máš nějaké zkušenosti s programy Probační a mediační služby? Např. s rodinnými konferencemi. (Zamyslí se) Tak to nemám. Máme pravidelně případově konference, ale s tímto nemám vůbec žádnou zkušenost. Vlastně mám zkušenost opačnou – máme velmi málo informací o spáchané trestné	Pozastavuje se nad tím, proč k nim posílají okolní zařízení děti, které z jeho pohledu nejsou výrazně problémové Zdůrazňuje, že v pracovním kolektivu převažují muži Vysvětluje, jakým způsobem zajišťují dostatek vhodného personálu S restorativními programy PMS nemá žádnou zkušenost,	Interakce s jinými zařízeními Normalita vs. abnormalita Pracovní kolektiv Pracovní kolektiv Kvalifikace Absence zkušenosti s restorativními programy

činnosti nezletilých, kteří k nám přicházejí. Tím, že nejsme účastníky soudního řízení, tak k nám přijde dítě, a my máme velmi kusé informace o jeho předešlém jednání. Máme pouze informaci, že někomu hrozí ochranná výchova a k tomu se dostáváme skrze etopedy, jinak to jde mimo mě. K vám se tedy nedostane podrobnější spis, kazuistika dítěte? Pokud má ochrannou výchovu, tak víme za co, ale o tom se často jedná velmi dlouho. Často se stává, že za celou dobu, co je dítě u nás, tak se o tom nemusí rozhodnout, když je ten případ komplikovanější. Vím pouze, že dítě spáchalo trestnou činnost, např. sexuálního charakteru. Ale víc nic. A to bývá relativně velký problém. To jsi vlastně zmínil jedno z úskalí výchovné praxe. Osobně jsem čekala užší spolupráci s PMS, když se jedná o kriminalitu nezletilých – měla by totiž tyto případy evidovat, a navíc dohlíží na výkon opatření... Fakt jsem neslyšel o tom, že bych dítě musel pouštět na výkon alternativního trestu a ani jsem neslyšel, že by něco takového mělo nějaké dítě za sebou. Stejně tak jsem neslyšel o zmíněných rodinných konferencích ani dalších programech PMS. To mě velmi překvapuje, protože PMS ve statistikách eviduje i kriminalitu mládeže a kde jinde by měla být navázána spolupráce, když ne se zařízeními, která s těmito dětmi přímo pracují. Ještě mě tak napadá, že by dítě mělo tuto spolupráci už dříve uloženou, ale moc se s ní nechlubilo... Nevím. Když se vrátím k výzkumu Kubičkové, tak zmiňovala, že odnímání vycházek je využíváno jako represivní nástroj vůči dětem a následně se u nich může projevit frustrace. Jak pohlížíš na odnímání vycházek? Ach, to je strašně problematické. Samozřejmě, že děti, které mají uložené opatření ve výchově, mají odňatou vycházku, což se jako dělá, nebo se odjímá nadstandardní vycházka, kdy jim je ponechána jenom krátká (hodinová) vycházka – nemůžou jít na půl dne pryč, tak já si nemyslím, že by se u nich prohlubovala tenze. Když je to dobře podané a s dítětem zkonzultované, a ty děti to ví, protože to podepisují – oni musí tu dokumentaci podepsat, a je to s nimi probráno, tak ne.	naopak pociťuje nedostatek informací o předešlé trestné činnosti dětí Zmiňuje časovou prodlevu rozhodnutí soudu a nedostatečné informace o konkrétním dítěti Nespolupracují s PMS, a tudíž ani nevyužívají ve výchově jejich programy Potvrzuje, že se odnímání vycházek používá, ale zároveň si myslí, že když se dítěti dobře vysvětlí důvody, tak nemusí být toto opatření nutně negativní	Nedostatečná spolupráce s jinými institucemi Rozhodnutí soudu Nedostatek informací Restorativní justice Výchovné metody Komunikace s dítětem Zpětná vazba

Vy jim vždycky na sezení vysvětlíte důvod odejmutí odměny/udělení trestu? Určitě to bylo jinak, když se hodnotilo chování pouze jednou týdně. To mohlo být problematické, že se rozebírala věc, které se stala před 5–6 dny a do té doby ji zavál čas, změnila charakter. Dítě pak bylo vlastně trestáno zpětně. A tohle to se už nedělá, děti totiž hodnotíme každý den. V nejzazším případě hodnotím věc, která se stala předešlý den odpoledne. A v tom nevidím problém. Jak probíhá u vás hodnocení? V jednom SVP jsem viděla zajímavé grafické znázornění – děti lezly na vrchol hory – celý den sbíraly body v průběžných hodnocení, na komunitě vyhodnotili celý den a na velké komunitě se pak mohly bud’to posouvat vzhůru do dílčích kempů a výškových táborů, nebo případně klesat. V případě, že spadly příliš, musely ukončit pobyt v SVP, protože je dobrovolný. Dost podobně. Nemáme sice takovou vizualizaci, protože nemáme tak malé děti, ale také to máme založené na bodech. Máme určitý počet bodů, které můžou děti získat, max. 10 bodů za den. Co děláte, když dosáhnou minima nebo body odečítáte? U nás máme základní mustr za co cca kolik bodů. A když jsou to malé prohřešky, tak se to nehodnotí. Vymyslí se něco, co to dítě namotivuje, mezi čtyřma očima – dítě nemá pokazené hodnocení, nemusíte to hodnotit na komunitě. V případě závažného porušení – agrese, napadení někoho, tak to je nula. A to vlastně říká, že došlo k závažnému porušení pravidel, ať už to je kouření na záchodě, verbální agrese. A to se dítětem probere, etoped to probere s vychovatelem, který zpracoval zápis a domluví se, zda je to přečin, který zasluhuje uložit opatření ve výchově. Pak se třeba odebere vycházka, nebo se odebere nějaká dřívější výhoda – zájmový kroužek, lezecká stěna, bazén.... Přijímají děti taková rozhodnutí? Ano, přijímají. Ted’ už s tím jsem otravná, ale Kubíčková zmínila ještě jednu zajímavou skutečnost, a to tu, že jak děti, tak vychovatelé považují sport prakticky za jediný smysluplný resocializační nástroj. Jaký je tvůj postoj? Hm, tak to ani nevím, že to takto Dr. Kubíčková popsala, ale asi ji to musím potvrdit. Třeba včera jsem měl směnu, měl jsem 8 chlapců a byl jsem schopný je hodinu a půl táhnout na pingpongovém stole. Mohli	Staví se kladně k častějšímu hodnocení chování dítěte Nastiňuje systém hodnocení Popisuje, jak v zařízení řeší nežádoucí chování dětí. Snaží se vše s dítětem probrat Konstatuje, že děti případné rozhodnutí o výchovném opatření respektují Z vlastní zkušenosti potvrzuje, že je	Zpětná vazba Hodnocení Hodnocení Hodnocení Výchovná opatření Sport jako resocializační nástroj

jsme jít do kina, mohli jsme jít na počítače, ale pravděpodobně bych tam něco řešil, protože většina ostatních aktivit je spojená s částečnou pasivitou. U sportu to tak není, do něho jsou plně zapojeni. Pokud odfiltrujeme emoce, které jsou pochopitelné a spjaté s se sportem, tak si myslím, že je to velmi silný resocializační nástroj. Které další sportovní aktivity provozujete kromě pingpongu? Nohejbal, jezdíme hodně na kole. Jaké máte sportovní zázemí nebo vybavení na aktivity? Letos jsme dělali posilovnu. Horkotěžko jsme ale hledali místo, kde bychom ji mohli udělat. Museli jsme zrušit kolárnu pro zaměstnance, která má asi 3,5 x3 m, vlezou se tam kromě strojů asi 4 děti. Takže dokážu si to zázemí představit jako lepší, podstatně lepší. Tělocvičnu máme malou, prakticky se v ní nedá hrát většina sportů. Dá se tam hrát basketbal, ale ten koš je tak vysoko pod stropem, nebo vlastně nízko, že nám to „benčí“ do stropu. Ale dá se tam cvičit, házet s míčem. Ale ani vybíjená – na tu máme tu tělocvičnu malou. Sportovní zázemí bych si dokázal představit lepší. A to je z tvého pohledu jenom otázka dalšího zdroje peněz, nebo prostě v podmínkách zařízení je to limitováno prostorovými možnostmi? V těchto podmínkách už to prostě více vylepšit nejde. I když se snažíme – měli jsme projekt na přístavbu, byl i projekt na budovu tělocvičny, protože na pozemku na to máme relativně prostor, tak projekty neprošly přes ministerstvo. Nedostali jsme na to peníze. Naštěstí máme velmi dobré vztahy s bohumínským magistrátem, který nám poskytuje dotaci na sportovní aktivity pro děti. Bohumín má taky výborná sportoviště, takže s dětmi můžeme chodit na tato externí sportoviště a nemusíme platit žádné šílené peníze. To pak máme přístup na plavecký bazén, horolezeckou stěnu, na kurty...takže tam chodíme rádi Zmínil jsi, že jste vytvořili projekty, které nebyly schválené. Proč ne? Může hrát roli i geografická poloha Bohumína? Může to určitě hrát svou roli. My jste teď například dostali peníze na rekonstrukci koupelen, potřebujeme kompletně vyměnit vodovodní trubky. A co vím, protože to není úplně moje pracovní náplň, tak nám bylo řečeno, že to není havarijní stav, tak se mají	sport silný resocializační nástroj Participant popisuje nesnáze při zřizování nově posilovny. Z popisu je patrná snaha o hledání řešení ve stávajících podmínkách, ale zároveň dodává, že by podmínky mohly být lepší Vychovatel vysvětluje, jak řeší nedostatečné sportovní zázemí v zařízení a oceňuje vstřícný přístup vedení města Uvádí, že i když se snaží vytvářet nové projekty, realizace vázne na finančních prostředcích a	Zázemí Zázemí Spolupráce s magistrátem Zamítnutí projektů

vyměnit ty nejhorší, a pak se to má zakachličkovat. Jenomže, když začneme sekát do stěn, tak to havarijní stav bude, že. Stejně tak se střechou. Máme projekt na přístavbu, že by se přizvedla střecha, protože ta stejně potřebuje opravit, protože je ve špatném stavu, ale podle ministerstva to není tak špatný stav.	přístupu zřizovatele	Přístup ministerstva
Když jste plánovali přístavbu, počítalo se i s navýšením kapacity ústavu?	Popisuje plány, které měly vést k navýšení kapacity i ke zlepšení stávajících podmínek	Zlepšení podmínek
Spíše šlo o zlepšení podmínek toho stávajícího počtu, protože my jsme realizovali přístavbu, tuším 8 let zpátky, a to byla přístavba, která navýšila celkové kapacity, ale nezlepšily se ty podmínky. Takže jsme navýšili kapacitně jednu výchovnou skupinu, 8 dětí, ale podmínky zůstaly stejné.	V hodnocení současného stavu se promítá jeho názor, že veškerá práce je o lidech. Jako slabou stránku zmiňuje výrazné právní omezení kvalifikace	Současný stav ústavní a ochranné výchovy
A když se podíváme obecně na podmínky ústavní a ochranné výchovy, možná můžeme vynechat tu preventivně výchovnou péči, jak bys zhodnotil její současný stav?	Zastává názor, že by sféře prospělo rozvolnění kvalifikace personálu a změna pohledu na cílovou skupinu	Kvalifikace
Nemyslím si, že by to v minulosti bylo lepší. Ale kdyby se mohlo něco všeobecně zlepšit, tak si myslím, že to stojí a padá na lidech, na těch zaměstnancích, jejich vzdělání, co chtějí s dětmi dělat. Obecně to omezení kvalifikace na socped a specped mi přijde velmi nešťastné. Myslím si, že jsou i jiné, pedagogické, obory, které jsou vhodné. Já jsem třeba rekreolog a myslím si, že je to snad nejvhodnější průprava na práci v dětském domově. Ale stejně to prostě stojí a padá na lidech.	Rozumím-li tomu dobře, byl bys pro rozvolnění kvalifikace, otevření oboru více pracovníkům?	Změna pohledu na problémové dítě
Ano, pro rozvolnění kvalifikace, aby byly akceptovatelné i jiné obory – jako obecná pedagogika. Nebude nic proti ničemu, když ty děti přestaneme škatulkovat jako ty problémové a rozhodně by bylo dobré, kdyby i klasický pedagog, učitel – přece ty děti chodí do běžných školy naši učitelé mají běžnou pedagogiku a pracují s těmi dětmi celé dopoledne – tak proč by odpoledne s těmi stejnými měla pracovat jenom úzce vymezená sorta? Kterí jsou navíc, podle mě, velmi těžce uplatnitelní někde jinde. Podle mě prostě dost kvalitních lidí nepůjde na tenhle obor, protože by mohli mít problémy s uplatněním. Tak proč to takto striktně omezovat?	Teď se zeptám na otázku trošku na tělo, pokud nebudeš chtít, nemusíš odpovídat. Jak nahlížíš na své finanční ohodnocení při zvážení pro a proti v této sféře?	Kvalifikace

Tady je důležité říct, že jsme financováni ministerstvem. My nejsme financováni ani krajem, ani městem – tak jak to je třeba u výchovného ústavu nebo dětského domova. Já si myslím, že jsme adekvátně finančně ohodnoceni za tu práci, kterou vykonáváme. Jasně, dokážu si asi představit i lepší výdělek, to vždycky, ale bereme i jiné benefity, které toto zaměstnání nabízí. Včetně toho, že máme nepřímou činnost – nemusím pracovat stále s dětmi, pracuji dlouhý/krátký týden. A to si myslím, že jsou relativně dobré benefity, takže někteří v branži jsou schopni si vydělat třeba i jinde – jezdí na různé brigády atp. Jaké další benefity tvé zaměstnání přináší? Máme kolektivní smlouvu a vyjednané FKSP, kde máme poměrně bohatý příspěvek na sportovní činnosti a podobně. Dále mi zaměstnavatel přispívá na penzijní pojištění. Tím, že máme vstřícné vedení, tak není problém si jít zacvičit do naší posilovny, byť je malá. Na nepřímou pedagogickou činnost nebývá problém si vzít home office, to mi přijde jako super benefit. Jak hodnotíš režim krátkých a dlouhých týdnů? Předpokládám, že musíš občas vzít i víkend. My máme stanovený rozsah přímé práce, který udává zákon, to je 27 hodin týdně – to je ta horní hranice. Ta spodní je o malinko méně. Těch 27 hodin přímé výchovné práce, když se nad tím zamyslíš – o víkendu se dělají „dvanáctky“, což ti udělá 24 hodin, a to prakticky znamená, že po zbytek týdne nemusíš prakticky do práce. A pokud jdeš, tak máš za ten týden třeba 32 hodin, to znamená, že jsi pět hodin v plusu. A to se samozřejmě někde promítne. Pokud to uděláš dvakrát za sebou, tak máš zase o směnu méně. Myslím si, že toho volna je dost. Volno dopoledne je výborná věc, myslím si, že to ocení hlavně ti, co mají malé děti. Já mám třeba taky malé dítě, tak to oceníme všichni. No, a víkend je taková malá daň, navíc za něho je příplatek, to se zase promítne do finančního ohodnocení. Takže považuješ práci o víkendu za motivační? Kolik víkendů v měsíci pracuješ? Já jako vedoucí mám těch víkendů méně, obvykle jeden, ostatní mívají tak dva. Když je náhodou přelom měsíce a vyjde víkendů pět, tak někdy mají i tři. Víkendové směny není vůbec problém obsadit. Naopak se mi stalo, že mi volali, když jsem jim víkend nedal, protože to jsou prostě peníze.	Finanční ohodnocení a benefity považuje za adekvátní Zmiňuje další benefity, určitou flexibilitu a vstřícné vedení zařízení I přes nepravidelně dlouhé směny oceňuje možnosti pracovní doby, zejm. volná dopoledne	Ohodnocení a benefity Ohodnocení a benefity Vedení Pracovní doba

Když zavzpomínáš, měl jsi během své dosavadní praxe nějakou krizovou nebo zátěžovou situaci, kterou jsi nevěděl, jak řešit, nebo jsi ji řešil špatně? Pochyboval jsi někdy o sobě, zda máš tuto práci dělat? Ano, spoustu. Ale to mě na tom baví, to je na tom to nejlepší. Neustále přemítám. Baví mě, jak mě pokaždé může něco překvapit. Není to stereotypní zaměstnání. Takže ano, když na mě letěl kus záchodu, tak to bylo velké překvapení, nevěděl jsem, jak mám reagovat, všude tryskala voda a netušil jsem, jak mám tu uzavřít vodu. Ale to se stává takové věci. Vždycky je to těžké. Myslím, že odbornost i v tu chvíli nepomůže, je důležité zajistit bezpečnost – pracovní i toho dítěte, a to se nebavím o tom, jestli použiju takovou nebo makovou metodu. Dostáváš se do nestandardních situací často? (<i>přítáková a usmívá se</i>). Když pomínu letící střep kusu záchodu, tak už ne tak často, protože s tím umím trochu lépe pracovat. Neodcházím domů tak silně ovlivněn, naštván... Ale ve 20:30 se zhasíná na pokojích, šel jsem zhasnout na pokoj a byl tam sám chlapec, asi osmiletý. Já jsem zhasnul, on šel a zase rožnul. Tak jsem ho poprosil, ať to nedělá a zase jsem zhasl. Ale on zase rožnul a nechal na tom vypínači ruku. Tak jsem zhasl přes tu jeho ruku. No, a on se skácel na zemi a začal řvát, že jsem ho napadl a prováděl tam neskutečné extempore. Já jsem se teda s tím nikdy nesetkal, fakt jsem nevěděl, co mám dělat. Potom na mě navíc začal plivat. A to bylo náročné, to se přiznám. A jak to celé dopadlo? (<i>Smích</i>). Myslím, že jsem tehdy nechal „rožnute“, druhý den jsem to u hodnocení asi zmínil, že dítě neplní pokyny a ubral jsem mu bod v hodnocení. Někak takhle. Ale v tom je ta ztráta mnohem hlubší, protože ten kluk přišel o respekt ze mě a já jsem pak měl problém s ním pracovat. A jak se odreagovááš od práce? Máš nějaké oblíbené způsoby vlastní psychohygieny? Sportuji, lezu. To mi trošku pomáhá. Ale nemyslím si, že by to bylo tak hrozné, myslím, že člověka to trošku otupí ty situace a už si to netahám domů. A teď se zeptám ještě na jednu věc. Zmínil jsi, že studuješ navazující studium soc. pedagogiky. Vidíš v tomto studiu a oboru přínos pro tvou praxi? To je super otázka. Já v tom oboru nevidím takřka žádný přínos pro mou vlastní praxi. Spousty	Cení rozličnost práce Zajištění bezpečí při práci za všech okolností považuje za podstatné Přestože se dostává občas do nestandardních situací, umí se s nimi díky zkušenostem lépe vyrovnat Popisuje, jak jednoduše se dá ztratit autoritu nesprávným rozhodnutím při řešení situace Zmiňuje způsoby, které mu pomáhají vyrovnat se zátěží Na studium sociální	Pracovní náplň Bezpečnost práce Nestandardní situace Zkušenosti Autorita Nesprávné rozhodnutí Psychohygieny

přednášek, které jsem absolvoval byly sice zajímavé, ale do praxe? Víím, že existují všemožné možnosti terapie, ale já přijdu do práce, přeberu si 8 dětí, které mají každé úplně jiný problém, jsou úplně jinak zaměřené, tak mi tyto znalosti vlastně v ničem zásadně nepomáhají. A to, že by mi studium sociální pedagogiky připravilo na to, že je na mě dítě agresivní, že mě chce napadnout a já potřebuji tu situaci vyřešit, nebo chci ochránit kolegyni, potřebuju dítě zbavit afektu. Tohle mi prostě přijde, že se nevyučuje. A myslíš, že je to problém sociální pedagogiky jako takové? Jako bys chtěl naznačit nesoulad teorie a denní praxe. Je to hodně odtržené. A když tak přemýšlím, jestli tě může nějaká škola připravit... žádná taková asi není. Paradoxně ale tu sociální pedagogiku musíš prostě vystudovat. Takže... A když to srovnáš s kolegy, co mají jiné vzdělání – etopedii, psychologii, máš pocit, že jsou lépe vybavení? Myslím, že se potýkají s tím stejným. Jako etopedi mají jiné vzdělání a nepřichází zase tolik do toho kontaktu, do kterého přicházím já jako vychovatel. Ale my na vychovatelské sekci, troufám si říct, máme 90 % sociálních pedagogů. Jestli vůbec někoho s jiným vzděláním máme. A všichni se potýkáme s tím stejným. Učíme se vzájemně od sebe. A teorie – je strašně hezké, jakou etiologii má daný problém dítěte, ale já ji s dítětem nerozebírám. Já potřebuju to dítě zabavit, vydržet směnu, ať má moje práce nějaký výchovný efekt, ať má to dítě nějaký vzor. A to si myslím, že se nevyučuje. To by se musela osnova výrazně přizpůsobit vychovatelství, a to si myslím, že taky není vlastně úplně žádoucí. To by to vzdělání bylo ještě úzkoprofilovější, a kdo by to šel studovat, kdyby věděl, že může dělat jenom v „ústavce.“ To je dobrý postřeh. Sama vnímám, že by to bylo o to komplikovanější i kvůli psychologickému posudku, který je k práci potřebný. Při úzké profilaci by mohli někteří absolventi zjistit, že nejsou pro práci způsobilí. Takže vnímám jako pozitivum širší vymezení oboru, u nás je to třeba volný čas, ale na druhou stranu, když jsi zmínil časté adiktologické obtíže u dětí v diagnostickém ústavu – upřímně ze školy je má průprava v tomto naprosto minimální. To propojení s volnočasovým působením je skvělé. S adiktologickými obtížemi je to komplikované ještě v tom, že základní kamen adiktologické pomoci je ten,	pedagogiky nahlíží spíše jako nutné zlo, které musí absolvovat, aby mohl na stávající pracovní pozici setrvat Stěžuje si na odtrženost vyučované teorie na VŠ a její omezenou aplikaci v prostředí ústavní výchovy Pocit'uje, že navzdory nedostatkům oboru, který studuje, na tom nejsou jeho kolegové s odlišným vzděláním jinak. S kolegy se učí navzájem. Zároveň vnímá, že je těžké nesoulad teorie a praxe uspokojivě vyřešit. Velmi pozitivně hodnotí působení na volný čas	Nutnost studia oboru Přínos studia pro praxi Teorie a praxe sociální pedagogiky Sdílení problémů i zkušeností s kolegy Teorie a praxe sociální pedagogiky Výchova a volný čas

že ten člověk tu pomoc musí chtít. Ale u nás nejsou ty děti dobrovolně. Nechtějí tam být, nechtějí se tím pádem léčit. A já se s ním můžu snažit pouze mluvit, dát mu zpětnou vazbu, ale jinak to nemám jak dále podpořit. Dobrovolnost. To je hlavní odlišení od SVP. Spolupracujete spolu? No, nějak spolupracujeme. Na druhou stranu nevím, zda to SVP nevnímají jako určité selhání vlastní práce, když to dítě později skončí u nás, ale snažíme se spolupracovat. Alespoň pak máme nějaká relevantní data a další informace, tušíme, co od dítěte čekat. To je fajn. Ale jinak na větší bázi, nevím jak psycholog nebo etoped, nespolečně spolupracujeme. Na druhou stranu je síť středisek dost prořídlá. Ze zvědavosti jsem prostudovala mapu zařízení a středisek v MS kraji. Např. ambulantní středisko z Frýdku-Místku je spádovým střediskem i pro děti z Jablunkovska. Jenomže ze samotného Jablunkova je to přes 30 km, to se nebavím o dostupnosti z odlehlejších oblastí „Gorolije.“ Neumím si představit, jak klienta motivují ke spolupráci a dojíždění. V tomto mohou pomoci ještě nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, ale ty spadají zase do sociálních služeb, ne pod školství. To je přesně ono. Já si myslím, že SVP mají možnost zachránit to dítě před mašinérií ústavní péče. A když se ta mašinérie rozjede, tak to dítě nemusí skončit dobře. Pamatuji si na chlapce, který se začal vztekat v jídelně, to jsem musel všechny poslat pryč, on seděl pod stolem, házel židlemi a křičel, a že si vymyslel na vlastní rodiče, že ho bijí, a otec že ho znásilnil a tak. A on tu mašinérii rozjel, sveřepě to vše tvrdil policii. No a potom se už nic nedalo dělat. Skončil v DDŠ a pak skončil na drogách. A to rodina měla zájem s ním pracovat. Holt SVP ho mohlo před tím uchránit. Pravděpodobně v jeho péči. Nebyl a problém eskaloval do této podoby. Tak, a teď se zeptám na poslední otázku. Vidíš ve své práci smysl? Co můžeš dětem dát? <i>(rozhodně přikyvuje)</i> Jo, jo. Já si nedělám přehnaně ambiciózní naděje, že děcka po šesti měsících opustí diagnostický ústava budou zlatí. Ale když vidím zprávy z domovů, domova se školou, z rodiny... Vidím ty policejní záznamy o tom, jak se mělo chovat ve škole a teď se chová slušně, že to prostě jde. Jsou děti, které u nás nemají žádný větší problém, nebo se nárazově něco stalo. A potom to dítě jde pryč a já nemám další informace a samozřejmě mám omezené	Zmiňuje úskalí pobytu a léčby Přestože spolupracují s SVP a dostávají další informace o dítěti, není spolupráce nikterak hluboká Shledává potenciál SVP v ochraně dítěte před ústavní výchovou Ve své práci vidí smysl, myslí si, že i krátkodobý pobyt může dítěti dát něco, co mu v dalším životě pomůže. Přesto si nedělá naděje, že všem dětem	Nedobrovolnost Spolupráce s SVP Potenciál SVP Smysl vlastní práce

možnosti to zjistit. Ale i tak si myslím, že to dítě si může nést s sebou tu vzpomínku, že byl chválen, že mu něco šlo, a že mohlo ve spolupráci dobře fungovat. A v tohle smysl vidím. Víím, že když potkám kluky, kteří jsou venku, plnoletí, takže na to vzpomínají v dobrém. A já nevím, co dělají, možná to ani nechci vědět, ale aspoň se chovají přívětivě a mají na co vzpomínat. A v tom si říkám, abych nevyhořel, aby mě nesešlo to, že ty děti nebudou studovat vysoké školy a nebudou přehnaně ambiciózní... Promiň, že to natahuju, ale když ty mi vždycky vnukneš několik dalších myšlenek. Zařazujete do práce i zátěžové pobyty? Máš zkušenosti s terapií divočinou? No, já mám tohle strašně rád. Bývají nějaké školy v přírodě, ale že bychom dělali přímo třeba Ligu lesní moudrosti nebo jiné akce podobného rázu, tak to moc neděláme. Hlavním důvodem je to, že máme strašně rozbitou základnu těch dětí, a je problém vůbec vybrat skupinku dětí. K nám totiž průběžně děti přichází a zase odchází. A nějakou dobu trvá, že děti začnou fungovat, než nasají režim, než se zbaví těch masek, že budou drsníci... Tak ono to trvá. No, a když konečně tu skupinku dětí mám a fungují, tak se mi tak skupinka rozpadne. A ten nový člen mi tu skupinku zase naruší. Takže bohužel na tyto větší akce nezbývá moc prostor. A když náhodou máme, tak jsou prázdniny, a to mi tam zůstanou dvě děti. A to je jedno má třeba problém udržet moč a druhé stolici – a to si nedělám srandu, to se nám tu stává. Takže děláme menší akce, zapojujeme je do akcí pro veřejnost. Máme třeba v zařízení den pro děti, zaměstnance a jejich děti a všechno chystají sami, můžeme to s nimi zpětně probrat a mají z toho radost. Ale jak ty říkáš – terapii divočinou nebo delší zátěžové pobyty, to neděláme. Ale je to zajímavý nápad, určitě to zvážím. Tím jsme se dostali úplně ke konci. Moc ti děkuji za věnovaný čas, zajímavý rozhovor, spoustu podnětů a taky za to, že jsi to se mnou tak dlouho vydržel a trpělivě odpovídal na všechny otázky. Není za co, rád jsem pomohl.	v ústavu změni od základů život. Zmiňuje riziko vyhoření a ztrátu smyslu práce Jako rekreolog inklinuje k zátěžovým pobytům a využití přírody ve výchově, ale zároveň sledává, že cílová skupina v diagnostickém ústavu není na dlouhodobou koncepční práci zcela vhodná	Pozitivní motivace Syndrom vyhoření Zátěžové akce Pobyt v přírodě Dlouhodobá koncepční práce

6.1.1. Shrnutí rozhovoru s participantem 1

První participant hned v úvodu rozhovoru zmínil, že se k práci vychovatele v ústavní výchově dostal náhodou. A ačkoli svým dosaženým vzděláním prozatím nesplňuje nutnou kvalifikaci pro pozici vychovatele, tak své dosavadní vzdělání (rekreologii) hodnotí jako velmi

přínosné, protože se promítá do jeho každodenní práce s dětmi. Zároveň je nutné zmínit, že si požadovanou kvalifikaci, a to sociální pedagogiku, doplňuje. Pro svou praxi v ní však neshledává příliš velký přínos a považuje ji zejména za nutnost, díky které bude moci setrvat na současné pracovní pozici, která jej naplňuje.

Participant dále popsal změny, které zpozoroval v průběhu let u cílové skupiny. Mezi ně patří nižší věk dětí přicházejících do ústavu, kombinace poruch chování s psychiatrickými obtížemi a obecně širší spektrum problémů, se kterými se děti potýkají. Rozpoznatelnou tendencí je i to, že přicházejí děti s méně závažnou delikvencí, ale zároveň vychovatel zaznamenal nárůst záškoláctví a adiktologických obtíží.

Velmi pozitivně bylo ze strany participanta hodnoceno vedení zařízení, které vnímá jako zkušené, kompetentní a vstřícné. Neopomenul také vyzdvihnout dobré vztahy na pracovišti, skladbu kolektivu či kvalitní a věcnou komunikaci. Je spokojen i s další pedagogickou podporou, v rámci které má možnost se zčásti samostatně rozhodnout o dalším vzdělávání či supervize přímo v daném zařízení.

Co se týče současného stavu ústavní a ochranné výchovy, pociťuje dlouhodobě značnou obsazenost zařízení a z ní plynoucí přetížení, kdy děti zůstávají v ústavu déle, než je nutné a žádoucí. Důsledkem je pak změna náplně práce vychovatele, která byla primárně zaměřena na diagnostický proces a dnes se proměňuje v práci výchovnou a koncepční. Kvůli změnám požadavků na činnost zařízení již není poskytována preventivně výchovná péče, která byla delegována na střediska výchovné péče. Ačkoli v tomto neshledává participant problém, vnímá, že síť institucí, které by mohly pomoci předcházet ústavní výchově není příliš hustá, a ne vždy se tak dítě podaří v této síti včas zachytit. Jako slabinu ústavní a ochranné výchovy označil vyžadovanou kvalifikaci na pozici vychovatele, kterou vnímá jednoznačně jako omezení. Celkově by pak ocenil, kdyby přestaly být děti v ústavní a ochranné výchově nálepkovány jako problémové.

Ve výchovné práci je dle participanta znatelný posun od represe k pozitivní motivaci ke změně chování. Dle něj k tomuto přispěla změna vnitřního řádu – častější vycházky, možnost zájmových aktivit mimo zařízení, a s tím spojená větší míra svobody při výběru činnosti. Participant se taktéž ztotožňuje se závěry výzkumu Kubíčkové (2010), která sport vnímá jako hlavní resocializační nástroj. Kladně je participantem vnímána i včasná zpětná vazba k chování dítěte a hodnocení na pravidelných komunitách. I úprava prostředí se dle něj jeví jako dobrý nástroj výchovného procesu.

Byť participant zmínil, že by sportovní zázemí v areálu zařízení mohlo být lepší, má pocit, že v rámci současných možností se jedná o možné maximum. I přes některé vytčené nedostatky, zejména směrem ke zřizovateli, pak velmi cení přístup magistrátu města Bohumín, které dle něj vychází potřebám dětí nadstandardně vstříc.

V rozhovoru vyšlo najevo, že participant i přes několikaletou praxi nemá zkušenost s žádným restorativním programem Probační a mediační služby. Stejně tak má pocit, že se k nim jako pedagogům nedostává dostatek informací o dítěti umístěném do diagnostického ústavu. Participant by ocenil širší mezirezortní spolupráci.

6.1.2. Závěr rozhovoru s participantem 1

I přes všechny zmíněné skutečnosti vnímá participant pozitivní změny, ke kterým v ústavní a ochranné výchově postupně dochází. Aniž by si vytvářel iluze o záchraně a nápravě všech svých svěřenců, považuje svou práci za smysluplnou a nové situace bere jako výzvu.

6.2. Participant 2 – Vychovatelka ve výchovném ústavu pro mládež

Data	Témata	Kódy
Ačkoli jste již při prvním kontaktu souhlasila, pro pořádek se ptám ještě jednou, zda pro Vás nepředstavuje problém nahrávání tohoto rozhovoru. Ne, když nikdo neuvidí, že nejsem namalovaná, tak v pohodě. (<i>smích</i>) Mohla byste se prosím na začátek krátce představit? Kde pracujete, jak jste se k práci dostala? Jmenuji se ŘŠ, pracuji jako vychovatelka ve Výchovném ústavu v Ostravě-Hrabůvce, pracuju tam 17 let a dostala jsem se k tomu jak slepý k houslím. Kamarádka mi nabídla práci a až později, jak jsem tam pracovala – dělala jsem jako noční, tak jsem si dodělávala teprve výšku. Takže jste nestudovala prezenčně? Ne. Teda prezenční mám, prezenční mám, ale dodělávala jsem si to až při práci. Jsem chodila do práce na ty noční, tak se to dalo skloubit – jakože přes noc v práci, dopoledne na přednáškách a odpoledne, když jsem měla volno, tak jsem se mohla dospat. Takže jsem tam 17 let, tak nějakých 14 (<i>zamyslí se</i>), ne, to bylo vlastně na 4 roky to studium, tak jsem tam jako denní vychovatelka 13 let vlastně. A to bylo magisterské nebo bakalářské studium? Magistr. To slyším prvně, že se dal vystudovat magistr za 4 roky. No, to vychovatelství, jak jsme se bavily – ta stará akreditace, to bylo na 4 roky. Potom to už dali jako Sociální pedagogiku. A to už vím, že je na tři roky a magisterské pak na další dva. Já mám ještě takové to... byla jsem poslední ročník, který to takhle měl. To je pro mě novinka, slyším poprvé, že by to takhle fungovalo... A pracovala jste ještě někde jinde před nástupem do výchovného ústavu? Předtím jsem pracovala na úřadu práce. Jako zprostředkovatelka zaměstnání. To nebylo ještě jako úřad práce, jakože dávky, ale byl to jenom úřad práce jako úřad práce. Takže tam jsem pracovala. Mám jinak sociálně-právní vyšší odbornou. Tu jsem si dělala předtím ještě. Když říkáte, že jste se dostala k práci jako slepá k houslím, tak co Vás u práce udrželo 17 let? Je to přece jenom dlouhá doba. (<i>Zamyslí se</i>). No, tak mě se ta práce líbila. Nebyla to taková ta typická „papírkovka“, jak na úřadu práce – pořád jenom	Vysvětluje, že se k práci ve VÚ dostala náhodou, pracuje tam 17 let a kvalifikaci si dodělala při práci Vysvětluje, proč studovala magisterské studium 4 roky a jak to funguje dnes. Uvádí, co v pracovním životě předcházelo nástupu do VÚ Vysvětluje motivaci odejít z původní	Praxe Kvalifikace Kvalifikace Inovace sociální pedagogiky Předchozí zkušenosti Kvalifikace Změna práce

papírování, nic jiného, lidi se stále měnili. A v ústavu je to takové... ten kolektiv je stálý, děcka tam nějaký čas vydrží – víte, jak to myslím, ne? Že prostě tam není ta obměna každý den, že prostě přišel někdo jiný. Prostě takové dlouhodobé vazby jsou tam, to se mi líbí víc. A hlavně není to – teďka je to čím dál tím víc papírová práce – ale hlavně je to s těma děckama, že to není takové, že bych seděla jenom.	práce a začít pracovat ve VÚ Vyzdvihuje přímou práci s dětmi a stálý pracovní kolektiv i vých. skupinu	Výhody současné práce
Když jste v práci začínala, potýkala jste se s předsudky vůči cílové skupině? (<i>Zamysli se, usměje se</i>). Hm, ne. Ne, ne. Když jsem začínala, tak ne (<i>váhá</i>), ale než jsem začala, tak jo – než jsem tam vůbec přišla. Když už jsem tam přišla a viděla ty děcka, tak už ne. (<i>usmívá se</i>)	Před nástupem do nové práce se potýkala s předsudky	Předsudky
A splnila práce vaše očekávání? Hm, bylo to spíše nad očekávání. Čekala jsem spíše fakt nějaké grázly. Začínala jsem ale ve Frýdku, kde je odloučené pracoviště z Hrabůvky a tam jsou holky. A ty holky si myslím, že byly takové lepší. (<i>krátká odmlka</i>) No byly jiné, než jsou třeba kluci. A to je tak do dneška – ty holky jsou prostě jiné než kluci. Máme teď na Hrabůvce 2 skupiny kluků a jednu skupinu holek. Já jsem teda pořád na holkách, i když jsem byla mezitím i na klukách, ale teraz jsem zase na holkách. A musím říct, že s těma holkama je to takové...klidnější. Neříkám, že vždycky, ale většinou jo.	Popisuje začátky v zařízení a původní očekávání a komentuje dnešní stav	První zkušenosti Očekávání Současnost
Můžete srovnat práci s dívkami a chlapci? V čem je rozdílná? Holky jsou pořád při mně. Víceméně si nezajdu pořádně ani na záchod (<i>smích</i>). Málokdy se stává, abych je neměla za dupou. Kdežto kluci nás vůbec nevyhledávají jako vychovatele. Oni se radši někde zašijou a tam si kujou ty svoje pikle. Kdežto ty holky pořád – potřebují se svěřovat, pomlouvat. Ty holky víc drží a líp se s nimi pracuje, protože o nich toho více víte, když se vám svěřují, bo je tam ten vztah navázaný. A cokoli po nich potřebuju, tak tak vím, co na ně platí, nebo neplatí. Že prostě s těma holkama se mi prostě líp asi pracuje. Ale neříkám, jo, měli jsme tam taky hnusné holky, které potom dostaly ochranku (<i>ochrannou výchovu, pozn.</i>), že napadly ostatní, byly agresivní. Takže taky umí být hnusné a hádavé, jo. To je častější než u kluků, bo ti si dají pár facek a je víceméně klid. Kdežto ty holky – a žalovat, a kvůli řasence, kvůli všemu možnému, prostě přijdou, žalují a hádají se. Jsou takové hašteřivé.	Porovnává práci s chlapci a dívkami S dívkami se jí jeví jako jednodušší, protože jsou sdílnější a tráví s ní více času. Chlapci jsou dle ní odtažitější a uzavřenější, je tedy složitější s nimi navázat vztah	Práce s chlapci a dívkami
To je pro mě vcelku překvapivé. Ve věznicích se říká, že raději 100 chlapů než 1 nová ženská. Ty totiž umí udělat pěknou paseku – ústrky, intriky, většinou bez přímých hádek. A když už k ní dojde, tak je to na		

vyškrábaní očí. Chlapi bývají z mého pohledu přímočařejší... (úsměv). Jo, možná, že je to tím, že ty holky, co sem na Hrabůvku chodí, tak chodí do civilních škol, tak tady nedostaneme takové ty grázly. Ted' jsme se dostali k charakteristice zařízení. Mohla byste mi ho prosím detailněji popsat? Takže, jinak to najdete na internetu, kdybych na něco zapomněla, jo? Takže, vlastně jsme 3 oddělení v Hrabůvce. Tam jsou dvě skupiny kluků a jedna holek. Pak je to v Polance nad Odrou a oddělení Janová, tam jsou jenom kluci, a to jsou jenom extrémní poruchy chování. A potom jsou to 2 skupiny holek s extrémními poruchami chování ve Frýdku. A já vlastně dělám na Hrabůvce, kde jsou tedy kluci i holky – dříve tam byli jenom kluci – ať vám to přiblížím – a byla to větší pohoda, než když jsou teďka kluci, holky. A holky byly na Frýdku, běžné dívky, které chodily do civilních škol. A na Janové byli kluci i holky dohromady. Tím, že to byly extrémní poruchy chování, oni se tam nesměli potkávat, nesmí se ani doteď, když tam jsou jenom kluci. Nesmí se potkávat ani jinde, ani na hřišti. Takže tam ty holky mohly být, že se stejně nevidaly. No, ale udělali to takto, bo když jsou kluci s holkama dohromady, tak je tam problém, že se holky před něma předvádí. Máme společnou jídelnu velkou, zahradu – a to můžu říct, že je kámen úrazu, když jdeme někam a jsou tam kluci. Že to s něma jde hned do kytek. Nehnete s něma. Ony se začnou předvádět, být důležité a všechno. No, a v ten moment neplatí nic. No, a teda naše děcka z Hrabůvky chodí do běžných civilních škol, my totiž nemáme školu v zařízení jako takovou. Takže chodí tam, co si vyberou. Třeba přijdou z jiného ústavu nebo diagnostáku v těch 15, jsme pro 15–18 let, a jdou k nám s tím, že jsou někde přijati na nějakou ze škol v Ostravě. Kadeřnice, kuchaři, čišníci, truhláři, zedníci, automechanici, autolakýrníka tu teď mám. Co si ty děcka vyberou. A tím, že chodí do běžných škol, tak jim tam nemůžeme poslat úplně jakože ehm.. Třeba vím, že když mají v jiných ústavech ty školy, tak kolikrát přihlídnou k tomu, aby to děcko prošlo nějakým způsobem – víte, jak to myslím? Rozumím. Prostě mu trošku přidají, aby prošlo, ať se učí a něčím vyučí, až má ten papír. My jim nepřidáváme, protože jim přidat nemůžeme – nejsme učitelé. Na těch normálních školách je ti učitelé kolikrát nenechají projít. Takže ti, co mají tu, když to tak řeknu – menší inteligenci, teda ne handicapovaní, ale spíše méně rozumní, chytří, tak se prostě na ty školy ani nedostanou. Nebo se tam dostanou,	Myslí si, že práce je pro ni snazší i proto, že oddělení, kde pracuje není koedukované Zařízení má několik oddělení dle závažnosti poruch chování a pohlaví Vysvětluje, proč pracují zvláště s chlapci i dívkami Zmiňuje, že jsou děti vybírány i na základě toho, že zařízení není koedukované, mohou tedy studovat, co chtějí. Vnímá i jejich snazší usměrnitelnost Porovnává vzdělávání na běžné škole a a škole v zařízení. Myslí si, že na běžných školách mají na	Vzdělávání dětí mimo zařízení Popis zařízení Jednotlivá oddělení Poruchy chování Práce s chlapci a dívkami Vzdělávání dětí mimo zařízení Příprava na povolání Výběr dětí Vzdělávání dětí přímo v zařízení a mimo něj

ale po měsíci, dvou je prostě vyhodí a jdou někam, kde by do té integrované školy (v rámci zařízení, pozn.) mohly chodit, takže jiný ústav. A jak to řešíte na odděleních s EPCHO (extrémními poruchami chování, pozn.)? Mohla byste mi prvně prosím vysvětlit, co odděluje běžné poruchy chování a extrémní poruchy chování? Takže, na extrémní poruchy chování se dostanou na základě žádosti. Většinou tam taky nejsou děcka od nás z Hrabůvky. To se stane málokdy, kdy by šli z Hrabůvky na EPCHO, ale jsou tam třeba ty z Nového Jičína, prostě když ty děti mají problém v jakémkoli ústavu, ve kterém doteď jsou, tak prostě ten ústav požádá o přemístění na 3 měsíce. Tam ještě navíc funguje kreditový systém, a ty děcka si tam musí splnit určitý počet kreditů, aby měly vycházku, nebo aby měly něco. Pak se většinou vrací do toho svého kmenového zařízení. Ale nikdy jsem tam nepracovala, jenom vím, že to tam máme, že to tam funguje na ty kredity, a že je tam pořadník velký, že se prostě na přijetí musí čekat a jsou to prostě děcka, co dělají problémy v kmenových zařízeních – někoho napadly nebo něco, tak tam jdou ne EPCHO. Kromě dalších pracovníků tam mají psychologa, etopeda a jsou prostě na to zařízení. Hlavně mají méně dětí na skupině. Jak my máme 8, tak oni mají 6 maximálně, ale bývají po 5. A když den mají tu malou komunitu, každý den je tam sociální pracovníce a etoped, každý týden psycholog. Je to prostě více individuální práce s tím děckem. Snadněji s tím někam pohnete. Kdyžto při 8 děckách na skupině, tak musí ta skupina nějak fungovat. Oni tam mají i skupinové a terapeutické plány, které musí ty děcka plnit. Funguje to jako zamyšlení pro to děcko – proč se tak chová, co by mohlo změnit. A prostě až si splní kredity, tak jde zpátky do svého zařízení. Není to tak, že se tam jednou dostal a sedí tam prostě do zletilosti. Většinou prostě na 3 měsíce. Jak u dětí přeřazených na EPCHO řešíte školní docházku? Mají individuální plán. Tam mají i učitele, takže se dopoledne učí a na základě individuálního plánu vědí, co se s nimi mají a nemají učit. Potom s nimi jezdí třeba i na zkoušky. Něco se prostě musí poučit. Někdy je to tak, že ten učitel z Janové (EPCHO, pozn.) navrhne známku, někdy je to tak, že si ho přezkouší na kmenové škole. Jediný problém, který bývá, tak je potom s praxí. Tam nejsou totiž žádné dílny, a tím, že každý se učí něco jiného, tak by tam muselo být všechno od kuchařských až po kadeřnické dílny. Tam bývají třeba jenom truhlářské. A kdo má jiné, tak si prostě praxi musí potom naddělat.	děti z VÚ vyšší nároky Popisuje fungování oddělení EPCHO, kde panuje přísnější režim založený na kreditovém systému Popisuje, jak funguje EPCHO. Zmiňuje přetíženost systému (pořadníky, čekací lhůta) a míní, že je zde vyšší šance na reedukaci dětí Zmiňuje časovou omezenost a kreditový systém Popisuje, jak funguje vzdělávání na EPCHO Na EPCHO je kvůli omezené vybavenosti nemožné zajistit odborné praxe	EPCHO Přetíženost systému Individuální práce Naděje na změnu chování Kreditový systém IVP Vzdělávání na EPCHO

Pocítujete nějaký rozdíl v přístupu vyučujících na kmenových školách k dětem z výchovného ústavu? Vychází jim vstříc s praxemi? To nevím, musela byste se zeptat někoho z Janové, ale z Hrabůvky – tam není důvod, aby někdo na praxe nechodil, jo? Ale myslím si, že jo, že se snaží jim vyjít vstříc. Přiznám se, že jsem ani nevěděla, že existují výchovné ústavy, kde děti dochází do školy mimo zařízení. Měla jsem za to, že při všech výchovných ústavech je zřízena škola. (úsměv). My jsme tak celkem jiní. Děcka chodí do externích škol, ještě máme ty EPCHA, tak jsme takové jiné zařízení. Jak velký je váš výchovný ústav v porovnání s ostatními ústavu? Hm (zamyslí se). Já bych řekla – a neberu to jako celek, protože ty další oddělení jsou úplně někde jinde – bych řekla, že středně velký. Bývají i menší teda, ale viděla jsem rozhodně i větší. Na Hrabůvce máme jenom 3 skupiny, takže to je pro 24 děcek. Každopádně máme jedno vedení, všechny tři oddělení mají jednoho ředitele, ano. Jak spolu komunikujete v zařízení? Myslím, že standard, nestěžuju si. Porady máme každý měsíc, 4x do roka máme pedagogické rady. Cítíte podporu vedení při své práci? Jo, to cítím. Myslím si, že vedení za námi stojí, (zarazí se) zpravidla jo. Hlavně máme jednoho ředitele pro všechny oddělení a pan ředitel funguje i díky té roztahanosti zařízení spíše jako manažer. On s děčkama kromě komunity přijde do styku málo, sem tam projde oddělení, jestli je všechno v pořádku, ale to je tak všechno. Že by s děčkama něco řešil, to by muselo být až moc vyhocené, a to mi na Habůvce tak nepřipadá. Ale na každém oddělení je vedoucí, tak řešíme věci hlavně s nimi. A jaké máte vztahy s ostatními kolegy? Jo, dobré. Vycházíme dobře. Máme fakt dobré kolegy, opravdu. To je jeden z důvodů proč tam jsem těch 17 let, že jsou prostě dobří. Taky jsou stálí. Někteří tady byli už v době, kdy jsem tady nastoupila a jsou tam dotěd'. Nestřídá se to, dokážeme spolu vyjít, takže je to super. Ale klidně spolu trávíme i volný čas, někdy. A jaký je poměr žen a mužů ve vašem pracovním kolektivu? Je to všude cca půl na půl. Máme vlastně střídače a střídačku. Na každé skupině je vždycky chlap a ženská.	Pocítuje odlišnost zařízení od jiných Navzdory jednotnému vedení, považuje za „svou“ jenom Hrabůvku Považuje komunikaci za dostačující Myslí si, že má zařízení dobré vedení, kdy ředitel funguje spíše jako manažer než pedagog Vztahy s kolegy hodnotí velmi kladně, i proto zde pracuje 17 let Konstatuje, že mají genderově vyrovnaný kolektiv	Odlišnost zařízení Členění zařízení Komunikace Vedení zařízení Vztahy na pracovišti Pracovní kolektiv

Dopolední učitel muž a pak žena etopedka. A noční taky – chlapi a ženské. A jak byste zhodnotila pedagogickou podporu? Možnost dalšího vzdělávání, školení, supervize... Školení máme pravidelně. Pan ředitel nám vždy dohledává různě školení a nabízí ty možnosti. V Ostravě je toho kupa, ať už to je od nadačního fondu Paragraf, Paraple zase robí něco pro děcka. Prostě všechny možné školení o komunikaci, o všem. Víím, že i SUR ředitel platí – psychoterapeutický výcvik s docentem Kožnarem. To nám proplatí. Já jsem na něj taky měla jít, ale to bylo během té korony a přes ten internet... no, moc se mi to nelíbilo, to je jedno. Já jsem to nakonec odvolala. Ale další školení, včetně dopravy, nám proplácí. V tomhle směru všechno fajne. Jo, to zní fajne. A jak to u vás probíhá s výběrem kvalifikovaných zaměstnanců? Narážíte na nějaké těžkosti? Ne, všichni musí mít vysokoškolské vzdělání – buďto vychovatelství, co mám já a ta dnešní sociální pedagogika nebo... musí tam být státnice z etopedie a tu máme všichni. Krom nočních, těm teda stačí maturita, ti mají pedagogické minimum. A dodělává si někdo ze zaměstnanců vzdělání? (Zamyslí se). Ne. U nás si dodělává jedna noční, která by chtěla dělat „deňačku“, ale na tu svoji momentální pozici vzdělání má. I střídači mají vysokoškolské vzdělání. To je příjemné zjištění, protože jsem zaznamenala, že občas zařízení pociťují nedostatek zaměstnanců, případně zaměstnanců s požadovanou kvalifikací. No, dívejte, my to tu nepociťujeme, ale na Janové, kde je ta práce těžší, tak tam rozhodně častěji hledají. Ale co můžu říct o Hrabůvce, tak že ani fluktuace není na Hrabůvce velká. Jinak my se s ostatními odděleními tak často nestýkáme, to jenom výjimečně. To jenom někoho, koho dlouho známe, tak pozveme na náš vánoční večírek, jinak se s nimi nestýkáme. Byli jsme se tam samozřejmě podívat, ale jak to tam funguje, kdo tam pracuje – to vám tak podrobně neřeknu. Tam je spousta dalších lidí. Nás je celkem kolem dvou set zaměstnanců. Jo, tam na té Janové, kromě vychovatele s těma 6 děckama, pracuje ještě asistent. Takže oni tam jsou ve dvou na těch 6 děček. Plus tam chodí psycholog, etoped a všechno. Takže na těch EPCHách je více těch zaměstnanců, aby se děckám věnovali více individuálně. Takže fakt nevím, jak to je přesně tam, ale víím, že se lidi častěji mění. Jsou tam i více nemocenské, mateřské. Určitě ale víím, že u nás ředitel	Cítí dostatečnou podporu v profesním rozvoji, vyzdvihuje množství příležitostí v Ostravě Zmiňuje nutné splnění požadované kvalifikace Potvrzuje, že vedení trvá na požadované kvalifikaci na všech pozicích Ačkoli na svém pracovišti vyšší fluktuaci nevnímá, zaznamenala ji v Janové na EPCHO Popisuje, kdo pracuje v zařízení	Pedagogická podpora Umístění zařízení Kvalifikace Kvalifikace Fluktuace Zaměstnanci zařízení

nechce nikoho bez vysoké školy, pokud chce dělat denního vychovatele. Když se ještě vrátím ještě k počtu dětí v zařízení. Vnímáte nějaké změny? Máme nával vřdycky v září a kolem toho června je míň děcek. Ne že by bylo míň, ale někteří během toho roku zletí, odejdou a my v průběhu roku nenabíráme nebo nabíráme úplně minimálně. Ti starší 15 let, co k nám v září přijdou, už mají vybranou tu školu a potom, když v lednu někdo zletí, tak bychom mohli někoho nového vzít, ale oni v těch kmenových nechtějí, aby odešli, protože tam ještě dodělávají třeba základku a nám by ho od toho března do školy nikdo nevzal. Jako do těch externích škol. K nám většinou začnou chodit od září. Každopádně doufáme, že se nám brzo ty kapacity uvolní, protože tu máme oficiálně dva děcka navíc. Prý že by měli odejít, protože by jim měla být zrušena ústavka – rodiče si požádali. Mělo by to klapnout, ale než rozhodnutí nabude právní moc... jinak dva nebudou mít kde spát, nevím, budou se muset přidávat další dva lůžka. Teda zrušena jim bude určitě, takže nabíráme děcka, abysme byli plní. No a někdy to zas vyjde tak, že někdo odřekne, že děcko v létě začne celkem fungovat, takže budou žádat o zrušení ústavky a žádají tím pádem o prodloužení dovolenky – to je vlastně předvýstupní dovolenka a žádají o to zrušení. Někdy nám děcko v průběhu zletí a ví, že půjde domů určitě, ale ještě tam zůstává a někoho dalšího mezitím za něho jako náhradu nabere, tak se někdy na ty dva měsíce přidávají postele někde. Zmínila jste, že vám v průběhu roku některé děti zletí. Odchází děti bezprostředně po tom, nebo zůstávají do konce školního roku? No, každopádně bychom byli rádi, kdyby dojeli školní rok a všem se to nabízí, protože jsou pro ně místa. A třeba tady máme holku, které je 18, ale dodělává teprve druhý ročník, tak tu chce zůstat. Takže u nás skončí vlastně až ve dvaceti, jo. A že si prostě tady tu školu dodělá, bo pozdě začla. Takže nabízíme to, ale někteří to prostě nechcú. Proč? Chtějí co nejdřív vypadnout. A potom je potkáte třeba za 5 let, zrovna teď jsme jednoho potkali, tak jsme se bavili – se stávil, bo potřeboval kopie vysvědčení – aby si mohl podat přihlášky, bo zjistil, že se ganz stydí, jak mají všichni aspoň učnák a on má základní. No, a hodně děcek so dodělává později tu školu. To my pak takého pozveme na komunitu, takové ty, co si v 17 myslí, že vypadnou hned, jak budou moct a už je tady nikdy neuvidíme, tak je pozveme a říkají to těm děckám tady. No, a současné děcka si myslí, že to je nahrané, že oni přišli jenom kcat,	Vysvětluje, proč a jak se vyvíjí počet dětí v zařízení. Zásadní roli hrají možnosti vzdělávání dětí Snaží se dětem vytvořit podmínky k dokončení studia a motivovat je Popisuje, že děti často nevidí motivaci ke studiu, proto se snaží využít zkušenosti svěřenců z dřívější doby	Vzdělávání dětí Motivace ke studiu Motivace ke studiu

nechápu, kdo by o tu školu tak stál. Takže stejně ti, co nechťejí, tak se stejně seberou a tu školu nedorobí. Tak, a teď jsem se zaposlouchala úplně jsem zapoměla, na co jsem se chtěla ještě zeptat. Tak se zeptám ještě na to, zda vnímáte nějaké změny u cílové skupiny v průběhu vaší praxe? <i>(Zamyslí se, přitakává)</i> jo, když jsem sem přišla, tak víceméně děcka pily alkohol, prostě chlastaly. A dneska to je prostě tráva a perník. <i>(údiv)</i> „Jenom“ tráva a perník? Co další trestná činnost? <i>(zavrtí hlavou)</i> Ne, fakt hlavně ty drogy. Pak ještě krádeže, ale ty tu byly vlastně vždycky. A mění se něco z hlediska věku dětí? Ne, to se nemění, to je furt stejné. Máme dost úzkou věkovou skupinu, tak není rozdíl patrný. Participant z diagnostického ústavu zmínil jako jednu z velkých změn, že mu cílové skupina velmi omládla. Že dnes nepracuje s dětmi, které mají 14, 15 let, ale třeba s 10letými. Pociťujete nějaký jiný rozdíl než ten věkový? My jsme tím věkem limitovaní, no. Navíc u nás jsou děcka 15-18 let, když mají ochranku, tak od 14. Hm, ale teď přemýšlím, že kdysi to bylo víc o děčkách, které k nám třeba přišly rovnou z diagnostáku, že neměly za sebou žádný delší pobyt v ústavce. Teďka to bývá tak, že spousta z nich už má projedné jiné zařízení – děcák, domov se školou. Takže chápu, že jinde se to snižuje, ale u nás je to tenhle trend asi. Ještě jste zmínila, že děti od vás chodí na podmínku častěji domů, že si je brávají rodiče. Jak pracujete s rodinou dítěte? Co s ní řešíte? Konkrétně já jako vychovatelka? <i>(odmlka)</i> Ne. Úplně minimálně. Pokud tomu rozumím dobře, tak se s nimi setkáváte jenom v rámci vyřízení opuštěáku? Ani to ne. My si naše děti běžně nepřebíráme. Naše děcka chodí normálně na vycházky. Jenom na pátek si rodiče musí požádat, to ale řeší se sociální pracovníci, jestliže má dovolenku. Bo my máme děcka od patnácti nahoru, tak jak by jezdily z intru domů. Na žádost rodičů, jo. Jenom když si ten rodič požádá, že jsou to jacísi lumpové, a oni nechťejí, aby tam byl u nich doma sám v době, kdy oni jsou ještě v práci, tak ho pouštíme, až si ho rodič vyzvedne. To třeba domlouváme, jo. Ale normálně ty děcka se seberou, odjedou a v neděli se vrací zas samy zpátky.	Hlavní změnou u cíl. skupiny je dle ní druh návyk. látek Kromě návyk. látek zmiňuje ještě krádeže Pociťuje nárůst dětí, které již mají dřívější dlouhodobé zkušenosti s ústavní výchovou Konstatuje, že má velmi malý kontakt s rodinou dítěte Vysvětluje, proč je kontakt s rodinou dětí tak malý. Důvodem je zejména věk dětí, kdy spousta záležitostí řeší přímo s nimi	Změna chování dětí Změna chování dětí Proměna cílové skupiny Kontakt s rodinou dítěte Kontakt s rodinou dítěte

Jaká je vaše zkušenost s návratem dětí k vám po dovolence? Jak se podepisuje pobyt dítěte doma na jeho chování? (zamyslí se). Nijak zvláště. Se srovnáním do původního režimu to nebývá tak hrozné. Někteří domů ani nechtějí. Teď jsme tu měli synka, co dostal dovolenku. Už ve čtvrtek před komunitou říkám, kde má a nemá dovolenku, kdo má vycházky, tak mi přišel říct, že nejede, že zůstane na baráku. Jaké měl pro to důvody? Prostě nechce. Oni někdy tak s klukama se domluví, že ten čas stráví s někým jiným. Asi se domluví, že v sobotu půjdou někam, někam, a tak on radši zruší dovolenku a je s tím kamarádem, co je s ním v ústavu. A musí vám říci, kde bude dovolenku trávit? Na dovolenku musí říkat, tam si musí požádat sociální pracovníci. Ta udělá šetření v rodině, jo. To šetření se dělá jednou ročně – jestli to děcko má kaj spát, jestli je to prostě v pohodě. A tím, že si rodič požádá o tu dovolenku, tak za to děcko přebírá vlastně odpovědnost. A když není dítě v péči rodičů? Tak to potom málokdy někam jezdí, ale jezdí, jo. Říkám, to jsou děcka od 15 do 18, tak třeba mají přítelkyni, nejsou to až takoví ti grázli, takže si je třeba rodiče té přítelkyně vezmou na víkend. Že někam jedou, tak si ho vezmou. A i tam je to běžně, že udělají ti šetření kurátorky, jestli je to normální ta rodina a všechno, tak toho kluka pustí. Jak se snažíte děti motivovat k tomu, aby se chovaly, řekněme lépe. Jaké používáte při práci metody? (Povzdechne si). Uff, výchovné opatření. My asi ani nic jiného používat nemůžeme, že. Takže tohleto. Pak to může být třeba snížení kapesného. Pak jsou to kladné opatření, třeba dostane vycházku do desíti, jedenácti, takže je i takhle motivujeme. Kolikrát stačí ty děcka popíchnout. Za mě, když prostě normálně řeknete, a ty děcka jsou celkem normální, tak když jim slušně řeknete, poprosíte je, tak ony vám vyjdou vstříc. Neříkám ale, že tam jsou všichni takoví, jsou tam i grázli a ... to je také marná práce s těmahle zrovna. To jsou tací ti nepolepšitelní, jo. Ti přijdou v patnácti, už toho s nimi tolik nezměníte, takže jestli on do 15 furt jen krade, krade, krade, tak můžete dělat, co chcete, ale on půjde na vycházku a vy víte, že ho přivede policie, že zase byl někde krást, no. A co? Dáte mu jako opatření, že nemůže ven? Oni chodí do civilních škol, on když chce, tak prostě uteče tak, že se už z té školy nevrátí. A my ho samozřejmě do té školy, protože vzdělání je zakotveno v ústavě, tak my ho do té školy pustit musíme. Takže mu ho do školy pustíme, a když má pátek, sobota	Po návratu dětí zpět do zařízení nepozoruje žádné zásadní problémy Vysvětluje proces, který předchází uvolnění dítěte k pobytu v rodině I pro děti, které netráví čas u vlastní rodiny existují možnosti, jak strávit dovolenku mimo zařízení V přátelské domluvě spatřuje silný pedagogický nástroj Konstatuje, že výchovná opatření mají velmi omezenou platnost a malý výchovný dopad	Návrat zpět do zařízení Pobyt dítěte mimo zařízení Pobyt dítěte mimo zařízení Výchovná opatření Přátelský vztah Výchovná opatření

zakázané vycházka, tak v pátek se nám nevrátí ze školy. Takže ty opatření jsou někdy takové na prd. <i>(odmlka)</i> Zbytečné. Takže stejně mu to opatření dáte a ono není realizovatelné, že si zrobi, co chce. Ale v neděli se jde s úsměvem nahlásit na policii a přijde samozřejmě zpátky. Jak časté máte útěky? <i>(zamyslí se)</i> Hm, holky bývají na dlouhodobých útěcích – teď mám dvě holky už půl roku na útěku. Holky si většinou najdou nějakého kluka a mají kde být. Ti kluci nebývají na útěcích dlouhodobých, jo? Nemají kde pobývat. Kluci ale zase často utíkají na ty víkendy, jak mají zakázané vycházky, tak v pátek ze školy nevrátí. Ale zase jsou odpovědní, že se v neděli večer vrátí. Prostě si berou takové svoje dovolenky. <i>(úsměv)</i> Ale co po tom děcku chcete, můžete mu dávat opatření, ale co si z něho vezmete? Ze 450 korun mu můžete podle zákona sebrat 150 korun, protože mu můžete vzít jenom jednu třetinu. Víceméně nějaké páky na ně vůbec nemáte. <i>(pokrčí rameny)</i> Nakonec stejně nejlíp platí ta domluva. I on si tam teda ty dva dny odsedí, nějaké činnosti najdeme, aby ho bavili a on to tam vydrží, no. Jakože asi tak... A co pozitivní motivace? Jaké máte možnosti jim dopřát mimo rámec jejich práv a vašich povinností?? Jo, ta funguje taky. Jezdíme na výlety třeba. Jezdíme na chaty – to jsme byli na chatě na Čeladné a spojili jsme to s tím, že jsme sbírali odpadky. Takže jsme něco i porobili, pak jsme je vzali na nedalekou bobovku. Takže i ty kladné. Ale ty děcka fungovaly třeba už předtím, protože prostě chtěly jet. Navíc jsou na chatě skloubeni kluci s holkama a můžou sedět do dvanácti u ohně, opékat si buřty a vykecávat se. Navíc jich tam není moc, tak osm děcek, tak si to tam tak užívají docela. Takže hlavně synci se chovají už týden před tím pěkně. <i>(úsměv)</i> Kolik pedagogů zajišťuje takový výlet? Většinou ve dvou. A jezdili jsme též na pionýrské tábory – taková ta velká budova a malé chatky kolem a ani tam nebyl problém, že by se něco ztratilo nebo by někdo utekl. Ale fakt je třeba mít dobrý výběr děcek. Toho, kdo furt krade, toho si určitě nevezmu. A když mluvíte o používání trestů, existuje kromě trestající justice i justice restorativní. Její prvky jsou nejvíce viditelné v alternativních trestech – tedy pachatele nejenom zavřít a tím potrestat, ale narovnat vztah mezi pachatelem a obětí a pokusit se najít něco prospěšného pro společnost. Existují i tzv. restorativní programy, např. Rodinné konference zaštitěné Probační a mediální službou, ve kterých se jedná o narovnání vztahu mezi nezletilým pachatelem a obětí,	Vnímá rozdíly v útěcích dívek a chlapců Poukazuje na slabou podporu pedagogů při využití výchovných opatření a vyzdvihuje domluvu Zmiňuje příklad pozitivní motivace (odměny) Upozorňuje, že základ práce tvoří výběr vhodných účastníků	Útěky Výchovná opatření Pozitivní motivace Selekce dětí

do řešení jsou pak zapojeny i rodiny aktérů. Jaké máte zkušenosti s těmito programy? (odmlka) Hm, žádné. Máme jenom případové konference, tam je kurátor, rodič, zástupci ústavu. Bývá tam i někdo z externí školy. Ty jsme většinou dělali, když byl problém s dítětem. Ale že by tam byla nějaká oběť? A řeší se spíše, co dělat dál. Ale o programech Probačky jsem neslyšela. To je velká škoda, nicméně mě trochu překvapuje, že jste se s tím v praxi nesečkala, protože pracujete s cílovou skupinou, které se to týká. Zajímalo by mě, kde jsou pak restorativní programy s nezletilými realizovány. Vráťím se však ještě k vaší výchovatelské práci – co vnímáte jako úskalí praxe? (zamyslí se) No, tak dost mě štve práva dětí. Hlavně, že všichni znají svoje práva, ale povinnosti už nikdo neřeší. A pak taky trošku taková špatná výchova dětí v ústavech, jo. Když vám doma něco děcko zničí, tak si to zaplatí, nebo to za něho zaplatíte – prostě to někdo musí uhradit. Naše děcka někdy dostanou, jak říkají – nervy, a rozmlátí televizi. Dříve jsme to po nich vymáhali, že museli alespoň část splatit třeba z kapesného, abychom ho nějakým způsobem naučili, že do toho příště nemá bouchat, a že se musí ovládat, jinak budou následky. A teď nám to bylo státním zástupce vytýkáno, že by byly děti bez příjmu, a že mají peníze pro svoji potřebu. A když něco rozbijou, tak rodiče nám samozřejmě ty peníze nedají a děcka ničí věci v klidu dál. Takže to mě třeba štve, protože děcko v rodině je naučené, že když něco rozbije, musí to nějak nahradit. Ale tady k tomu vedení nejsou. Stejně tak kapesné nebo výživné. To jsou peníze jejich a musí se jim to dát, přestože víme, že to děcko půjde, a když je to třeba nějaká perníkářka, po škole se nevrátí, vybere si ty prachy, koupí si perník a 14 dní ji nevidíme. Není to výchovné, ale jsou to jeho peníze, takže tam jsme zase pohořeli se státním zástupcem – bylo nám vytýkáno, že mu zadržujeme peníze. (zarazí se) Ale my mu je nekrademe, ať si nemyslíte! Kdybychom mu ty peníze mohli schovat a měl by v 18 třeba našetřeno... Ani když víte, že už se domlouvají, za co to utratí, tak stejně s tím nic neuděláte. Doma byste to děcku nedala, kdybyste věděla, na co to má. Tu nic nezrobíte, to je marné. Něco se přizpůsobuje rodinné výchově, ale jak v čem. Některé věci dělat musíte, i když se vám to nelíbí. Potkáváte se v praxi ještě s dalšími podobnými obtížemi? (delší odmlka, zamyslí se) Asi ne, nic mě nenapadá. A jak máte zabezpečené zařízení? Mříže máme jenom ze strany zahrady, bo se na zahradě hraje fotbal. Tak to je jenom ze zadní strany – a je jedno,	Ve své praxi se nesečkala s restorativními programy Vadí ji přehršel práv a minimum povinností. Jako slabinu vnímá také nedůslednost a malý důraz na odpovědnost dítěte V kritice státního zástupce spatřuje velké omezování vých. práce a pociťuje určitou marnost, kdy by výchovně zasáhla, ale nemůže I když nahrazuje výchovu v rodině, tak musí činit věci, které by u vlastních dětí neudělala Popisuje, zabezpečení zařízení	Restorativní justice Práva a povinnosti dítěte Odpovědnost Činnost státního zástupce Limity výchovné práce Limity vých. práce Marnost Zabezpečení zařízení

jestli je tam kancelář, jídelna nebo je tam pokoj děček. Prostě z té strany jsou, ať se okna nevytlučou. Ale směrem na ulici, tam, kde se nehraje fotbal, tak tam ne. Navíc chodíme na zahradu, kde máme nízký plot, možná metr dvacet, takže... nemáme tam prostě žádné zábrany. Takže kdyby dítě chtělo utéct, tak prostě utéct může... Jo, utéct může. Ale říkám, ony nám tolik neutíkají z toho zařízení, když mají tu možnost, že každý den jdou ven do školy a mají vycházky. Navíc každou sobotu si vaří jídlo, od snídaně po večeři, takže jdeme v pátek nakoupit. Takže kdyby chtěli zdrhnout, můžou z toho nákupu. Mají tolik možností útěku, že si myslím, že ti, co utíkají pravidelně, tak jsou převezeni někam jinam a tam už je škola v rámci zařízení. To není, že bychom se jich zbavovali, ale jak vám 15leté děcko furt utíká ze školy, a vy víte, že ho za chvíli vyrazí, tak raději řešíme přemístění na příbuzný obor, ať si tu školu přímo v zařízení dodělá. Ať vyleze s nějakým výučním listem. A na Hrabůvce zůstanou ti, co si tu školu chtějí dodělat. Tady se nám i po těch víkendech vrací, jsou zodpovědní, aby mohli jít zase do školy. Takže mříže ne. A máte v zařízení kamery? Vevnitř ne, venku jo. Jednu máme na parkovišti. Mimochodem taky jsme měli propíchané gummy už několikrát, jo. Někomu se něco nelíbí, tak automaticky propíchná ty gummy. (pobavený úsměv) Ale to jsou kamery bez záznamu, že, jak ve školských zařízeních, takže stejně nevíme, jak ho nechytíme. Ale děcka neví, že to nemá záznam, tak od té doby nejsou ty gummy aspoň prořezané. (smích) No ale jednu máme na zahradě. Tím, jak jsme v centru Ostravy a máme na zahradě altánek a plot je takhle nízký, tak ne že nám z tama děcka utíkají, ale nám se tam pak stahují takoví ti vagabundi, co jsou tu v Ostravě a potřebují si do toho altánku zajít a tam si to pivo dopít, takže z toho důvodu kamera na zahradě. A pak jedna před dveřma, ať víme, kdo přišel. Ale vevnitř ne. Když jste říkala, že chodí děcka do škol mimo zařízení a snažíte se je motivovat, máte mezi svěřenci někoho na maturitním oboru? Máme, ale je to výjimka. Za celou dobu, co tam jsem, tak asi (zamyslí se) sedm, osm děček. A kolik je těch, co si neudělají žádnou školu, co skončí po základce? Náš pan ředitel všem říká, že jestli nechtějí chodit do školy, tak že tam nemají co dělat. Že chce dát možnost děčkám, které do školy chtějí. Takže oni ví, že když nebudou chodit nikam do školy, můžou být přemístěni jinam. A ti si pak když tak udělají nějakou školu v ústavu. Takže někoho, kdo by vyloženě nechtěl žádnou školu tady nemáme. Oni	Myslí si, že nízké útekovosti má podíl docházka do škol vně zařízení a také pravidelné vycházky Nevidí důvod k mřížím, když děti chodí do běžných škol a mají vycházky Zavedení bezpečnostních kamer, byť bez záznamu, vedlo ke snížení škod Myslí si, že podmínka šk. docházky působí motivačně	Ztráta důvodů k útěkům Zabezpečení zařízení Zabezpečení zařízení Selekce dětí

třeba nechtějí, ale aspoň z donucení nějakou dělají. Ale pravdou je, že jak některé děcka propadly, jsou dlouho na útěku, tak jim je 18 dřív, než tu školu dodělají, a někteří jak nechtějí, tak nepokračují. Někdo třeba jo, jak ta holčina, je tu prostě do dvaceti. Ale ti, co nechtějí, tak chodí, protože musí a vy si říkáte, že třeba dostanou do 18 rozum, tak hlavně ať chodí. Ale i tak spousta děcek odejde se základním vzděláním. A zůstáváte s dětmi v kontaktu po tom, co odejdou? Máte o nich nějaké zprávy? Jo, jsme. Hlásí se sami, někdy přijdou. Takže určitě. Jaká je jejich zpětná vazba? Jak kdy. Píší i děcka z vězení, protože si vzpomněly, že se tu měly dobře. Některá jsou ve vězení, vím. Někdy přijdou holčiny ukázat svoje děcka. Většinou je ale dobrá zpětná vazba. Nepřijdou nadávat. Buď chtějí ukázat svoje malé děcka, nebo si chtějí jen tak pokecat, nebo něco potřebují. Říkám, přišel jeden, že chce dorobit školu, tak potřebuje „osvěčko“ z devítky, bo máme kopie. Originál vždycky dostanou, ale oni je většinou stejně nemají, takže... S ohledem na vaši 17letou praxi, jak byste zhodnotila současný stav ústavní a ochranné výchovy? Jako já jsem ochranku nikdy neměla. Měli jsme možná jednu, které měla být udělena ochranka, ale ty máme výjimečně, takže u ochranky moc nevím. Ti snad mají zkrácené vycházky, ale neřeknu vám, jak přesně funguje. A ústávka? No říkám, kdysi mi to přišlo – jako nechci být nějaký zpátečník – ale myslím si, že v minulosti to bylo trochu lepší. Teď je to tak, že po splnění povinností má děcko vždycky nárok na vycházku. Tak se to snažíme dělat tak, aby ty děcka neměly furt splněné povinnosti, ať nechodí každý den ven. (úsměv) Ale představa, že si každý den splní své povinnosti a jde ven, tak to ten ústav nemusí ani fungovat. Prostě odpoledne jsou vždycky činnosti, děcka se musí odpoledne vždycky vrátit z těch škol, takže se vrátí, jdou na oběd, od čtyř jsou činnosti a ty si musí většinou plnit. V týdnu mají jednu vycházku a pak pátek, sobota, neděle. My se snažíme dát jenom jednu, aby byly na ty výchovné činnosti – jak se žádá o dávky, kde hledat práci, základy práva, uzavírání manželství, náhradní rodinná výchova, bydlení. Takže to, co prostě potřebují do života. Pak sportovky, ať ty děcka furt nesedí, bo jinak by přišly ze školy, pak se poučí a pak jim zas něco vykládáte takové věci, takže to je většinou jednou týdně. Ale snažíme se, aby netrávily čas moc venku (mimo zařízení), bo v té Ostravě není problém natrefit na někoho, kdo prodá trávu nebo něco jiného, mají venku kupu takých kamarádů, takže se je snažíme zabavit činnostmi na	Konstatuje, že i přes podmínku šk. docházky nakonec někteří skončí se základním vzděláním Zmiňuje, že se někteří svěřenci po čase ozvou a zpětná vazba bývá dobrá Má pocit, že dřívější pravidla více odpovídala tomu, že se jedná o výchovný ústav	Vzdělání dětí Zpětná vazba Současná pravidla zařízení

baráku. Ale fakt je, že strašně často se nás ptají, proč je nepouštíme častěji ven, jestli nemají splněné povinnosti. No, tak mají prostě takové povinnosti, že nesmí. Co já pamatuju, tak dříve neexistovaly vycházky přes týden. A bylo to lepší. Děcka věděly, že se přes týden poučit, že jsou činnosti... Nevím. Myslím, že i děcka lépe prospívaly ve školách.	Popisuje, jak to fungovalo v ústavu dříve a má dojem, že měly děti lepší studijní výsledky	Dřívější pravidla zařízení
Když pracujete v jednom zařízení tak dlouho, zažila jste „druhou generaci“ ústavních dětí?		
<i>(směje se)</i> Přemyslím, asi ne. Ale tím, že u nás jsou od 15 let, tak je možné, že třeba mají první svěřenci děti jinde v ústavce – dětské domovy, dětské domovy se školou.		
Jak byste zhodnotila zázemí zařízení? Čím vším disponujete?		
Máme keramickou dílnu, máme bowling. Teda ne bowling, ale kuželky. Posilovnu tam mají, počítačovou učebnu tam mají. Ta byla dříve využívaná teď tam skoro nikdo nechodí. Posilovnu jsem říkala, tělocvičnu máme, zahradu tam máme. Jinak máme permanentky na SAREZU (velký sportovní areál vč. vodního světa, pozn.), to chodíme vždycky na bazén a stadióny, máme nějaké slevy. Dávají nám to v době, kdy tam chodí méně lidí, jo. To mají za ty roky vyzorované. Na vytižené časy slevy nedostaneme. V létě chodíme na koupaliště. A pak ještě hledáme nějaké činnosti děckám. Spíše nám leniví ty děcka. Už jsme museli dvě chaty odříct, bo děcka na chatu jet nechtěly a nechtěly ani na bobovku. Ale snažíme se, teď byly motokáry, budeme mít lasergame – těch činností je strašně moc. Je to i tím, že jsme státníma zástupcema strašně tlačeni do toho, že musí být pestrá činnost. Na baráku mají též inliny, kola, takže se dá i na kole někam vyjet. Takže činností je hodně, ale děcka mi připadají už takové rozežrané, už kolikrát prostě nechcou. Ale někdy je těžké je aktivovat – navrhne výlet k řece na kolech, že se pojedeme do Bašky – a „ježiš, tam nebude wifina, tak to nejedeme!“ <i>(říká pohoršeně)</i>. I ty chaty. Ted musíme hledat chaty s wifinou, ty předešlé akce na chytě odpadly, bo tam nebyla wifi. Když je chata s wifi, tak to oni jo. Takže tahle, děcka se i v tomto mění, to cítím. Před těma 17 rokama byla počítačová učebna nejvíc využitá a božská a „jdeme na kompy“ a dneska to není tak žádané.	Popisuje vybavenost zařízení a možnosti trávení volného času v Ostravě	Zázemí Volný čas
Celkem mě překvapuje, nebo alespoň mám z vašeho povídání pocit, že dětem příliš neomezujete kontakt s vnějškem. Z nějakého důvodu byly umístěny do výchovného ústavu a nevnímám příliš velký rozdíl mezi ústavem a dětským domovem třeba...	Vnímá, že zájmy cílové skupiny v průběhu let mění. Zároveň má pocit, že nabízí dětem tolik aktivit, že si toho tolik neváží	Změna zájmů cílové skupiny Pestrá činnost Přesycenost
Ne, ne, ne. Fakt není velký rozdíl mezi výchovným ústavem a dětským domovem si myslím. Spíš si někdy říkáme, to u nás funguje jak na intru.	Změnu zájmů vnímá i na kdysi oblíbené počítačové učebně Vnímá, stírání rozdílů mezi zařízeními	Změna zájmu cílové skupiny Rozdíly mezi zařízeními

A když jste popisovala možnosti a zázemí, myslíte si, že máte vše, co potřebujete?	Ocenila by, kdyby probíhal v některých případech jinak výběr dětí k nim do zařízení. Dodává, že jsou někdy v zařízení děti, které by tam kvůli odlišným obtížím nemusely být.	Selekce dětí Zohlednění výchovných obtíží
Jo, určitě je zázemí dobré. I možnosti. Ale upřímně by mohl být někdy lepší výběr těch děcek, které k nám přijdou. Tak jak říkáte – my děcka moc neomezujeme. Když nám sem přijde děčko v 15, tak je také malé, blbé, hlupučké, když to tak řeknu, tak v těch 16 nebo 17 tak povyroste, už se snaží, pomůže, tak si myslím, že už se nemusí tak omezovat. A pak jsou prostě někteří, kteří tu prostě nepatří – přijdou sem, bo se prostě přijmou, ale pak zjistíte, že mu ta Ostrava nedělala vůbec dobře, bo tu je perfektní kontakt na drogy, když chcete cokoli, jsou tu markety, velká anonymita. Hodně tam děcka kradou. Že by v tom městě nemusely být. Nic nemám proti vesnici, sama na ni bydlím, ale kdyby byly děcka na vesnici, tak tam je večerka, tak si to ta baba uhlídá, není takový ten přístup k drogám. Ale jak říkám, to umísťují většinou soudy na návrh někoho, no a některé ty děcka jsou z toho tak nešťastné, no. A když proběhne další soud o přemístění, tak to, co ty děcka do té doby neuměly a nebyly tak zkažené, tak se hezky naučí. Tak, jak říkají chlapi, že co neuměli, to se naučili na vojně – no, tak to mi taky tak připadá. Třeba tu máme děcka, která ani nekouří, nepijou, neberou drogy, jsou tu za záškoláctví. A pak přijde někdo, kdo je takový „jiný“, tak je stáhne, zkazí. Takže ještě to umístování děcek by mohlo být považované za problém.	Konstatuje, že někteří svěřenci „stojí nohama na zemi“ a v důležitých věcech se orientují. Pak se setkává i s těmi, kteří na samostatný řádný život připraveni nejsou a nemají ani vzory a ani motivaci	Reálná očekávání Příprava na samostatný život Motivace k řádnému životu
Ještě bych se chtěla zeptat na jednu věc, kterou mi vnukl film Počátky. Autorka poukazovala na příbězích třech hrdinek mimo jiné na nepřípravenost na život mimo ústav, na neznalost základních věcí, že jsou tzv. „mimo realitu.“ Jak na toto jako vychovatelka výchovného ústavu nahlížíte?	(zamyslí se) No, jak kteří. Někteří mají celkem reálná očekávání. Zase ti chytřejší ví, co můžou, nemůžou, na co mají. Ale fakt je, že se chodí na soboty nakupovat a jak se vaří, tak oni ví, že máme 127 korun na ten celý den. A musí jim vyjít všechno. A musí si spočítat, kolik utratí, když budou mít kuře. Někteří to perfektně zvládají, naučí se to a uvědomují si, že nemůžou mít každý den řízky, že tam musí být nějaká levnější varianta. Takže někteří jo. No, a někteří... nemyslím si, že by nevěděli, ale někteří mají o sobě tak vysoké mínění – ti, co by neměli mít – že prostě ty jejich sny, co budou a jak se nám přijedou ukázat v „béemváku“ a všechno, tak to je nereálné. A někteří prostě po vzoru rodičů sedí na dávkách. A ti vám to i řeknou. Děláme i hospodaření s penězi, finanční gramotnost, co jsou zbytné a nezbytné výdaje. Tak nezbytný výdaj je tričko značky Nike za 6 stovek, kdežto elektrika se fakt platit nemusí, jsme zjistili, no. (jízlivost)	

A kluci zase počítají – já budu truhlář, vydělám tolik a tolik, podívají se na inzeráty, kolik nabízí – to oni si musí pozjišťovat, jo. No a jeden mi řekl: „já budu mít sedm děcek a takové a takové dávky, mi to stačí, já robit nebudu,“ takže to vidí i u těch rodičů, že sedí na dávkách a vlastně prachy mají, tak si spočítají, kolik musí mít děcek. Když zmiňujete práci a to, že většina má „učnák“ a nebudou-li dělat něco velmi žádaného nebo třeba na živnostenský list, tak ty jejich představy budou těžce naplnitelné. Pociťujete u nich po střetu s realitou deziluzi? No, oni si tak představují. Ta deziluze přijde. Ale oni si myslí, že budou mít melouchy, že budou dělat takhle. „víte paní, my jsme dělali to schodiště, když půjdu a udělám to zákazníkovi načerno, tak budu mít tolik a tolik.“ Ale oni už si nespočítají ten materiál a další náklady. Oni vidí, že dělali schodiště, to stálo tolik a tolik a paní to zaplatila. Takže oni vidí jenom ty peníze, už si nespočítají, že musí zaplatit ty lidi, materiál, dopravu, všechno, tak to už... vidí prostě jen ty peníze. Takže si myslí, že udělají jedno schodiště za měsíc a už pak nemusí pracovat. Takže je musíme... usměřňovat. <i>(úsměv)</i> Chodí vaši svěřenci na brigády? (přikyvuje) Někdy jo. Ale musí být smlouvy. Vždycky. Když třeba chodí do McDonaldu, tak mají smlouvu, pracovní dobu a nemusí se vracet do šesti třeba. Ale ty smlouvy být musí, bo jak by se jim něco stalo, tak co si na tom vezmete, že je tam zaměstná, že neměl smlouvu a rodiče vás zažalují. Ne, vždycky prostě musí být smlouva. Navíc, když má smlouvu, tak se dá vycházky domluvit podle směn. To pak může mít i dvě, tři vycházky za týden a vy víte, že někde pracuje a nefláká se. A co potom s penězi? Všechno si nechávají, nic nejde bokem na účet nebo tak. Můžou si je utratit, jak chtějí. Ani nevíme, kolik si vydělají, nemáme k těmto informacím přístup. A třeba i ti, co mají účty, tak jim tam chodí peníze z praxí, tak to je prostě jejich. I rodiče jim tam posílají. To je právě ten problém s opatřeními, vy jim vlastně nemáte co zakázat. Tím, že mají praxe, brigády – oni vám na opatření kašlou, jo. Takže nejlepší je se děckama normálně domluvit, protože jinak dáváte opatření, které se mívá účinkem. Když se zpětně ohlédnete na vaši praxi. Jak byste zhodnotila své působení? Můžete také zmínit pozitivní a negativní. Tak líbí se mi ty činnosti s děckama, že to prostě není papírovka, jak doma – prostě máte chuť, tak sednete na	Cítí, že je těžké motivovat k práci a ke studiu někoho, kdo pochází z rodiny, která žije ze sociálních dávek V praxi se setkává s nereálnými představami o pracovním uplatnění a výdělků svěřenců Popisuje, jaká pravidla platí u přivýdělků a vnímá to jako projev vlastní iniciativy Vrací se k nevyužitelnosti vých. opatření Na práci si cení rozmanitosti	Aspirace Životní vzory Nereálná očekávání Pozitivní motivace Vlastní iniciativa Výchovná opatření Pracovní náplň

kolo a jedete. A tak to můžete dělat i v té práci. Chcete vzít děcka na koupaliště, tak prostě jdete. Tím, že jsem předtím dělala papírovou práci, tak mi tohle vyhovuje víc. To beru jako pozitivum, že jdeme na tu bobovku, vypadneme na hory, v září chodíme sbírat houby, což já strašně miluju. Takže dobré, tohle to mě baví. Jako negativum, říkám, děcka mají spoustu práv a povinností neznají, a když povinnosti nedodržují, tak na ně není žádná páka.	Negativně hodnotí nepoměr práv a povinností a jejich vymahatelnost	Práva a povinnosti
A co pracovní směny? Klasika, krátký-dlouhý týden máme A to mi tak vyhovuje. Pak mi vychází většinou dva víkendy.	Dříve hodnotila víkend. směny negativně, dnes na ně nahlíží jako na příležitost	Víkendové směny Obměna rutiny
Nevadí vám práce o víkendech? Ne, nevadí. Ze začátku jsem byla nešťastná, že nejsem se svojima děckama, ale teď si i ráda odpočinu. (smích) Navíc o víkendu jsou zas jiná ty aktivity. Prostě sebereme gril a něco ugrilujeme, nebo vypadneme někam na kola, uděláme si piknik, cokoli. Stejně o tom víkendu – co? Bych sekala tak trávu na zahradě, a tak se aspoň zajdu zrelaxovat někam s něma. Někdy je to ale děsné, bo jsou jak z divokých vajec – paní jede s kočárkem a oni kolem „vžžž“ – takou myšku hodí, že kdyby se to děcko jenom trošku pohlo, tak... Někdy je to o hubu prostě, my jsme jednou nohou v kriminále. A můžete jim to říkat pořád: „nejezděte jak varioti a stejně to budou dělat.“ No, tak je to někdy o hubu. Teď jsme si říkali, že možná budem brát dvě, tři děcka, že více si netroufnete, když s nimi jedete sama. Více ne, to by pak jeden musel jet vepředu a udržovat tempo, ať tam někdo nelítá, pak tam něco udělají a ještě si to vyčítat... no, a druhý vzadu	Při práci zažívá i rizikové situace	Rizikové situace
Pociťujete někdy strach z odpovědnosti? (odmlčí se, přemýšlí) Asi ne. Kdybych nad tím furt tak přemýšlela, tak bych tam nemohla pracovat. Spíše zpětně kolikrát, jak to nějak dopadlo, nějak normálně a pak si říkám: „ty vole, kdyby tam něco vyjelo?“ Ale kdybych nad tím měla takhle dopředu pořád přemýšlet, co by se mohlo stát, tak bysme furt seděli jenom na baráku a nikam se nedostali, no...	Ačkoli vnímá riziko při své práci, snaží se hledat způsoby, jak pracovat a nepřemýšlet způsobem „co by, kdyby“	Rizikové situace Hledání optimálních způsobů
Zeptám se ještě na osobnější věc – jak nahlížíte na finanční ohodnocení své práce? (zamyslí se) Asi by mohlo být vyšší. Jako neříkám, že máme málo, ale když poslouchám, no to je jedno – kolegyně zvažuje, že odejde. I z finančního důvodu. Ona říká: „brácha robí v Axe (pojišťovna, pozn.), když se klient nabourá, tak mu tam pošle náhradní auto, zařídí odtahovku, nafotí škody, všechno. A on má o 20 tisíc víc jak já. A to má třeba jenom tři dny v práci a dva dny na home officu.“ Tak kolegyně uvažuje, jestli by nešla do Axy, no. Nepotřebujou tam ani výšku, stačí maturita – ona	Se svým finančním ohodnocením je spokojená, přesto si myslí, že by mohlo být při zvážení prac. podmínek vyšší	Finanční ohodnocení

má teda vysokou školu, u nás ji mají všichni – ale ohodnocení by asi mohlo být vyšší, jo. Když to tak řeknu, on se tam ani s nikým nehádá, žádnou velkou zodpovědnost taky nemá. Jak hodnotíte zpětně volbu takového zaměstnání? Pochybovala jste někdy o své volbě? Ne, já si myslím, že tam jsem správně (<i>smích</i>). Ne, spíše jsem uvažovala, že jsem mohla někdy dělat něco jiného. Úplně jiného. Uvažovala jste někdy o změně? (přítakává) Ano. Navíc si neumím představit, jak tam budu jako šedesátiletá, nebo kolik nám bude než půjdem do důchodu, že tam budu hluchá, kdy ani neuslyším, jestli mi nadávají nebo co, no běžně nadávají, to víte že jo! Když se jim něco nelíbí, tak to je hned – ty pi**, ty ku**, no a ... takže si neumím sama sebe v takovém věku tam představit. Tak jako si neumím představit řidiče autobusu, který má 15 dioptrií a sám ledvo šmatlá. Ale to zas souvisí s tou věkovou hranicí, že? Si myslím, že kdybych dělala něco jiného, tak že bych do toho důchodu šla líp připravená. Ať tam nedopadnu, jak nějaká vyhořelá neurotická učitelka. Říkáte, že vám nadávají. Jak zvládáte zátěžové nebo rizikové situace? (<i>zhluboka se nadechne</i>) Tak těch bylo. Bylo dost situací, kdy jsme volali policajty, nebo záchranku nebo tak. Ale také situace máte vždycky a jako zvládáte je. Ne, že by se to týkalo mě osobně, kromě těch nadávek, jo, ale já si to až tak osobně neberu. Nebo každý si to vezme osobně, to víte, že si to vezmete osobně a jste chvíli naštvaná. Myslím si ale, že máme dobrou bandu, tak vás to za chvíli popustí. Ale prostě – že bych se naštvála, napsala mu srážku z kapesného... to fakt neplatí. Takže nejvíce na ně platí: „a paní, mohl bych si něco vzít?“ – „ne, nemohl, oběd jsi měl, a co je navíc, tak to je na sobotní vaření!“ Že jim prostě potom nevyjdu vstříc, ať to vidí – oni byli hnusní, nevyšli mi vstříc, nebyli ochotni pomoci, tak já jim párkrát udělám to stejné a oni se to příště snaží udělat jinak, trošku líp. A potom zase já jim vyjdu vstříc, dám, co chtějí. Protože jsou věci ze zákona, které jim dát musím a pak jsou přídavky. Takže tímto směrem se všichni snažíme, tak tady fungujeme. Co děláte v rámci psychohygieny? Jaké jsou vaše oblíbené činnosti na odreagování? Ty jo (<i>zamyslí se</i>) ... asi ne, nemám nic specifického, ani žádné konkrétní aktivity, rituály. My teď opravujeme barák, takže žádný volný čas nemám. (<i>smích</i>) Jak se vypořádáváte se situacemi, které se vás děle „drží?“	I když má svou práci ráda, uvažovala nad tím, že mohla dělat i něco jiného S nadsázkou popisuje obavy z toho, zda zvládne vykonávat tuto práci až do penze. Zároveň přemýšlí, zda by to jinde zvládla lépe. Cení si dobrého pracovního kolektivu V praxi se jí osvědčila vstřícnost k těm, co si to zaslouží a naopak. Ačkoli vykonává práci mnoho let, nemá žádné specifické	Zhodnocení dosavadní kariéry Setrvání na stejné pozici až do penze Zhodnocení dosavadní kariéry Pracovní kolektiv Vstřícnost Dušení hygiena

Jo, tak ty přicházejí, no. Samozřejmě. I teď vlastně jsou situace, které si tak nějak tahám domů. Ale to vždycky zavolám přítelovi dřív, než odjízdim z práce, pak si nalijeme víno a už to neřešíme, no <i>(úsměv)</i> Už je na to chlap připravený, když mu volám, že mě zas naštváli, tak si dáme večer víno a dobré. No, a tady mi zrovna vyhovuje, že chodím na ty odpolední. <i>(smích)</i> Tak, a teď se dostáváme k poslednímu bodu rozhovoru. Zmínila jste, že máte vystudované vychovatelství, specializaci prevenci a resocializaci, předchůdce ostravské specializace sociální pedagogiky. Jaký byl, nebo je přínos teorie z vysoké školy ve vaší každodenní praxi? <i>(zamyslí se)</i> Upřímně, myslím si, že není nijak velký. Mám papír a na směně si musím nějak poradit. Byli tam i takoví, co papír měli a stejně nevydrželi, měli jsme střídače, ti tam jsou asi posledních 5 let. A myslím si že ne, někteří měli stejnou školu a s děčkama stejně nevyšli. A někteří mají maturitu, třeba noční mají, a vyjdou s těma děčkama úplně v pohodě. Uvažují prostě selským rozumem a nemají žádný papír. Takže si myslím, že ta samotná teorie mi zas tolik do praxe nedala, no. Jako jo, trošku si to odůvodníte – to tam je, to má takové důvody, to je taková reakce – jako můžete se takto na to podívat, ale kdo má normálně selský rozum, není zakomplexovaný člověk, co si na děčkách řeší svoje mindráky, nepovyšuje se na ně, prostě s nimi normálně spolupracuje – a neříkám, že se všemi, někteří prostě nejsou úžasní. Měli jsme tam takové, které jsme chtěli dát alespoň na Janovou, bo nám okrádal všechny děčka, při kapesném čekal, kdo mu co zaplatí nebo dá a on nad nimi držel ochrannou ruku, i takové hnusné děčka tu jsou, ale... Prostě to není o té škole. V souvislosti s tím, co zaznělo v rozhovoru s jiným participantem bych se Váš ještě zeptala na váš názor ohledně rozvolnění kvalifikace v oboru. Asi by mi vůbec nevadilo, kdyby můj kolega měl jiný obor kromě socpedu a specky. Fakt si myslím, že když by ten člověk byl normální, a myslím, že my jsme se tam celkem tak sešli – že jsme normální, tak když to řešil selským rozumem, tak bych s tím byla v pohodě. Každý, kdo má pro tuto práci cit a všech pět pohromadě, tak by to bylo v pohodě. A nevadí mu, že sem tam ponadávají, není zamindrákovaný, umí se nad tohle povznést, tak si myslím, že je pak odlišný vystudovaný obor v pohodě. Ale nemůžu mluvit za jiné zařízení, kde jsou děčka třeba horší, napadají vychovatele. U nás se nic takového nestává <i>(klepe na stůl)</i>. A tím jsme se dostali na úplný konec rozhovoru. Pokud vás ještě napadá něco, co byste ráda zmínila, vzkázala, máte teď prostor.	odpočinkové činnosti Spatřuje výhodu v odpoledních směnách Na potřebnou kvalifikaci pohlíží spíše jako na nutnou formalitu, která však nezajistí, že bude pracovník ve své práci dobrý a spokojený Osobně by přijala kolegu, který nemá zákonem požadovanou kvalifikaci, ale práci s cílovou skupinou by zvládal	Pracovní doba Kvalifikace Kvalifikace

Asi ne, nepotřebuju. Přejete si zaslat přepsaný rozhovor k autorizaci? Není třeba, díky. Já Vám tímto děkuju, že jste si na mě našla prostor ve volném čase a byla ochotná odpovídat na mé otázky. Ať se Vám v práci nadále daří. Na shledanou Není za co. Přeji štěstí u státnic. Na shledanou.		

6.2.1. Shrnutí rozhovoru s participantem 2

V úvodu rozhovoru participantka zmiňuje, že se k práci ve výchovném ústavu dostala čistou náhodou. Začala jako noční vychovatelka a potřebnou kvalifikaci na pozici denní vychovatelky si v následujících letech doplnila. Jednalo se o 4leté magisterské studium vychovatelství zaměřené na prevenci a resocializaci.

Na práci ji zaujala přímá výchovná práce s cílovou skupinou, která je navíc dlouhodobějšího charakteru. Oproti dřívějšího zaměstnání velmi kladně hodnotí i méně papírování, i když vnímá, že i toho v současné době přibývá. Velmi si také cení stálosti pracovního kolektivu. Stejně tak si váží toho, že drží s kolegy při sobě, vzájemně se podporují, a dokonce společně tráví volný čas.

Participantka pociťuje podporu vedení a také dostatečnou podporu v dalším vzdělávání. Komunikaci hodnotí jako dobrou. Také si myslí, že ústav disponuje dobrým zázemím. Rádi také využívají hojných příležitostí ve městě. Záporně však hodnotí snadnou dostupnost drog a jiných látek v Ostravě. Stejně tak zmínila, že se jim čas od času dostanou do zařízení nezvané osoby, které se ve velkých městech dle ní vyskytují ve vyšší míře.

Ačkoli sama momentálně pracuje na oddělení dívek s nařízenou ústavní výchovou, má zkušenosti i s chlapeckou skupinou. Na práci s dívkami vyzdvihuje snazší navázání vztahu než s chlapci, tudíž se jí s touto cílovou skupinou lépe pracuje. Na základě dlouholetých zkušeností dále vnímá úskalí práce ve skupině, kde jsou namíchána děvčata s chlapci.

Důležitou roli při práci v zařízení přisuzuje také tomu, že děti dochází do běžných škol. Z jejího pohledu pracuje tedy s dětmi, které jsou snáze zvládnutelné, alespoň v porovnání s ústavem, kde je škola zřízena přímo v areálu. Tento fakt také dle jejího úsudku nahrává tomu, že svěřené děti jsou trochu více motivované plnit školní docházku. Myslí si, že i díky tomu mají nižší míru útekovosti a daří se jim děti udržet ve zdravém kontaktu se světem mimo zdi ústavu. I proto, že zařízení disponuje specializovanými odděleními, děti dochází do běžných škol

a prostory nejsou kromě drobných úprav nijak zvláště zabezpečeny, se participantka domnívá, že se od obdobných zařízení tento ústav liší. I přes přirozenou triáž přicházejících dětí by však ocenila, kdyby v některých případech byly více zohledňovány individuální potřeby umístěného dítěte.

Přestože sama nepracuje na oddělení pro děti s extrémními poruchami chování (EPCHO), soudí, že je zde práce o mnoho náročnější. Jednak kvůli vyšším nárokům na výchovně-vzdělávací proces, méně početným výchovným skupinám, tak přísnějšímu režimu a individuálním vzdělávacím plánům dětí si participantka myslí, že je zde vyšší fluktuace zaměstnanců, než jaká je na standardních odděleních v Hrabůvce.

Vychovatelka také vnímá dlouhodobé vyčerpání zařízení, které se projevuje obvykle plnou kapacitou a pořadníky na specializovaná oddělení. Navzdory poměrně velké otevřenosti zařízení také zaznamenává, že někteří svěřenci opouští ústav s reálnými očekáváními a touhou v životě žít řádný a spokojený život. Neopomíná však, že jsou zde i děti, které nemají téměř žádnou motivaci změnit svůj životní styl. Na základě výše zmíněných důvodů si je vědoma, že práce s dětmi tohoto věku má výrazné limity, a tak nemusí být proces převýchovy a resocializace vždy úspěšný.

Při výchovné práci se jí osvědčilo budovat s dětmi vztah a nalézat řešení skrze dialog. Při uplatnění výchovných opatření shledává zásadní potíže v jejich realizovatelnosti a vymahatelnosti. Z rozhovoru byl taktéž patrný její kritický postoj k dnešnímu pojetí práv a povinností dětí. V tomto ohledu situaci příliš nenahrávají ani intervence ze strany státních zástupců. Navzdory tomu, že pracuje s delikventní mládeží, tak nemá žádné zkušenosti s uplatňováním principů restorativní justice.

Během svého působení v tomto zařízení zaznamenala u cílové skupiny proměnu v chování. Namísto alkoholu, který byl dříve běžnou užívanou návykovou látkou, se dnes potýká zejména s užíváním marihuany a pervitinu. Také má pocit, že díky přísnějšímu režimu v dřívějších dobách mívaly děti lepší studijní výsledky.

Při celkovém hodnocení své práce uvádí, že je spokojená. Finanční ohodnocení není špatné, byť si myslí, že by mohlo být vyšší. Velmi si cení pestrosti činností a dobrých kolegů. Ani v pracovní době, která je převážně v odpoledních hodinách a o víkendech nespátříje problém, ba naopak – snaží se i v tomto hledat nové příležitosti.

Na základě vlastních zkušeností by pak nebyla proti, kdyby v zařízení pracovali i lidé, kteří nesplňují dnes zákonem stanovenou kvalifikaci. Za mnohem důležitější považuje pedagogický takt, cit a osobnost pracovníka.

6.2.2. Závěr rozhovoru s participantem 2

Z participantky po celou dobu rozhovoru číšel obrovský nadhled. Uvědomuje si, že věk dětí hraje v neprospěch vyšší úspěšnosti resocializace, na druhou stranu se těší i z drobných úspěchů. Do vlastní vychovatelské práce se snaží vložit kousek sebe, být autentická. Staví na přátelských vztazích a domluvě. I když má pocit, že by současná ústavní výchova mohla fungovat lépe, má svou práci ráda a spatřuje v ní smysl.

6.3. Participant 3 – Učitel, vychovatel a preventista rizikových forem chování v dětském domově se školou

Data	Témata	Kódování
Hned ze začátku bych Vám chtěla poděkovat, že jste si na mě našel čas a jste ochotný si se mnou popovídat. Mohl byste se prosím krátce představit? Jaká je délka vaší praxe, na jaké pozici pracujete... Jsem BW, 10 let vychovatel, 10 let učitel, 15 let metodik prevence A jak jste se k téhle práci dostal? Na inzerát. Na inzerát? A proč jste se rozhodl nastoupit do takového zařízení? Dělal jsem u policie a měl jsem tendence některé věci řešit dopředu. No, a policie je ve svém smyslu represivní orgán a na tu prevenci je jenom málo prostředků. Já jsem přicházel do styku s delikventní mládeží, no a řekl jsem si, že bych mohl zkusit pro ty kluky něco udělat, protože jsem vyrůstal v prostředí, kde mí vrstevníci měli mnoho výchovných problémů a nebylo jim pomoci. Policie je v podstatě už potom jenom sankcionovala, protože ji nic jiného moc nezbyvalo. Tady chyběl ten mezičlánek, řekněme ta skupinka lidí, kteří něco dělají. Něco tam chybělo – zájmové sdružení, volnočasové aktivity, někdo, kdo dneska se nazývá neziskovka. Já proti těm neziskovkám docela brojím, protože je to jenom studna peněz a ty výsledky nejsou takové, jaké by vždycky mohly být. Takže asi z těchto důvodů, motivace snaha zkusit pomoci. Zmínil jste zkušenost s vašimi vrstevníky, kteří měli výchovné problémy. Ovlivnilo vás to nějak ve způsobu přemýšlení nad tou prací? To udělal můj třídní učitel, ten mě dostal zpátky. Já jsem nebyl typický zlobivec, to určitě ne, já jsem nebyl delikvent. Ale o studium jsem neměl větší zájem, mě zajímal spíš sport, já jsem byl i potom na vojně u sportovců, já jsem dělal vrcholový sport. Paradoxně, s odstupem času, když jsem o tom tak uvažoval, tak mě učitelé zařadili mezi problémové žáky. Aha, a.. To bylo, protože jsem se hůř učil. A zbavoval jste se těžko té nálepky? Těžko, až někde na střední škole. Můžu se zeptat, co jste studoval za střední školu?	Má dlouholetou praxi a díky své širší kvalifikaci pracuje na několika pozicích Vysvětluje, že jej k této práci vedla osobní zkušenost, pak práce u policie a také touha zkusit pomoci Je skeptický vůči neziskovým organizacím Ovlivnil jej jeho třídní učitel Pocítil, jaké to je být zařazen mezi problémové žáky	Praxe Kvalifikace Předešlé zkušenosti s delikvencí Touha pomoci Neziskové organizace Pozitivní vzory Nálepkování

Já jsem byl přihlášený na elektromechanika maturitní obor, tam jsem se nedostal, protože náborář si nevšiml, že nosím brýle – já jsem je nenosil, to bylo do podzemí. Tak jsem se vyučil zámečnickem provozním a zjistil jsem, že to mě nebude bavit, tak jsem vystudoval strojní průmyslovku a hornickou průmyslovku, a tam jsem se zbavil té své nálepky. Jenomže, když jsem dělal na šachtě, tam jsem dělal sedm let, tak jsem nechtěl dopadnout jako můj táta, protože si doma sice úplně všechno opravím, ale pořád to nebylo to, co bych chtěl dělat. Vy pocházíte z hornické rodiny? Já jsem byl sedm let báňský záchranář a v podstatě já jsem tady velmi spokojený. Ale báňský záchranář – to byla moje srdeční záležitost, nedělal jsem hezčí práci, přesto říkám, že jsem tady velmi spokojený. Ale to bylo trošku o něčem jiném. A kde jste vyrůstal? Tady, u Havířova. Tady jsem jezdil, ještě jak to tady nebylo. Tady byl vodácký klub a oni organizovali orientační vodácké potápění a já jsem tady chodil pomáhat přes oddíl, takže já to tady znám docela dobře. Jestli tomu dobře rozumím, tak tady děláte deset let přímo v tomto zařízení. Tady dělám 20. Byl jsem 10 let vychovatel a pak jsem od paní ředitelky dostal nabídku, jestli bych nechtěl učit. Podmínka byla dodělat si druhou vysokou školu – didaktiky jsem musel vystudovat. Tak jsem na to kývnul, stálo mě to 4 roky života. <i>(smích)</i> Jasně, máte tedy, jak jste říkal, pracovní činnosti, tělocvik a fyziku? Ano. Mohl byste mi teď popsat, jak toto zařízení funguje? Tak je to postaveno na typu rodinného DD. Kdysi se to jmenovalo výchovný ústav, pak se změnila ta komodita, kdy jsme začali upřednostňovat ne skupinu, ale jednotlivce, proto se to začalo jmenovat dětský domov. Vycházíme z individuálního přístupu k rodinným skupinám. Máme tady čtyři rodinné skupiny po osmi lidech, stejně tak je to postaveno ve škole, to slovo se školou znamená, že naši kluci, protože jsme jenom chlapecké zařízení, nejsme koedukováni, chodí do školy přímo v té budově, kde sídlí. Někdy jsou ta zařízení, že přejdou z budovy do budovy, ale je to pořád dětský domov se školou, je to pořád jedno zařízení v jednom areálu. Děti jsou rozdělené na čtyři rodinné skupiny, kde jsou dva vychovatelé a střídající vychovatel, protože ta klientela je tady náročná, tak vedení se podařilo vyřídit takzvaného desátého vychovatele, aby vychovatelé mohli být	Prošel několika školami. Trvalo delší dobu, než se dostal k tomu, co chtěl dělat. Konstatuje, že je místní a okolí dobře zná V tomto zařízení pracuje již 20 let během kterých si rozšířil kvalifikaci V zařízení jsou 4 rodinné skupiny, práce je postavena na individuálním přístupu Při vychovatelské práci se hledí na efektivitu	Kvalifikace Pracovní uplatnění Znalost prostředí Praxe Kvalifikace Popis zařízení Individuální přístup Efektivita výchovného procesu

efektivní, protože ti klienti jsou nároční. Poruchy chování mají všichni a k tomu jsou přidružené nějaké jiné poruchy, jako jsou poruchy učení a já nevím, poruchy hyperaktivity. A ve škole je to obdobné, je tady šestý až devátý ročník. A bohužel, nevím, co dělají rodiče, že nezvládají svoje děti. Já vlastně vím, co rodiče, ale nevím, co dělá politická garnitura, že tohle dovolí. Protože když se udělá takový oslí můstek, my vždycky rádi pokukujeme po anglosaských zemích, ale vždycky si z toho vezmeme jen to, co se nám hodí. Takže kdyby se v Americe stalo, že chlapec nechodí do školy, tak se začne pracovat především s rodinou. U nás se začne pracovat s chlapcem, my ho tady svážeme, smontujeme, seřezeme, nadáme mu, nařídíme mu ústavní výchovu, a potom s velkou pompézností pošle stejný soudce tyto děti domů na dovolenku. S rodiči nepracuje nikdo, a to si myslím právě je prostor té sociální pedagogiky, která by tam možná ten háček mohla dát, to byla jedna z těch mých malinkých motivací, která mě donutila něco udělat. Protože mě ve škole zaškatalkovali a nebýt mého třídního učitele, tak já nevím, co by bylo. Takže to máme třídu, aktuálně je nás tam: čtyři učitelé, jeden nám chybí, podílí se na tom i pan zástupce a pan ředitel. Momentálně pan zástupce učí matematiku a pan ředitel, protože se tady zabydluje, tak nevím, jestli svou přímou práci bude vykonávat jako vychovatel nebo jako učitel, je to na jeho rozhodnutí. To je asi tolik z toho úvodního, nevím, jestli jsem na něco zapomněl.	výchovného procesu Kritizuje přístup politické garnitury. Je skeptický k přejímání cizích koncepcí vých. práce – pracujeme pouze s chlapcem, avšak s rodinou ne.	Kritika politických rozhodnutí Přejímání cizích koncepcí Práce s prostředím a rodinou Sociální pedagogika
To bylo poměrně vyčerpávající. Zaujalo mě, že děláte vlastně učitele i vychovatele. Je tady víc takových pracovníků, kteří mají takto dělené pracovní pozice?	Zajištění vzdělávání v zařízení	Vzdělávání ve škole
Ani ne, je to celkem dost náročné na čas, protože já mám děti odrostlé, mě děti odrostly, jak jsem byl vychovatel, bo mám dvojčata osmnáctiletá. Dívejte, ten vychovatel je více neformální, on má daleko větší možnosti, páky, nevím, jak bychom to mohli nazvat, že třeba když se odbouráme od nějakých vědeckých termínů, má daleko větší prostor ho vést, usměrňovat. A já jsem teď kom momentálně v pozici, kdy děcka vzdělávám. U nás vzdělání není úplně na prvním místě, je to vždycky v té rovině etopedické, je to vždycky v té rovině vzdělávací a výchovné. Na etopedickém pracovišti je to rodina, v té škole je to takový schůdek výš to vzdělávání. A já jsem si uvědomil, že by mi chyběl ten kontakt s těmi dětmi, abych je mohl pozitivně motivovat, protože já je potřebuju taky připravovat a teď je jenom vzdělávám, tak proto jsem zůstal u toho, tak jsem požádal, jestli by mi mohl být dán úvazek, protože když jsem byl vychovatel, tak jsem měl čtvrtinový úvazek jako učitel, a právě díky té sociální pedagogice, kterou jsem vystudoval, pak jsem učil ty	Srovnává práci vychovatele a učitele. Vnímá, že v etoped. zařízení je primární výchova. Při práci učitele mu chybí méně formální vztah a možnost děti pozitivně motivovat	Vzdělávání a výchova Práce vychovatele Etopedie Pozitivní motivace

všeobecně vzdělávací – etika, výchova ke zdraví a podobně. A asi nebudeme daleko od pravdy, u těchto typu chlapců, když se srovnáme s tím, že ideálním modelem je slušný člověk, to my máme jasné, že z nich nebudou žádní atomoví fyzici, právníci nebo lékaři, a ten model je slušný člověk, tak tyhle předměty, jako je občanka, etika, výchova ke zdraví, tak na nich můžete formovat jejich morální charakter, kde do nich můžete nalívat pravidla, strukturu, slušnost, tak to jsou optimální předměty pro tyto chlapce. Protože tak nějak ti ostatní z těch základních škol to nasávají od rodičů a od toho zdravého prostředí, my máme chlapce, kteří vycházejí ze závadového prostředí, silně závadového, a to je prostor, kde se to dá dělat, oni to mají velmi rádi. Když se to dobře uchopí, tak to mají velmi rádi. Ještě se vrátím organizaci zařízení. Teď jste zmínil, že pan ředitel se zabydluje ve funkci, jste tady poměrně dlouho a cítíte podporu od vedení. Jak tady funguje třeba komunikace s vámi jako pracovníky? Já budu mluvit jenom k sobě, dáváte mi strašně těžkou otázku, hrozně osobní otázku, protože se mám vyjadřovat k vedení. Já se cítím vedením podporován, jsem spokojenější, jsem dobře honorován, dostávám obrovský prostor k tomu, abych mohl realizovat svoji práci, také jim ale musím skládat účty. Nedostalo se mi žádné větší zpětné vazby, že bych to nedělal tak, jak to dělat mám od školní inspekce, pozitivní ohlasy od školní inspekce chodí, cítím se tady dobře, jsem tady rád, jsem tady spokojený. Nynější pan ředitel bude mít před sebou velký kus práce, ale nemyslím si, že to souvisí s nějakým nedostatečným vedením tohoto zařízení. Víte, covid, našemu zařízení příliš neprospěl. Já vím, že neprospěl celé řadě, protože třeba moje děti jsou sportovci a přišli o dva roky sportovního života, takže to potkalo celou populaci. Ale myslím si, že na dětech s poruchami chování se to projevilo příliš, protože ti rodiče s náma nespolupracují, a pokud spolupracují, tak je to velká výjimka a ty děti, které jsme měli umístěné v těch rodinách, protože tady to nešlo, tady jsme se s tím covidem také potýkali, anebo doma se potýkali, a tak jsme si je sem nemohli přivést, oni se úplně ztratili z našeho vlivu. Takže teďkom před vedením jako takovým stojí velký úkol – zase se vrátit k tomu, co bylo před tím covidem. Před tím covidem to bylo fakt dobré, takže vedení bude mít velký úkol na celý školní rok, abychom se vrátili k tomu, co bývalo. Přišli jsme o obrovské množství akcí, kterými jsme ty kluky směřovali, otesávali, uhlazovali. Hrozné. Potýkali jste se během covidu s nedostatkem vybavení, počítačů pro děti?	Vyzdvihuje roli předmětů, kde formuje postoje a morálku dětí. Poukazuje na to, že děti z nezávadových rodin formují rodiče. Zmiňuje, že když zvolí vhodný způsob předání obsahu, přichází kladná odezva Cítí podporu vedení, pozitivní zpětnou vazbu a je spokojený Popisuje, jak zásadně etoped. práci v zařízení narušila pandemická omezení. Stav před omezeními hodnotí jako velmi dobrý a rád by se co nejdříve vrátil alespoň na tuto úroveň	Formování postojů a morálky Formování v rodině Způsob předání obsahu Podpora vedení Zpětná vazba Narušení činnosti zařízení Stav před restriktivními opatřeními

To ani ne, my jsme vybavení přiměřeně, žádný top, ale my bojujeme s druhou stranou. Musíte si uvědomit, že oni jsou ze sociálně slabých rodin. Oni mají doma plazmovou televizi, ale nikdo z nich nemá stůl, kde by se ten kluk učil, nemají to místočko, oni spí tři v jedné posteli, jo, deset lidí ve dvou místnostech. Oni se nemají kde učit a učení to není top v jejich zájmu, vzdělání není na prvním místě u těchto rodičů, a to je právě možná ten problém proč oni mají ty problémy, jaké mají. Když my jsme se bavili potom přes psychology o nějaké té neurovývojové poruše, ty matky – ony nemají zájem, jsou na ně hrubé, neopečovávají je, nehladí je a podobně. Jsou citově ploší, s tím my tady všichni bojujeme. No a teď do toho ten himelhergot kovid, který vzal ty příležitosti. Ne, že by ostatní na tom byli hůře, nám je vzal. Matka zůstala doma s tím dítětem, byla z něho na nervy, ale měla možnost ho utvářet. Já jsem neměl ani to. Já jsem se jenom musel smířit, že za tři měsíce přišel zdevastovaný a hloupější než byl. Zvírátko z něho bylo větší, jo, nebyl jediný pozitivní případ. To teďkom před nám stojí, vrátit se na ty startovací pozice, kde jsme byli. Jsme technicky vybavení slušně, ale nám chybí ta druhá strana, se kterou bychom komunikovali, a oni s námi nechtěli komunikovat.	Vybavení považuje za adekvátní Vysvětluje, že problémy dětí pramení ze závadového rodinného prostředí Upozorňuje na citovou oploštělost dětí Potýká se s neochotou rodin dětí komunikovat	Zázemí Rodinné prostředí Citové strádání Spolupráce s rodinou
Několikrát jste narážel na spolupráci s rodinou a na to, většina těchto problémů vychází ze závadové rodiny. Spolupracujete tady s SVP, které by se na to mělo zaměřovat, máte nějakou užší spolupráci třeba se sociálními službami v okolí?		
(zavrtí hlavou) Ne, ne, my jsme konečné zařízení, nám sem přiděluje děti soud, ten nekomunikuje, ten se tváří, jakože rozumí všemu. Jak může soudce, byť by to byl – moc jich není – vzdělaný v oboru pro děti a mládež, cítit v tom, aby nám sem umístil dítě, on nerozumí etopedii, on nerozumí speciální pedagogice, on je soudce! A jestliže ten soudce neposlouchá odborníky, jako je třeba pan H., který byl kdysi ředitelem zařízení, a rozhoduje na základě toho svého, tak se nemůže nikdy rozhodnout dobře, protože on neposlouchá. Kdyby měl několik názorů, tak se může pro ten názor rozhodnout, ale on se rozhoduje sám, on nám ho sem flákne. On se neptá, jaké jsme zařízení, on se neptá, jestli tomu chlapci tady jsme schopni pomoci. My jsme poslední dobou zahlceni chlapci, kteří jsou na drogách, my nejsme toto zařízení. S panem ředitelem budeme uvažovat do budoucna, jestli se nebudeme v tomhle směru připravovat. Ale to ten soudce nezohledňuje, a kurátorky to mají velmi těžké, protože s nima se taky moc nebaví, takže kdysi nám dodával diagnostický ústav. To bylo super, protože měli etopedickou zprávu, psychologickou zprávu, po osmi týdnech byl chlapec rozebrán, dostali jsme tu základní	Lamentuje nad tím, že soudce neznalý etopedické problematiky rozhoduje o umístění dětí Vnímá zásadní nárůst dětí, potýkajících se s drogovou závislostí Kritizuje nespolečenský napříč rezorty, postrádá	Umístění dětí na základě rozhodnutí soudu Drogová závislost Mezirezortní spolupráce

strukturu, jak s ním pracovat a my jsme si to tady rozvíjeli. To všechno spadlo, to není. To všechno přijde z ulice. <i>(do místnosti přichází třetí osoba a zapojuje se do rozhovoru)</i> Já vám do toho vpadnu, protože jsem tady zaslechl o těch střediscích výchovné péče. To byl můj nápad, víte a můžu vám říct komplet celou story. To byla v podstatě, jak bych řekl, společenská nutnost. V době, kdy já jsem nastoupil do tady těchto zařízení, tak to byla represivní zařízení, což je teda nesmysl, protože školství jako takové už z principu nemůže vykonávat represí. Jsou to zařízení etopedická, a když si vezmete z čeho je etopedie odvozena – že to je etologie, to znamená vztahovost, takže to jsou vztahy mezi něčím, vztahy k čemukoliv. Takže dotyčný, který se dostal na tuhleto sféru, má ty vztahy nějak narušené. K věcem, k rodině, k jiným lidem, a tady je třeba zjistit, co je příčinou narušení těchto vztahů, to je právě předmět etopedie jako takové, to může být i zdravotní stav, může to být cokoliv toho dotyčného. Takže to středisko výchovné péče, to mělo být takové zařízení, protože kdysi do diagnostických ústavů se umísťovali. Tady kdysi platila vyhláška to jedna čtyřcítka, to znamená, že tato zařízení dokonce neměla ani zákon, což je úplný nesmysl, protože taková vyhláška, to je úplně o ničem. <i>(odpovídá participant)</i> Má nižší právní sílu. <i>(pokračuje třetí osoba)</i> Když se dostanete k soudu nebo kamkoliv... takže se dal dohromady 109 zákon, který nějakým způsobem uzákonil určité věci, v rámci těhle těchto zařízení, a dostal do toho i tady ty střediska výchovné péče a tak dále. Střediska vznikla z toho důvodu, protože do diagnostických ústavů a některých výchovných ústavů se umísťovaly děti bez rozhodnutí soudu po dohodě s rodiči. To znamená, že to byl krátkodobý pobyt toho dítěte v tom diagnostáku nebo výchovném ústavu, což bylo kontraproduktivní, protože si dovedete představit, že on se tam šel poučit, jestliže doma dělal lumpárny, tak se dostal do skupiny, která už byla v těch lumpárnách vyspělá, zkrátka poučený šel zpátky do života po nejkrásnější cestě, jak se dostat do toho výchovného ústavu. No a takže, já jsem tehdy ještě s jedním kolegou, ten už teda zemřel, tak jsme se dali dohromady ... <i>(nesrozumitelné)</i>, tady je totiž nutné posuzovat, že Praha je jiné specifikum, protože tam nasadí rádiovku na hlavu a je všechno přístupné, kdežto všechny ostatní kraje a okresy to mají do Prahy trošku daleko. Takže to ministerstvo se vám vzdaluje, tak já jsem říkal, že je nutné, aby existovala tato zařízení, které řeší tyto záležitosti bez soudu, na základě dohody s rodiči, v místě největšího nápadu, já bych neřekl přímo trestné činnosti, ale zlobivosti, to znamená, kdy už to přerůstá v podstatě	kvalitní prediagnostiku	Diagnostika

rámec rodičů. Ale je tu strašně důležitá věc, co když odsuzují nějakého člověka, ale neodsuzují prostředí, jo, a to je právě alfa a omega toho všeho. Když ho někdo deformuje, a to může být rodina, ta rodina by měla na základě toho všeho mít rovněž nějakou povinnost na odstraňování tady toho, měla by tady být zařízená nějaká rodinná terapie. Nikoliv jenom vzít děcko a dát ho do ústavu a šmytec. <i>(pokračuje participant)</i> To je to, co jsem zmiňoval, že mi to tady chybí, že se strašně rádi poučujeme někde, ale tady tento krok vidíme se svým kolegou jako velmi důležitý a regulérně chybí a nikdo to nevymáhá. A tady bych si posteskl na stranu OSPOD, ani on v tomto nekoná, jak by asi konat měl, protože jestli OSPODu nevdá, že chlapce, který je 400 h mimo, 500 h mimo – já teď budu dávat dohromady absenci a 500 není žádné neobvyklé číslo, a ti rodiče jsou doma, jsou free a my víme, že jsou u nich. Tak kde je nějaká povinnost pracovní, etická, morální, to souvisí s tou sociální pedagogikou, tak kde to jsme, když to neřeší? A nejednou vám tady pan kolega, já nechci se vyjadřovat vůči ženám, to chraň bůh, ženy jsou moc fajn. Ale zase ta feminizace, jedno s druhým, takže chlapi a paní kurátorky, fakt jim to nevdá, že ty děcka nechodí do školy? To je smutné, jiné slovo pro to snad ani nemám. Když to odborníkům nevdá, tak je to strašně smutné. Já jsem ten koncový, já na to mohu poukazovat, mohu je přitáhnout přes nějakou činnost, abych se je pokusil vrátit do rodiny. Ale podívejte, zas je budu vracet do rodiny, se kterou nikdo nepracuje, oni nejsou v pořádku. A to není v pořádku. <i>(pokračuje třetí osoba)</i> Já bych řekl, víte, že oni mají kapacitu, že se čas od času přijdou do té rodiny podívat, a to je tak asi všechno a napíšu o tom hlášení, jaká rodina je, jaké mají pocity, že by byla, a tím to pro ně padne. Udělají si fajfku a šmytec. Ale co se týká těch středisek, abych se k tomu vrátil, když byla podmínka, že dítě, o kterém se rozhoduje, aby napřed prošlo tím střediskem, protože víte, rozhodnutí soudu, to už je trauma, některé děti to snesou, zas se otřepou a šmytec. Ale je celá řada dětí, které to nesou velmi těžce. A ta ústavní výchova nebo ochranná výchova, to už zanechalo v podstatě stigma na tom děcku. <i>(pokračuje participant)</i> No, pane H., jak na kom. Zase nemůžeme paušalizovat ani ty kurátory, ani ty kurátorky, ani ty chlapce, protože ti chlapi přicházejí do střediska výchovné péče, pár jich tam v těch papírech mělo, že jím prošli, bez větší odezvy. Já tam mám kolegy ve středisku výchovné péče, oni odcházeli ze střediska výchovné péče proto, že to nenaplňovalo to, co by to naplňovat mělo. Chyběla tam diagnostika, ti chlapi se tam jenom nějakým	Kritizuje nečinnost OSPODu, který by měl dle jeho názoru více dohlížet na to, co se děje v rodinách a s ní pracovat Vnímá, že jako poslední článek etopedické péče může se situací pramálo co udělat Myslí si, že záměr pro vznik SVP byl dobrý, ale z důvodu dobrovolné spolupráce a nedostatečné	Nečinnost OSPODu Práce s rodinou Práce s rodinou SVP

způsobem jakože ukázali, zaprvé, nemají to povinné, to znamená, on když tam nechtěl být, tak tam nebyl. Bavíme se o středisku výchovné péče v tomto čase, ten záměr byl dobrý, já tomu rozumím. <i>(třetí osoba)</i> Já právě povídám jednu takovou věc, proč to vzniklo, jo, a jiná věc je, že člověk má určitou snahu zjednodušovat, jo, a nikdo neřeší takové problémy, jako je drogy, gamblerství. U dospělých ano, ale u dětí nikdo. Když my jsme s tím začali, tak všechno bylo all right, všechno dobrý, ale proč si lámat hlavu s takovýmahle věcmi, když nemusím? Takže jsme zrušili všechno, co ten problém řešilo, víte, takže já osobně jsem dost rozpolcený z tady těch všech tahů, protože to, čeho jsme chtěli docílit, tak někteří lidé si z toho zkrátka udělali jenom cár papíru. Počínaje ministerstvem, konče paní ombudsmankou kdysi. Takže k tomu se ani moc nevyjadřuju, k těmhle těm věcem. A abych vám pravdu řekl, jsem zklamaný, hodně zklamaný. Víte byl jsem kdysi v komisi na ministerstvu ... <i>(nesrozumitelné)</i>, byla to komise jednotlivých ministerstev a institucí, které byly spojené v péči o dítě. A tehdy byl ministr pan Škromach, nesmírně chytrý člověk. Koneckonců on je člověk, který stojí za zákonem o sociálních službách... <i>(pokračuje třetí osoba)</i> No, takže tenhle ten člověk věděl, co má dělat, nebude se s nikým radit, takže tu komisi radši zrušil. A takovýmto způsobem přistupovala celá řada jiných povolání lidí k téhle věci. Takže všichni mají velkou hubu o tom, co by se mohlo dělat a když přijde k věci, tak setrou všechny odborníky a dělají to stejně sami. Vždycky se najde nějaký dobrý poradce a ten jim dobře poradí. Já několik těch poradců znal, takže vím, o čem je řeč. No takže, já už bych teda jaksi svůj projev skončil. <i>(smích)</i> Děkujeme za vsuvku, je zajímavé vidět problematiku z perspektivy někoho, kdo v této sféře působil dřív a má desítky let zkušeností. <i>(pokračuje třetí osoba)</i> Víte, já jsem zažil i takové věci, jako byly takové ty nápady z USA, z Holandska a tak dál, když jsem doslovně mluvil s lidma, kteří v téhle branži pracovali, kteří měli projekty za sebou. Na základě toho se dělalo třeba centrum včasné intervence, to vzniklo taky na základě jedné takové diskuze na ministerstvu vnitra tehdá, to byla ještě paní Ďuricová. Nevím, jestli tam ještě je, protože to už je dávno. Takže, tam jsme taky seděli a dávali dohromady, kuli pikle. <i>(smích)</i> Centrum včasné intervence sice vzniklo, já bych mohl o tom popovídat do detailů, všechny tyhle věci, ale opět to narazilo na	diagnostiky neplní svůj původní účel.

nesmírně chytré zástupce ministerstva vnitra, kteří našli všechno, proč to nejde. <i>(pokračuje participant)</i> Já bych k tomu ještě dodal jeden takový fenomén, který se tou společností prostoupí, a to je to, že někdo to musí zaplatit. Na tom skončila obrovská řada vynikajících nápadů. Když ty peníze neseženete, tak to nezrealizujete, i kdyby to byl sebelepší nápad. Takže jenom abych dopověděl tu myšlenku. My jsme koncoví, se střediskem výchovné péče nespolupracujeme, my občas dostaneme tu výchovnou zprávu, že v tom středisku ten chlapec byl, ale já se dostávám spíš k informacím, že to středisko výchovné péče nebylo vždy prospěšné. Vlastně si nevzpomínám, že by bylo někdy prospěšné, protože kdyby bylo, tak by nebyl u nás. A to, co je prospěšné, tak já s tou informací nepřicházím do styku, takže tady vám nemohu nějak relevantně odpovědět. Já přicházím k těm, kde se to nepodařilo	Konstatuje, že i sebelepší nápad nebude bez finanč. zdrojů realizován	Financování
Mě teda překvapuje jedna věc. Dívala jsem se na mapu těch středisek výchovné péče a tady je jenom v Ostravě-Koblově i pobytová forma SVP. Pak jsou tady jenom ambulantní střediska. A to ve Frýdku, Havířově, Karviné, takže ano, v těch velkých městech jsou. Ale když si vezmu třeba Jablunkov v okrese Frýdek-Místek. Představa, že by měl někdo třeba z Trince dojíždět do Frýdku, tak tam v životě nepojede. Chápu, že to je největší slabina SVP, ta myšlenka byla dobrá, ale ta síť je velmi řídká. Docela zajímavá myšlenka je, že se o nich uvažovalo, tak jak jsou dneska nízkoprahy, ty přejaly hodně z preventivní funkce, třeba i depistáž. Na druhou stranu je to celkově málo. Mám dílčí zkušenosti se střediskem výchovné péče v Tršicích a ve Svitavách, ale ta fungují moc pěkně. Ale na to, že tady je dost velkých měst, která jsou vždycky potenciálně ohrožená delikvencí, tak je to strašně málo příležitostí, kde to dítě můžeme zachytit dřív.	Pracuje zejm. s dětmi, kdy spolupráce s SVP nepřinesla výsledky	SVP
Souhlasím. A teďkom si vezte rozhodovací pravomoci, a já jsem v tomhle tom takový trošičku i nazlobený, jo. Prostě přijde zpráva a my toho chlapce hned umístíme. Prostě s tím chlapcem se vůbec preventivně nepracuje. Ta prevence začíná na školách. Já nevím, jak vidíte do té problematiky, metodik prevence je povinnost ze zákona. Budete to dělat za 2000 korun?	V praxi se setkává s tím, že s dítětem nebylo před pobytem v DDŠ nijak preventivně pracováno	Preventivní systém
Nehledě na to, že to někdo dělá při úvazku a už se vám bijí role, že jste učitel a preventista. <i>(přikyvuje)</i> Ten úvazek by vám měli snížit, abyste na to vůbec měla čas. Takže tam, když se ta prevence nedělá tak, jak by se měla dělat, protože to je místo, které je zdravé – já ho teda považuju za zdravé. Ty základní školy,	Kvalitní prevenci na školách	Preventivní systém

kde, když se něco vyskytne, tak ti pedagogové by se měli semknout, těch chlapců, co jsou tam takto, není moc. Ono se nám to nasbírání, tady jsou na jednom místě, tak to najednou vyskočí, ale zas tak úplně ta společnost není nemocná. Zase se ale nemůžeme moc plácet po rameni, ty věci se dějí. Takže se střediskem výchovné péče fakticky nemám žádné zkušenosti, naše zařízení s žádným nepracuje, v téhle oblasti vám toho moc neřeknu. Nemám dobré zkušenosti, protože čtu zprávy, že jim to neprospělo. Ale podotýkám. Nemám ty dobré zprávy, takže to nemohu zhodnotit.	považuje za základ	Prevence na školách
Ještě mě napadlo, něco tady zmínil kolega, že o věcech se rozhoduje v Praze a příležitosti tady a tam jsou rozdílné. Vnímáte to totožně?	Ve své práci nijak nevnímá, že by byl geograficky limitován. Zastává názor, že kvalitní práce se vždy nakonec prokáže	Příležitosti Ocenění kvalitní práce
(zamyslí se) Ani ne, tohleto je podle mě takovej mýtus, který se postupně odbourává vaší prací a výsledky vašeho zařízení. My jsme na ministerstvu zapsaní velmi dobře, o nás se ví, patříme k průkopníkům celé řady projektů. Mimochodem od spolupráce s rodinou až po, já nevím, co vás napadne, po v poslední době zmiňovanou Cenu vévody z Edinburghu. Letité zkušenosti. O nás se ví, spolupráce je dobrá, to vždy záleží na řediteli, já bych tady s tím názorem úplně nesouhlasil. Pravdou je to, že při prosazování vašich zájmů mohou být tihletí Pražáci upřednostňováni. Ale práce se prodá. Neříkám, že je to jednoduché, ale když budu mluvit za Těrlicko, tak to nepociťuju. Známe se s paní Budínskou osobně, znám se osobně s panem Pilařem, to byl kdysi šéf speciální pedagogiky. Nevnímám to tak. Je to zařízení od zařízení.	Podporuje možnost výměnných pobytů a inspiraci dobrou praxí	Výměnné pobyty Dobrá praxe
A ještě když se dostaneme k vaší práci jako pedagoga, jaké máte možnosti podpory? A teď myslím další vzdělávání, supervize, nějaké výměny... co tady běžně používáte?	Podporuje možnost výměnných pobytů a inspiraci dobrou praxí	Výměnné pobyty Dobrá praxe
Byl tady dobrým zvykem sem tam výměnný pobyt, ten tady nemáme poslední dobou. Pan ředitel je pro, já jsem pro. Supervizi jsme tady žádnou neměli. Podívejte se, supervize souvisí velmi osobně s tím človíčkem a chcete o sobě se dozvědět, že to třeba neděláte dobře? Asi ne, musíte mít v sobě velký kus statečnosti. Profesionál to vezme profesionálně a je schopen nahlížet na sebe, že ne všechno se může třeba podařit. To je naše nějaká ta autoevaluace, kdy si sami řekneme, když se nám něco podaří, nebo nepodaří. Supervize je výborná věc, která by některým vztahům na našem pracovišti mohla pomoci. Je to v plánu, koncepci našeho ředitele, že budeme supervize dělat. Já nechci říct, že jednou za dva roky, ale určitě bychom tím měli projít. Nějakou malou supervizi nám tady realizuje psycholog, když s náma komunikuje – oblast školy a oblast výchovy, toho volnočasového a asi	Podporuje možnost výměnných pobytů a inspiraci dobrou praxí	Výměnné pobyty Dobrá praxe

on by vám řekl, jak se mu to daří. Ale myslím si, že některé ty věci lidé nahlíží jinak. Například určitě jste slyšela, když vám něco nesedí, nebo vám vadí – zeptejte se. Řekněte mi, proč je mezi tolika chytrými lidmi tolik nešťastných problémů jenom proto, že se nezeptají? Supervize nám velmi chybí a je to dobrý prostředek, jak posunout práci v mnoha směrech dál. Měla by tu být a do budoucna tu bude.	Supervizi hodnotí jako žádoucí	Podpora pracovníků
A máte možnost nějakých dalších školení nebo vzdělávání se? Ano, dokonce i ze zákona má každý učitel povinnost jednou za půl roku absolvovat nějaké školení, dokonce. I paní ředitelka Němečková v minulosti kladla důraz na to, aby ti lidé chodili na specializované kurzy, zvládání krizových situací, komunikace s dětmi a učitelé přes rámcové vzdělávací programy, práce se skupinou, třídnické hodiny, ano, to tady je na dobré úrovni. Malinko to ustalo s tím kovidem a někdy to bylo online, a ne každý na to má náladu, ale tohleto fungovalo a nebyl s tím žádný problém. A dokonce i já sám, když tady tam pan zástupce nebyl, jsme se s panem ředitelem dostali do takové dost složité situace, protože paní ředitelka onemocněla závažnou chorobou (...) a on byl na pozici etopeda, tak ji zastupoval. A co čert nechtěl, tak onemocněl i pan zástupce, tak jsem ho od října do ledna zastupoval. Takže vím, že jsem i pro své kolegy připravoval to další vzdělávání. Ano, já sám teďkom chodím také na další vzdělávání, moje kolegyně taky. Máme tady dokonce vychovatele, kteří se přihlásili, myslím, že jsou dva nebo tři, kteří se přihlásili do bakalářského programu, takže ano, vzdělávání tu je dobré.	Cítí, že vedením je další vzdělávání hojně podporováno a vyžadováno Sám využívá možností dalšího vzdělávání	Další vzdělávání Další vzdělávání
Ještě mě tak napadlo, používáte tady třeba mentoring pro začínající pedagogy, něco jako je „uvádějící učitel“ pro začínající pedagogy? Ano (<i>smích</i>), já nechci použít to slovíčko „spadlo“, ale pan zástupce rozhodl, že to budu já, funguje to. Hodně se snaží i na vychovatelském úseku. Tam to trošku drhne na těch vztazích, já nevím, proč to tak je, supervize by nám mohla s tím pomoci, ale ve škole se to daří. Otázka zase je, kdo to zaplatí, a jestli na to ty prostředky jsou, proč se tomu ty školy nebo výchovné ústavy vyhýbají. Pořád je to z jednoho balíku peněz. A také, jestli jsme na to my sami připraveni, abychom dělali ty uvádějící pracovníky. Taky asi zajímavá otázka, jestli já jsem ten správný, který má někoho uvádět. (<i>úsměv</i>) Vy jste tady naznačil, že máte dlouhodobě zařízení přetížené, že máte dost těch kluků, zmínil jste i určitou skepsi ohledně středisek výchovné péče, a že máte nával těch kluků...	Popisuje, jak funguje podpora začínajících pedagogů. Myslí si, že na výchovném úseku by mohla pomoci supervize	Podpora pracovníků

To jsem tak úplně neřekl, ne ne. My jsme ze zákona tak jak máme být, když nám tady dají jednoho chlapce navíc, tak je nás 33, tak jsme hrubým způsobem porušili to, co jsme porušit neměli a jsme na zavření. Takže my se pohybujeme tak nějak 30, 28, 29. Ale jsme otevření přijmout, máme tady pořadník. Chlapec, kterého umístíme do rodiny, ihned přichází další. Takže my jsme tak jak by to měl být. Určitě jsem neřek, že jsme přetížení. Takže zvládáte pokrýt tu poptávku po těch službách? Aha, už vám asi rozumím. Okolí nemá kam umístit děti, my jsme tak, jak to má být, my tady nemůžeme mít 36 dětí. My máme zřizovací listinu na 32 dětí, víc nemůžeme a o nás ten „zájem“ je, protože ty reference od kurátora jsou slušné. Já vím, že se ne všechno podařilo, ale oni mají zájem ty děti tady umístit. Když máte tak dlouhou praxi, zachytil jste nějaký trend? Mění se vám děti, které tady přicházejí? Ano, to je taková typická rodičovská otázka. To za našich časů nebývalo. Ano, děti jsou agresivnější, děti jsou méně vychované, děti více experimentují. Ale paní kolegyně, já si nemyslím, že ta společnost jako taková je zkaženější. Ono se o tom více mluví, více se s tím pracuje, dělá se větší prevence a já to vnímám jako že by dobře – takže jestliže to číslo vyskočilo, tak já to dávám do nějaké přímé souvislosti s tím, že se třeba v minulosti o tom nemuselo mluvit. Dneska když přijde, a promiňte mi, já nejsem tak osobní, kluk plácne holku po zadku, pan učitel řekl, hele, přestaň s tím. Dneska přijde maminka do školy a je toho problém. Já neříkám, že to je dobře, ale máme z toho rizikovou formu chování, které se v minulosti zas tak úplně neposuzovalo. Je dobře, že se tyhle věci řeší, co má kdo co plácet nějakou děuchou po zadku. Ale tohleto nám vyskočilo. Takže, víc o tom hovoříme, snažíme se více, ano, takhle to vnímám. Ale v tom celkovém, v tom globálním, já si nemyslím, že jsme tak úplně zkažení, to si nemyslím. Zmínil jste se, že tady se potýkáte s drogovou problematikou? Tohle soudce vůbec nezohledňuje. To je to, co říkal pan H. Jak je možné, že politická garnitura není schopna uznat, že chlapci zneužívají věku a páchají trestnou činnost? Jsou organizované dětské gangy, 10–12 let, páchají trestnou činnost, jsou nepostížitelní. Jak je možné, že tato společnost toleruje rodiče, kteří organizují své děti k páchání trestné činnosti? Máme s tím problém, všechno jsme schopní zvládnout tady na našem zařízení, kromě drogové závislosti. Protože závislost drogová jako takový je obrovský problém společnosti, uvolnění společnosti. Když se podíváte do Kanady, tak naši chlapci strašně – jo,	Vyzdvihuje dobré renomé a zájem o umístění dětí do jejich zařízení Vnímá, že se cílová skupina v průběhu let jeho praxe vyvíjí. Kritizuje polit. garnituru za přehlížení vývoje delikvence Drogovou závislost vnímá jako celospoleč. problém	Umístění dětí do zařízení Změny chování cíl. skupiny Prevence Juvenilní delikvence Drogová závislost

já bych chtěl žít v Kanadě. Jenže oni zapomínají na to, že ta Kanada k tomu dospěla. Tak jak on hulí trávu někde na té svojí chatce, tak my v dnešní době pijem to pivo. My k tomu dospějeme za nějaký čas, k té odpovědnosti, že to nepatří do práce, nepatří za volant, řidič autobusu nemůže být na drogách, k tomu musíme dospět jako společnosti. A zase o tom budeme mluvit, budeme se vychvalovat, budem to řešit. Takže ano, ono to vyskočilo, ale mě na tom trápí to, že já tomu chlapci nemůžu pomoci, nemám na to prostředky. On když přijde zfetovanej, já můžu tak akorát zavolat sanitku, protože mě to tak nějak chytne u srdce, mám o něho starost. Oni jsou ho schopni tam tři dny zadržet, a protože on se nevyčistí, dostává se tady abstinence a on mi uteče. A zase ho policie chytí a je to ten krok, že nemáme zpracované prostředky, jak tomu chlapci pomoci. V naší společnosti je tato oblast špatně. My dva, kdybychom spadli do nějaké závislosti, tak se přihlásíme do programu a oni nás vezmu. Děti ne, není takové zařízení.	Při své práci se potýká s nemožností řešit koncepčně drogovou závislost u dětí	Drogová závislost
Takže podle vás chybí něco takového? Chybí. Hodně často se to řeší psychiatrickou léčebnou, ale to je si, myslím, nedostačující. Já jsem tam byl na stáži 80 hodin. Když si uvědomíte, že jsou tam děti, které mají 14, 15 let, s dospělými, kteří mají 50. Oni jsou oddělení možná tím lékařem, který jim věnuje péči, ale jsou na jednom místě. Pro děti tu nic není takového. Pro děti na drogách podotýkám. Máme zařízení s extrémními poruchami chování, ale nemáme zařízení pro děti, které jsou závislé. Na automatech, na alkoholu, na drogách. Nemáme.	Současnou péči o adikt. dětské pacienty hodnotí jako velmi nedostatečnou	Drogová závislost
A je ještě nějaký trend zřetelný ve vaší práci za ty roky, teda kromě závislosti? Agresivita dětí. Děti jsou citově oploštělé. Ale zase paní kolegyně, já pracuju s tím, co tady mám. Tady přišli kluci, řekněme těch 10 let zpátky, a na nich bylo vidět, že to je ten vliv party. Oni spadli do nějakého spolku a ponějvíce nechodili do školy. Dneska vidíte patologické chování rodičů a oni zrcadlí, to znamená, oni už jsou od těch rodičů takto vedení. To nebyl táta, který se jednou za čas opil a doma dělal hutyku. To je třetí generace rodičů, kteří nepracujou, oni nemají ty základní návyky, on nepotřebuje vstávat. Proč by vstával, táta nevstává, on to nepotřebuje. Já si něco vydělám načerno, a však oni mi něco dát musí. Přitom to vůbec nejsou špatní kluci, když je tady dobře uchopíte, tak s nima jste schopni udělat velký kus práce, a to od sázení stromů až po pomáhání dětem na sportovním kroužku, kam také chodím s psychologem a pomáháme dětem s autismem. Oni jsou tam instruktoři a oni se o ně staraj. A když je ta maminka pochválí, oni jedou na	Zaznamenává zvýšenou agresivitu. V minulosti pracoval častěji s chlapci, kteří byli v partách. Dnes s dětmi z rodin, kde se kumulují nežád. jevy Vnímá, jak silně na ně působí pozitivní zpětná vazba a pochvala	Agresivita dětí Dětské party Problémové rodiny Vzory Motivace Pochvala

destilovanou vodu, to stačí. Nepotřebujou nic, takže se to musí jenom uchopit dobře a funguje to.		
Ted' jste vlastně pomalu přišel k pedagogické práci. Jaké metody práce byste vyzdvihl, jaké používáte?		
Pedagogika jich má hodně a poslední dobou se říká, že se formy a prostředky tak nějak slučují a já nevím co všechno. (úsměv) Dívejte se, myslím si, že pro pedagoga stejně jako pro rodiče je dobré být čitelný, chovat se slušně, transparentně a pokud možno pořádk. Když budete říkat, tohle nedělejte a oni vás uvidí, že za tím plotem kouříte (potahuje z imaginární cigarety), tak co jim chcete vysvětlit? Když jim táta říká „nedělejte to“, a je po šesté v base, tak co ten kluk si z toho vezme? Takže asi ten příklad – odpovědnost, čitelnost, srozumitelnost. Učím své kolegy, aby na děti nekřičeli. Proč? No, protože ten křik mají doma. Oni to vidí u těch svých matek a otců. Učím je, že netřeba je hned za každou cenu trestat, myslím si, že trest má přijít jako třetí, čtvrtý v pozadí, je důležité vysvětlit i přes ty emoce. To znamená: „já vím, že teď to máš těžký, ale nemůžu ti to dovolit,“ „mám tě rád, i když teď zrovna zlobíš a nechováš se ke mně hezky, ale třeba to poznáš, až budeš mít svoje děti.“ Tuhleto práci s poruchami chování musíte dělat na základě vašeho vztahu a ten si musíte vybudovat. To je jako v rodině, dítě vás nebude poslouchat, pokud vás bude mít nějak rádo. To dítě na vás musí obdivovat, musíte něco sdílet, musíte mít něco, o čem si budete povídat. Něco, k čemu se vrátíte. To všechno je úloha těch pedagogů. A tak někdo hraje basketbal, někdo hraje na kytaru, někdo vaří, a přitom, jak je k sobě poutají, tak jsou schopni s nimi navázat vztah. A to dítě je zrcadlí, mnohdy se identifikuje s tím človíčkem. Já jsem se identifikoval se svým třídním učitelem. Asi tak. Formy, nechci je tady vyjmenovávat, je to až od rozhovoru, až po nějaký, ani nevím co.	Zdůrazňuje, že pedagog by měl jít příkladem Snaží se razit výchovu, ve které nejsou tresty na prvním místě. Cestu vidí v budování vztahu s dítětem, získávání jeho důvěry a následné identifikací se svým vzorem	Vzor Výchova Tresty Vztah Důvěra Identifikace se vzorem
Jak figuruje ve vaší práci sport?		
Dítě unavené je spokojené, protože dosáhlo nějakého úspěchu. A my stavíme na tom, že ten úspěch musí být nějak měřitelný pro to dítě. Naučil ses podat, super! My to trošku nadhodnotíme, ale děláme to úmyslně, tak jako s dětmi v rodině. Přes tu pozitivní motivaci a sport je jeden z těch prostředků, kde můžete pozitivně motivovat, jste schopni dotáhnout daleko. Ale to nemusí být jenom sport. Sport je velmi důležitá část naší práce a máme ho zakotvený v jednom z pilířů naší koncepce. Je důležitý. Pozor, to sportovní zápolení je i rizikové, chlapci se přetěžují – ve 12 letech chtějí zvedat velké činky. Tak já jim vysvětluju, když tady mají tu miskou a tady ten kloub (názorně ukazuje), jak na to zatlačím, tak ta miska se narovná a ta miska už nikdy nebude miska a ten kloub mu	Vnímá, že pro dítě jsou dílčí úspěchy ve sportu hmatatelné. Sport a pozitivní motivaci považuje za důležitý prostředek v ped. praxi	Úspěchy dítěte Sport Pozitivní motivace

bude vypadávat. My je tady vedeme k tělocviku s vlastním tělem. Dneska velmi populární, zaplat' pán bůh za to, workoutová hřiště, jo. Když se neuzvednete, tak se neuzvednete, ale když neuzvednete tu činku, tak ta vám hodně ublíží. Ano, sport je velmi důležitý. Celou řadu let tady na sportu jedeme, jedem od míčových až po atletiku. Co tady vylučuju je, a to je kvůli těch jejich poruchám chování a jejich nějaké mentální, a já se velmi omlouvám za to slovíčko, nějaké nedostatečnosti. Mnohdy se stávalo, že nabyté poznatky používali proti sobě a občas i proti dospělým. Takže úpolové sporty jsme vyřadili. A já jako tělocvikář jim jednou za čtvrt roku dovolím, aby na mě sáhli. Já je koučím po té zemi, tam je trochu občas polechtám, oni to mají rádi. Takže úpolové sporty nepreferuju. Proferuju kolektivní, individuální, aby rozvíjeli sami sebe, atletiku, volejbal, fotbal, basketbal, stolní tenis, cokoliv. A potom je taháme ven, mezi v uvozovkách, zas ty jiné děti, oni jsou stejné, ale oni tam zas nasávají ty jiné vzorce chování, že nepotřebuju pořád kouřit, a že to není tam někde se opijet na Stodolní ve svých 14, 15, 16 letech, ale že mohou ten čas trávit i jinak. A v tomhleto ti učitelé, vychovatelé sehrávají důležitou roli tím, že je do těch akcí berou. Že jim ukážeme, že mohou spolu trávit čas. Teďkom, někdy kolem toho 15., 20, s nima půjdeme na Lysou horu. Půjdeme v noci, uvidíme západ slunce, přespíme tam, uvidíme východ slunce. A já nejsem ironický, sarkastický, to opravdu ne, ale kolik rodičů s mými chlupci byli na Lysé hoře na východ slunce, jo? Ale určitě tito chlupci ví, a vy mi to prominete, jaké jsou cigarety za 80, 90 a za 100, jaký táta kouří. Je to smutné, že ti tátové svým synům nejsou schopni dát víc. Ale my dva to nejsme schopni v tuhleto chvíli nějak změnit, že? Tak jim to tady se pokoušíme dávat my. Nicméně tady z těch zážitků právě, že je někde berete na výlety, můžou těžit potom, co odejdou z tohoto zařízení, možná to bude právě ten světlý bod do budoucna, že na to budou minimálně rádi vzpomínat. Já bych jenom to vaše slovíčko může zcela určitě nahradil slovíčkem vzpomínají. Protože píšou, občas se ozvou a vzpomínají na to. Ještě jste zmínil, že ten trest by podle vás měl přijít až někde v čtvrtém, pátém sledu. Třetím, čtvrtém spíše. (<i>smích</i>) Ano, třetím, čtvrtém sledu. Máte nějaké zkušenosti s rodinnými konferencemi nebo s restorativní justicí obecně? Protože probační a mediační služba by měla tohle zaštiťovat, viděla jsem nějaké výsledky z pilotážního projektu právě těchto rodinných	V rozvoji dětí vyzdvihuje variabilitu pohybových aktivit. Snaží se nabízet smysluplnou alternativu k nežádoucímu jednání. Nedílnou součástí je i zážitková pedagogika	Sport Alternativa k nežádoucímu jednání Zážitková pedagogika

konferencí a ty se týkají delikventní mládeže. Jakou máte s tímto zkušenost?		
Mám osobní zkušenosti pouze s případovými konferencemi, které se vedou na OSPOD. Několik jsem jich zažil a některé byly velmi prospěšné. Ty ostatní jako takové u nás realizuje psycholog. Já z povahy věci příliš často k těmto věcem nechodím. U nás si tuhleto část vzal psycholog a ono, realizuje to s rodiči a ano, dostávají se výsledky. Jde to ztuhla, zase si musíme uvědomit, s jakými rodiči našich chlapců pracuje, ale jde to. Náš psycholog je v tom takejhle urputnej.	Zmiňuje zkušenost s případovými konferencemi, avšak s restorativními programy zkušenost nemá	Případové konference Restorativní justice
Vidíte v tomto smysl?		
Určitě, význam do budoucna, minimálně se snažíme, a teď se omlouvám za to slovíčko, suplovat to, co by měly dělat nějaké instituce. To znamená, že náš psycholog pracuje s tím, že ty rodiče vede, jak s těmi dětmi pracovat. Učíme je být pospolu, teď nám to ten covid zase vzal. Jeli jsme třeba do Pstruží, a tam byli rodiče i děti pospolu, bylo to velmi zajímavé, já jsem jim tam připravoval zábavný program. Oni jezdili v trakači, házeli míčem, přijel tam pan K., on tady měl svého syna, je hasič dobrovolný, měli jsme tam možnost hasičského požárního útoku. To všechno, ty vazby mezi rodiči a dětmi, které jsou silně narušené, podporuje a velmi často se daří ty děti do těchto rodin vracet. Je to velmi užitečná věc a dobrá věc, myslím, že by se tím měl někdo zabývat. Mohlo by to být koncepčně. Jsem přesvědčen, náš psycholog momentálně jak jezdí po republice, se o tu jeho práci spoustu lidí zajímá.	Zmiňuje, že se snaží učit i rodiče, jak s dětmi pracovat Cítí, že práce s rodinou se vyplácí a byl by rád, kdyby to byla standardní péče	Práce s rodinou Práce s rodinou Návrat dětí do rodin
Teď kom se dostáváme k takovému bloku, pokud byste mohl zhodnotit stav ústavní, případně ochranné výchovy. Jak byste ji zhodnotil, případně jestli je něco, co by se mohlo změnit? Jaká zažíváte úskalí v praxi?		
Já největší problém mám s těmi chlapci, kteří jsou na drogách, protože jim nemůžu pomoci. Samotný zákon probíhá momentálně úpravou a mám od pana ředitele informaci, že to snad neprojde. Tady ta oblast toho vzdělávání, toho speciálního školství, měla spadnout nějak do oblasti toho sociálního, pod jiné ministerstvo, to by byla tragédie. Já nevím, jak by tam pracovali se mnou, když jsem učitel, jak by nás tam zařadili. Ale to je na dlouho... Já hodně vnímám, že nemám některým dětem možnost pomoci ze své profese – jsou to drogy, závislosti. Jim nejsme schopni pomoci, to mě docela mrzí. K tomu zřídit specializované zařízení jsou potřeba peníze, místo a lidi, odborníky, protože to nemůže dělat každý. Když my dva si řekneme, že jsme vystudovaní v nějaké oblasti, tak to že tesař má výuční list neznamená, že je dobrý tesař. Když je učitel ještě neznamená, že je to slušný učitel.	Vnímá, že limitem práce je nedostupná adiktol. péče a staví se proti myšlence sloučení péče o ohrožené děti do gesce jednoho rezortu	Drogová závislost Jednotná péče o ohrožené děti

Takže tohleto je věc, se kterou já se tady potýkám už 20 let. Kdysi bylo zařízení, kde nám brali děti, to byla Žulová, kde to měli docela slušně zpracované, ale ta Žulová je pro 15leté plus. Po základní škole.		
Dodneška je to zařízení s léčebným režimem.		
Ano přesně tak. To bysme potřebovali. Já teda nevím, jak bych se vrátil teďka nějak oklikou k těm střediskům výchovné péče, tady přišel chlapec a není to tak dlouho a on byl v Opařanech. A co udělali v Opařanech? Protože zlobil, dali mu léky. On po těch lécích přibral 15 kilo, a jak jsme si ho přivezli zpátky, tak z něho bylo zvířátko, slintající zvířátko. Ale byl klidný, nezlobil. Chceme to? Já rozhodně ne. Ale oni nemají možnosti, tak to řešili přes farmaka. Ale farmaka by neměla být na prvním místě, mělo by se o nich uvažovat, když nám všechny ostatní prostředky selžou, tak pak, jako podpůrný. Ale my nemáme nic nebo alespoň já o ničem nevím.	Nelíbí se mu, že bývají často využívána i farmaka v případech, kde nic neřeší	Medikace
Takže pokud to dobře chápu, vnímáte ta farmaka jako nadužívána v praxi?		
Myslím si, že od metodiků prevence, a znám jich 30, se používají hodně často. Já se nemůžu úplně vyjádřit, jestli jsou nadužívány, ale hodně často. Náš psycholog pracuje s tím, po konzultaci s náma všema kolem, že ty léky sundává. Pozoruje, experimentuje, on chodí za naším psychiatrem Matysem do Ostravy, konzultuje to s ním, co to s nimi dělá. Na druhou stranu – co chcete řešit, když se zákonodárci shodli na tom, že 14letý chlapec si může vysadit sám svou psychiatrickou medikaci, co s tím chcete dělat? Jste v koncích.	V zařízení se snaží hledat správné nastavení medikace a není spokojen s tím, že si dítě může zasahovat	Konzultace s dalšími odborníky Medikace
Ještě nějaké úskalí vás napadá? Něco, s čím se potýkáte v praxi a ztěžuje vám to tu práci?		
Státní zástupce a jeho nahlížení na věc. Ale zase, je to odborně vzdělaný člověk, který vám řekne „můj právní názor je takový“ a vy s tím nic neuděláte. Jeho právní názor je, že chlapeci s poruchami chování mají právo chodit každý den ven. Dobře, paní státní zástupkyně, tak já kdybych tenhle ten váš právní názor vzal, proč zákonodárci dali do ustanovení, že chlapec může být odměněn mimořádnou vycházkou. Takže tam půjde sedmkrát v týdnu a potom půjde ještě jednou? Vy to bagatelizujete, můj právní názor je takový. Ale my musíme ctít právní názor. A tak se celá řada výchovných zařízení potýká na hraně – něco napíše, něco nenapíše, není to úplně v pořádku. Naštěstí ta komunikace má tu a tam světlé okamžiky, že jsme si vymínili, že ve středu a v soboty opravdu budeme realizovat výchovný proces, ať se to paní státní zástupkyni líbí nebo ne. Takže ve středu tady třeba mají chlapeci zájmové kroužky, kdy zase mají možnost dělat něco jiného, než chodit po tom Těrlicku a	Pociťuje rozpor mezi výchovnou činností a intervencí stát. zástupce V praxi běžně zažívá, že ne vše je dle pravidel. Cení, že si vymínili 2 dny na realizaci vých. aktivit	Práce státního zástupce Pravidla a běžná praxe Realizace vých. procesu

kouřit. V sobotu jezdí na ty celodenní výlety a zážitkové pobyty, zážitkovou pedagogiku, zátěžové programy. Zase dělají něco jiného, než dělali ve svých domácnostech, to znamená toulali se, sdružovali se, dělali něco, co by rozhodně dělat neměli. Vy jste to předtím řekla a moc se mi to líbí, třeba z toho budou těžit do budoucna, třeba s těmi svými dětmi pojedou na hory nebo na nějaké zajímavé místo. Cokoliv je lepší než být doma někde zavřený na sídlišti v paneláku. Všecko je lepší než být někde tady v závadové partě. Zmínil jste zátěžové pobyty. Aplikujete terapii divočinou, pracujete s dětmi v přírodě? Vy se mi strašně líbíte, vy jste taková vostrá. (<i>smích</i>). Říká se tomu zážitková pedagogika, ano aplikujeme. Zážitková pedagogika je další z pilířů, na kterých stavíme ten proces prevence, resocializace, návrat do rodiny. Má to velkou sílu. V Olomouci existuje institut zážitkové pedagogiky, já sám ho mám vystudovaný. Ano, cena vévody z Edinburghu je postavena na zážitkové pedagogice. Teď někdy kolem 20. půjdu na noční pochod, já sám dělám ferraty, nejsem horolezec, tak v Komorní Lhotce slaňujeme, stavíme lanovky, kluci zkoušejí. Přijde tam můj syn, má dcera, pomůžou mi s tou lanovkou, oni si otestujou svůj práh, večer opékáme párky. Výbornej pilíř k prevence, máme dobré výsledky. Teď se dostaneme k posledním bodům, i kvůli času. Jak byste zhodnotil vlastní praxi, taková retrospektiva – pozitiva, negativa, co přinesla vaše volba, co vám to dalo, co vám to vzalo? Já si asi budu pořád stát za tím, že mi to bere iluze o těch, kteří o nás rozhodnou. Že to ne vždy jsou odborníci a politika, a politikaření hlavně, tady nějak divně vítězí. Nevím, proč to tak je, ale prostě divně vítězí. Ale pak mi to jenom hodně dalo. Takže své volby nelitujete? Určitě ne, určitě ne. Jsem tu 20 let, kdyby mi to nevyhovovalo, a kdybych neměl podporu vedení, a kdyby ta práce nebyla taková, jaká je, tak bych tady určitě nebyl. Já jsem poměrně dost otevřený člověk, já bych jim to sdělil a odkráčel bych. Zažil jste situaci, kdy jste uvažoval, jestli jste ten člověk na správném místě, kdy jste pochyboval, jestli děláte správnou práci? (<i>zamyslí se</i>) To ne, nevím, jestli je úplně na místě to slovo pochyboval. Hodně jsem třeba přemýšlel o tom, jestli jsem tu věc vyřešil dobře, jestli bych ji třeba neřešil jinak, jestli bych třeba nezvolil jinou metodu, jinou formu. Ale takhle ne, nikdy.	Náročnější víkendový program vnímá jako účinnou prevenci Zážitkovou pedagogiku považuje na účinný nástroj pro resocializaci Neskrývá skepsi vůči politice, která jeho práci ovlivňuje. Cítí, že její práce obohacuje Díky podpoře vedení a smyslupnosti práce se cítí v zařízení spokojený Nad některými situacemi zpětně přemýšlí, zda je vyřešil dobře	Zážitková pedagogika Prevence Zážitková pedagogika Resocializace Politická moc Obohacující práce Podpora vedení Smysluplnost práce Spokojenost Reflexe vlastní práce

Ted' se teda zeptám na úplně poslední věc. To je to, proč jsem vyžadovala, aby tady se mnou byl sociální pedagog. Jak nahlížíte na studium sociální pedagogiky, které jste absolvoval, v praxi?	Na studiu soc. pedagogiky si cení teoret. rámce, postrádá sepětí s místem výkonu práce a kvalitní praxi	Studium sociální pedagogiky
Dalo mi to základní rozhled, získal jsem z něj základní rámec. Ale jsem přesvědčenější, že to ostatní by těm studentům mělo být dáváno intenzivnější formou. Ti studenti by měli být konfrontováni s tím místem, se kterým ta sociální pedagogika úzce souvisí. Mně to pomohlo v oblasti teorie, do praxe mi to nedalo vůbec nic.	Myslí si, že by studentům pomohly stáže, kde by měli možnost reflektovat, co vnímají a prožívají. Kritizuje sešněrovanost praxí s metodikami	Stáže Reflexe Práce s chybou Otevřenost vyučujících na VŠ
Jak by se to dalo změnit? <i>(pohotově odpoví)</i> Stážemi. Stáže jsou výborná věc. Když si ten student nebude muset napsat tady na tu stáž nějakou 15stránkovou tabulkovou práci, která je předdefinována, kdy on tam vyplňuje, zda paní učitelka voněla, nevoněla, zda byla upravená, nebo nebyla upravená. Ale kdybychom se tam třeba bavili o tom, jak on na to nahlíží, co si o tom myslí, srovnal to s tím, co mu říkali ve škole. Porovnal to třeba s tím, jestli to ten profák myslí dobře nebo ti vychovatelé to dělají špatně, protože ten profesor to posouvá jinam. Kdyby ti profesori byli ochotní o tom diskutovat, protože za mě tam byli dva profesori, kteří byli ochotní a ti ostatní ne. To vám za to ručím, ti nebyli! Jak jsem si nekoupil tu jejich brožurku a on tam neměl u mě tu čárku, tak to bylo hodně nebezpečné u zkoušky. Já jsem ho musel přesvědčovat, že to mám a on se mě ptal, jak to, že ji nemám od něj. Protože jsem nechtěl utratit 30 korun za tu studijní oporu – jsem si říkal v duchu a ani jsem to neměl odvahu říct nahlas, protože jsem si nechtěl komplikovat tu zkoušku. Ale jaký on na mě přenesl ten pedagogický odkaz? Že já můžu, že mám tu moc, že ti můžu udělat ze života peklo? To přece nemůžu přenášet do praxe. Takže, dostal jsem slušný teoretický základ, který není podpořený praxí. Proto ti učitelé jsou do praxe nepřipraveni, speciální pedagogové nepřipraveni, sociální pedagogové mají slušný základ, ale do praxe jsou nepřipraveni. Všechno je musí naučit někdo v té praxi.	Cení si teoretického základu, znovu zdůrazňuje nedostatečnou praktickou připravenost studentů do praxe	Teorie a praxe sociální pedagogiky
A odpovídá teorie a její výběr tomu, co zažíváte v praxi? Teda kromě praxe samotné.		
Dobrá otázka, řekl bych, že nadčasová. Když já jsem končil školu, tak jsem byl spokojený.		
Kdy jste prosím studoval sociální pedagogiku? Alespoň přibližně.		
Když tady nastoupil, tak jsem ji už měl – bakaláře. Takže před 20 lety. V Ostravě jsem udělal bakaláře. A vidíte, magistra jsem dodělal v roce 2014. Tam mi teorie stačila. Mně tam přednášel docent Sekera. To mi stačilo. Měli tam velmi slabou etopedii, to byl nějaký Tureček z nějakého		

výchovného zařízení, ten četl slidy – já číst umím, to je špatně. Ale dokládali to nějakými zkušenostmi, byť třeba jsem pozoroval, že u docenta Sekery nemusí být jeho, ale má je z těch prací. Výbornej byl třeba ten Franiok, ten byl úplně autentickéj, všichni ho zbožňovali. Vím, že ta jeho zkouška byla strašná, obrovské množství. Ale ty jeho přednášky byly zážitkem. Protože on tam křičel a chodil a nadával. A tohleto jsem zažil tam a tohleto jsem zažil tam a ti studenti to potřebujou. Ale když tam posloucháte, jak tam někdo jede a teď to tam čte, tak to nepotřebujete. Takže ta praxe, tam to propojení chybí. A znova říkám, ta teorie je nadčasová, co teď zrovna běží, ale to je o tom, jaký ten profesor je. Ale u nás je to stejné, jestli budete používat stejnou metodu na všechny kluky, na všech třicet, tak nemáte šanci uspět. Těch metod musíte mít sedm, osm, deset. S tímhle tím můžete hned na začátku: „co to děláš!“ (<i>náhle zvyšuje hlas</i>), tady u toho si musíte dát pozor: „Martine, přestaň s tím.“ (<i>promlouvá jemně</i>). S tím si musíte pracovat. A to vám přinese jenom ta praxe. To je to, co jsem říkal, že si nemyslím, že bych to tady zabalil, ale zcela určitě jsem párkrát přemejšlel: „Já jsem to takhle řešil? Nemohl jsem to řešit jinak?“ A úplně poslední otázka, tím, že jste učitel a věnujete se vzdělávání ve škole, Jaký je přínos sociálního pedagoga přímo ve škole? Myslím si, že mi dáváte pořád těžší a těžší otázky. (<i>úsměv</i>) Nejvyšší čas skončit. (<i>úsměv</i>) Ale to ani ne, mně je s váma fajn. Ale já nedokážu úplně říct, jestli sociální pedagogika je pro učitele to pravé ořechové. Mně to otevřelo obzory, jak s nima komunikovat. Myslím si, že pro to pracoviště o stupínek lepší, mluvím o učitelích, speciální pedagogika. Pro vychovatele je sociální pedagogika přesně to, co by studovat měli. Když jsem byl vychovatel, těžil jsem z toho hodně. Když jsem učitel, jsou některé věci, které tam vnímám jakoby nadbytečné. Myslím si, že speciální pedagogika pro učitele je přínosnější. Zase, já jsem na etopedickém pracovišti, tady všechno souvisí se vším. Ano, se svého studia těžím. Nevím, jestli bych nutil své kolegy studovat sociální pedagogiku, protože v tom svém rámci mají za povinnost studovat speciální. Když by měl sociální, máte top kvalifikaci. Pak aby člověk nestudoval do důchodu, že? (<i>nadsázka</i>) (<i>úsměv</i>) Ano. Já mám kolegyni, která teď dělá na VOŠce a já se jí ptám: „Andreo, prosím tě, proč studuješ třetí vysokou školu? K čemu ti to je dobrý? K čemu? Ty máš tři vysoké školy, kdyby to byla sociální a speciální, tak jsem zas zticha, protože to souvisí s oborem.“ Měli jsme tady učitele matematiky, který tady dlouho nevydržel a on	I zprostřed. zkušenost považuje za dobý nástroj při výuce Základem ped. úspěchu je dle něj výběr adekvátních metod U vychovatelů hodnotí studium sociální pedagogiky jako velmi přínosné. U učitelů vnímá jako užitečnější speciální pedagogiky	Zkušenosti Pedagogické metody Studium sociální pedagogiky Sociální a speciální pedagogika

byl doktorem metalurgie. „Radíme, k čemu ti ta metalurgie tady u těch našich chlapců je, já bych to potřeboval vysvětlit.“ Dlouho tu nevydržel, protože on na to neměl tu povahu. To každý asi nemůže, prostě všichni nemůžou být dobří lékaři, tak všichni nemůžou být dobří vychovatelé. Nějak to asi člověk musí v sobě mít, trošičku. A tady jsou velmi talentovaní a velmi šikovní lidé. A teď je na manažerech, aby je zase dali dohromady na tu úroveň, která byla před kovidem, protože jsme se trochu rozstřelili, je to cítět. Dobře. Já vám děkuju, tímto ukončím nahrávání. Děkuji vám za rozhovor.	Vnímá, že pro danou práci musí mít člověk cit a talent.	Cit pro práci

6.3.1. Shrnutí rozhovoru s participantem 3

Třetí participant je dlouholetým pracovníkem dětského domova se školou, kde začínal jako vychovatel. Později začal pracovat jako preventista rizikových forem chování a následně se dostal i ke vzdělávání chlapců. Šíře jeho kvalifikace se jeví při práci jako výhoda – dovoluje mu nazírat na výchovně-vzdělávací proces u dětí s poruchami chování v nových souvislostech. K práci jej motivovaly vlastní zkušenosti s nálepkováním a také práce u Policie ČR, která jako represivní orgán nemá příliš velké kapacity na důslednější prevenci. Čerpá také z toho, že je místní a prostředí i mentalitu tedy dobře zná.

Pracuje v zařízení rodinného typu, tedy i přístup k dětem je individuální. Velmi kladně hodnotí vedení organizace, snahu o udávání směru etopedické péče a budování dobrého jména zařízení. Cení si možnosti dalšího vzdělávání a pedagogické podpory. Vzdělávací sekce dle jeho slov funguje velmi dobře, vychovatelské sekci by pak mohla pomoci vyřešit některé problémy supervize, které je nakloněný. Další nástroj ke sdílení dobré praxe vidí ve výměnných pobytech a stážích pracovníků. Také zastává názor, že kvalitní práce se vždy prokáže navzdory poloze zařízení. Vybavení a celkové zázemí pro výchovnou činnost pak hodnotí jako dostačující.

Jako pedagog preferuje využívání pozitivní motivace, pochval, budování přátelského vztah a domluvu. Trest by dle něj měl přicházet až po tom, co selžou zmíněné způsoby. Ve vzdělávání se pak pokouší formovat u chlapců jejich postoje a morálku. Je také zastáncem

názoru, že když se provádí kvalitní prevence na školách, je možné ohrožené děti zachytit včas, efektivně s nimi nadále pracovat a nesahat tak po razantnějších opatřeních (ústavní výchově).

Velmi silný nástroj vidí v zážitkové pedagogice a sportu, díky kterým si chlapci rozšiřují komfortní zónu, zažívají úspěchy a rozvíjejí sebe samé. Také se ale učí spolupracovat s ostatními. Zastává názor, že by chlapci měli být v kontaktu s intaktní společností, ve které si musí hledat své místo a cítit vlastní přínos. Pomocí těchto aktivit je chlapcům nabízena alternativa k nekvalitnímu trávení času v závadové partě a celkově zahálčivému životu. Ačkoli pracuje s delikventní mládeží, v praxi se nesetkal s restorativními programy Probační a mediační služby.

Participant v rozhovoru neskrývá svůj rezervovaný postoj k nestátnímu neziskovému sektoru, který by dle jeho slov mohl fungovat lépe. Je také velmi zklamaný z dlouhodobého politického nezájmu o tuto oblast. S myšlenkou sloučení péče o ohrožené děti do gesce jednoho ministerstva se neztotožňuje. Kriticky se vyjadřuje na adresu OSPOD, který se dle něj zaměřuje spíše na formální papírovou práci a nepracuje intenzivně s rodinou, která je příčinnou všech obtíží u těchto dětí. Kritický je také ke střediskům výchovné péče, u nichž považuje původní záměr za velmi dobrý, tedy pracovat s rodinou dítěte a předejít ústavní výchově, avšak ten se zcela nenaplnil. U středisek postrádá intenzivnější spolupráci se zařízeními, důkladnější diagnostiku a důslednější práci s rodinou. Zároveň ale také dodává, že jeho názor pramení ze zkušeností, kdy někteří jeho svěřenci v péči střediska byli, ale jsou to ti, u kterých byla snaha o nápravu neúspěšná. S těmi úspěšnými se z podstaty své práce v „koncovém“ zařízení nepotkává.

Vřelý postoj nemá ani ke státním zástupcům, kteří sice dohlížejí na dodržování podmínek výchovného procesu, avšak etopedické problematice nerozumějí a se zaměstnanci v tomto příliš nespolupracují. Obdobně vnímá i činnost soudů, na základě jejichž rozhodnutí jsou děti do zařízení umístěny.

V průběhu své praxe participant zaznamenal několik trendů u cílové skupiny. Pociťuje nárůst agresivity dětí, jejich menší vycílenost a větší touhu experimentovat. Rozdílem je dle něj i to, že dříve se jeho svěřenci shlukovali v partách, dnes spíše pozoruje zrcadlení rodičů, tedy, že je závadové chování přenášeno z generace na generaci. Zmiňuje i užívání medikace u dětí, u kterých se před tím nevyzkoušely pedagogické postupy.

Dlouhodobě také vnímá, že se systémově velmi málo pracuje s rodinou dítěte. V tom také vidí možný přínos sociální pedagogiky, která by tuto dimenzi do etopedické péče mohla

vnést. Studium sociální pedagogiky považuje za poměrně přínosné v oblasti teorie. Shledává však velké nedostatky v propojení teorie a praxe. Osobně si myslí, že by výuka měla být jednoznačně více spjata s prostředím, kde se sociálně-pedagogická činnost odehrává.

6.3.2. Závěr rozhovoru s participantem

V participantově výpovědi se prolínaly jednak jeho osobní zkušenosti z dětství, ale také ty profesní jakožto policisty, vychovatele, učitele a preventisty. Patrný je jeho entuziasmus a touha chlapcům nabídnout zajímavější alternativy k trávení volného času. Snaží se být stále aktivní, hledá nové možnosti, jak s dětmi efektivně pracovat a sám se nadále vzdělává. Zároveň je však realista a jak sám přiznává, díky politické garnituře přichází čas od času o iluze. I přes tato úskalí je v zařízení spokojený, cítí se podporován a oceňován, proto zde pracuje již 20 let.

7. DISKUZE

Ačkoli jsou participanti z rozdílných zařízení, pracují s odlišnými cílovými skupinami, jsou různého věku a mají za sebou individuální životní a profesní zkušenosti, můžeme v jejich výpovědích najít několik styčných bodů.

Všichni participanti vnímají vedení zařízení, ve kterém pracují, jako kompetentní, podporující a vstřícné. Participant 1 mimoto považuje své přímé nadřízené za významné odborníky v oboru etopedie. Participant 3 se cítí plně podporován. Vnímá, že dostává velký prostor k realizaci vlastních nápadů a je mu dopřáváno sluchu. Participantka 2 pak vnímá ředitele zařízení, i díky většímu počtu oddělení a specializovaným pracovištím, jako manažera. Participanti pak považují nastavený způsob komunikace za dobrý a frekvenci za dostatečnou. Stejně tak velmi kladně hodnotí možnosti pedagogické podpory a dalšího vzdělávání. Participant 1 vyzdvihává možnost volby při výběru kurzů. Participantka 2 si na vedení cení předkládání zajímavých nabídek k dalšímu vzdělávání včetně finanční podpory. Participant 3 pociťuje otevřenost vedení vůči výměnám a stížím pracovníků nebo supervizím na pracovišti. Přes odlišnosti, které vyplývají z daných podmínek v zařízení zaznamenáváme naplňování základních rolí vedoucích pracovníků. Trojanová (2014, s. 10–12) hovoří v souvislostech s vedoucími pracovníky ve školství o roli lídra, vykonavatele a manažera. V případě rolí vedoucího pracovníka jako lídra uvádí vhodný styl vedení, motivaci, komunikaci, rozvoj pracovníků a řešení konfliktů. Příkladný vedoucí by pak měl stanovovat vize, nést rizika, přesvědčovat ostatní kolegy, vytvářet pro ně dostatečný prostor k práci, jít osobním příkladem, uznávat jednotlivce a pracovní tým a neměl by ani opomíjet vyhledávání příležitostí k rozvoji činnosti zařízení.

Při popisu cílové skupiny a její proměny během působení participantů v zařízení shodně zaznívá od všech tří, že vnímají znatelný nárůst dětí, které se potýkají s adiktologickými obtížemi. Dle participantky 2 dominuje u mladistvých užívání pervitinu a marihuany, které vytlačily dříve běžněji zneužívaný alkohol. Participant 1 pak zaznamenává nárůst dětí s psychiatrickými obtížemi a rozšíření spektra jejich problémů. Participant 3 zmiňuje zvýšenou agresivitu, menší vychovanost a větší chuť experimentovat. Adiktologické obtíže se tak jeví jako nejzávažnější problém, se kterým se při výchovné práci s dětmi participanti potýkají. V publikaci Doporučené postupy pro práci s mladými lidmi s problémy souvisejícími s užíváním návykových látek (Gilvarry a kol., 2012, s. 8) autoři upozorňují na mnohdy opomíjený fakt, a to ten, že děti nejsou malí dospělí, a tak ani popisy a charakteristiky, které

jsou využívány pro definování závislosti u dospělých dostatečně nezachycují aspekty vzniku a rozvoje zneužívání návykových látek u dětí. Na tento kámen úrazu upozorňuje i participant 3. Tudíž nemůžeme k adiktologickým dětským pacientům přistupovat stejně jako k dospělým. A to se kvůli malé dostupnosti specializovaných zařízení nadále děje. Rollová, Miovský a Barták (2018) předkládají přehled adiktologických služeb pro děti, v němž uvádí, že (teprve) v roce 2014 byla otevřena první ambulance dětské a dorostové adiktologie v Praze. Od roku 2016 funguje i dorostová ambulance v Praze. Další funguje v Ústní nad Labem a dvě v Praze. V roce 2016 ambulantní psychiatrická zařízení využívalo 1407 dětí a mladistvých. Vzhledem k celkovým odhadům počtu nezletilých užívajících návykové látky se jedná o špičku ledovce.

Všichni tři participanti shodně označili represivní nástroje, zejm. výchovná opatření za málo účinná, navíc s často velmi omezenou realizovatelností a vymahatelností. Kromě toho jim do uplatňování výrazně promlouvá státní zástupce, což ani jeden pracovník nevnímá příliš kladně. Na druhou stranu je výchovná činnost všech tří pracovníků propletena pomyslnou nití pozitivní motivace. Ve výběru užívaných pedagogických prostředků se tak často objevuje pochvala, povzbuzování, finanční odměna, nadstandardní vycházky či společné výlety. Ačkoli se jedná spíše o motivaci vnější, rozhodně může být impulzem k cestě za vnitřní motivací dítěte chtít svou životní situaci měnit. Pracovníci tak vytváří bezpečný prostor pro zájem, spokojenost, odhodlání, uspokojení potřeby seberealizace a pohybu dítěte. Je záhodno mít na paměti, že hranice mezi vnější a vnitřní motivací jako taková v podstatě neexistuje, jelikož se jedná o kontinuum, ve kterém není přesně vytyčena hranice. (Blažej, 2019, s. 13)

Všichni participanti shledávají uhelný kámen své výchovné činnosti v zážitkové pedagogice, ze které dennodenně čerpají. Jako jeden z nástrojů při skupinové práci pak zážitkovou pedagogiku uvádí i Kraus (2008, s. 185).

Do užívaných metod, byť nepřímých, ale velmi důležitých a v současné době progresivních, pak řadíme i úpravu prostředí. Zejména z výpovědí participanta 1 a participantky 2 je zjevným dlouhodobým záměrem vytvářet v zařízeních příjemné a podnětné prostředí vhodné k (pře)výchově. Tato pedagogizace prostředí (Procházka, 2012, s. 99), tedy intervence, kdy je prostředí využito jako výchovný prostředek, se pak projevuje v zařízeních tím, že bylo minimalizováno zákonem povolené zabezpečení – mříže, oplocení či audiovizuální technika. Interiérem a vybavením se pak pokouší přiblížit běžným dětským domovům či zkrátka zdravému rodinnému prostředí.

Do možnosti práce s delikventní mládeží můžeme zařadit i restorativní justici. Ačkoli restorativní řešení trestné činnosti či sporů obecně nabízí i neziskové organizace

(viz podkapitola 3.3. Retributivní a restorativní justice), v rámci státního sektoru je to pak Probační a mediační služba, která v této záležitosti úzce spolupracuje s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí. U delikventní mládeže může plnit nápravnou funkci dohled probačního úředníka v kombinaci s dalším výchovným opatřením, např. s probačním a resocializačním programem jako je program Křižovatka organizace Ratolest Brno (Kovářová a kol. 2015). Optimistické závěry výzkumu rodinných skupinových konferencí uvádí ve své publikaci také Tomášek (2019). O to více zarážející je, že participant, ačkoli pracující déle než 5 let s delikventní mládeží v ústavní výchově, nemá žádné zkušenosti, ani dílčí, ani zprostředkované, s žádným z restorativních programů či s restorativní justicí obecně. Nabízí se tak otázka, v jaké míře je restorativní justice celkově propagována (a tedy i soudy využívána), jaká je činnost zainteresovaných institucí v Moravskoslezském kraji, či nakolik jsou zařízení ústavní a ochranné výchovy této možnosti práce otevřeny nebo jak jsou jejich pracovníci alespoň o ní zpraveni.

Dalším tématem rezonujícím více či méně ve všech výpovědích je spolupráce s dalšími organizacemi. Participant 1 zmiňuje nedostatečné informace o přijímaném dítěti – od soudu, OSPOD či SVP. Konstatoval, že soudní řízení někdy trvá tak dlouho, že se v průběhu pobytu v diagnostickém ústavu (a bývá mnohdy z různých důvodů delší než 8 týdnů) nerozhodne například ani o uložení ochranné výchovy. Participantka 2 a participant 3 pro změnu uvedli, že se soud s nikým o umístění dítěte do konkrétního zařízení příliš neradí. Ve finále tak dle nich může výběr zařízení napáchat v nápravě chování dítěte více škody než užítku. Ve výpovědích se také objevuje kritika státních zástupců, kteří sice dělají svou práci, ale někdy příliš nezohledňují (pře)výchovný proces a jeho specifika, či možnosti pedagogů, které tak svými právními výklady značně omezují. Participant 3 se pak dále kriticky staví k činnosti OSPODu, které dle něj sice své úkoly formálně plní, ale intenzivní práci s rodinou a důsledný dohled na nápravu vzniklých problémů v přirozeném prostředí staví na vedlejší kolej. Ministerstvo práce a sociálních věcí ve své příručce Mýty a pravdy (2015, s. 13) uvádí, že OSPOD „koordinuje řešení klientovy situace pomocí vyhodnocení klientovy situace a jeho rodiny.“ Sestavuje také individuální plán ochrany dítěte (IPOD), kdy zohledňuje možnosti lokální sítě služeb, která by v ideálním případě měla odpovídat potřebám klientů daného regionu. Jedná se tedy o střet možností na daném území, požadavků na pracovníka OSPOD a jeho schopností. Do toho také vstupují další, sociálním pracovníkem stěžejí ovlivnitelné faktory. Můžeme tedy konstatovat, slovy participanta 1, že „vše stojí a padá na lidech.“

Na základě zkušeností participantů se ani spolupráce v rámci rezortu Ministerstva školství nejeví jako správně nastavena. Provázanost činností mezi středisky výchovné péče a zařízeními je dle nich velmi malá. Participant 1 se zamýšlí nad tím, zda střediska výchovné péče nevnímají jako určité selhání vlastní práce, když dítě navzdory dřívějšímu pobytu ve středisku „pokračuje“ do dalšího zařízení ústavní výchovy. Sám totiž považuje za hlavní cíl středisek ochranu dítěte před mašinérií ústavní výchovy. Obdobně na střediska nahlíží i participant 3. I z důvodu jeho dlouhodobého působení v této sféře má totiž možnost srovnání původní vize, se kterou střediska vznikala, a jejich dnešní činnosti. Původní záměry pro vznik středisek vítal, protože viděl jejich těžiště v intenzivní preventivní práci s rodinou. Tato vize však dle něj není zcela naplňována. Osobně by uvítal důkladnější diagnostiku a následně práci s rodinou v jejím přirozeném prostředí. Práce s dítětem v rámci střediska by byla až ve druhém sledu. Participantka 2 pak ve své práci nepřichází se středisky prakticky nijak do styku, což může být ovlivněno i tím, že pracuje s dětmi zpravidla staršími. Situaci nenahrává příliš ani to, že v Moravskoslezském kraji funguje jedna rozsáhlejší síť středisek s centrem v Diagnostickém ústavu pro mládež, dětském domově se školou, středisku výchovné péče a základní školy Ostravě-Kunčičkách. Zde se také nachází jediná internátní služba. Další pobočky se nachází v Havířově, Karviné, Krnově, Bruntále, Opavě, Orlové a Frýdku-Místku. Jedná se však již pouze o ambulantní formu péče. Ačkoli umístění centrální pobočky v Ostravě ze strategického hlediska dává smysl, opět je součástí pracoviště, kde je realizována taktéž ústavní nebo ochranná výchova, tedy „spolupráce“ nedobrovolná. S přihlédnutím k potřebám cílové skupiny jsou pro ni služby ve vzdálených střediscích prakticky téměř nedostupné. Tímto se opět dostáváme ke slabým stránkám středisek tak, jak je uvádí Hutyrová. (2019, s. 168)

Má-li být etopedická péče komplexní, měla by zahrnovat i práci s rodinou dítěte. Navzdory tomu však ani jeden z participantů s rodinou nijak zvláště do kontaktu nepřichází. Je to zřejmě částečně dáno i tím, že pracují na vychovatelské nebo učitelské sekci. Na té etopedické nebo sociální může být situace odlišná. Z principu výchovné činnosti by však mělo docházet k propojování výchovné práce v zařízení s tou, co následuje poté doma (následuje-li). Participant 3 v tomto pocítuje velmi výrazné nedostatky, neboť se intenzivně pracuje s dítětem v zařízení a následně se jej vrátí do původního prostředí, které není nijak ošetřeno. Právě toto ošetření, sanace, by mohla výchovné snahy pracovníků v ústavní výchově posunout zásadně vpřed a zvýšit úspěšnost resocializace (Hurychová, 2022).

S prostředím jako takovým je také úzce spjata sociální pedagogika. Ačkoli všichni participanté absolvovali nebo absolvují studium sociální pedagogiky, či předcházející 4leté

magisterské studium oboru Vychovatelství (Sekera, Richterová, 2021), participanti 1 a 2 ve studiu samotném nespátřují zásadní přínos pro svou každodenní praxi. Vnímají, že si mohou některé jevy díky získané teorii snáze vysvětlit, a že mají tímto studiem splněnou požadovanou kvalifikaci pro danou pracovní pozici. Velmi kladně však tento nabytý teoretický rámec hodnotí participant 3. Za přínosný jej považuje zejména pro vychovatele. Zároveň také cítí, že je to právě sociální pedagogika, která by mohla a měla přinášet do etopedických zařízení tolik chybějící práci s přirozeným prostředím (Kraus, 2008). Velmi kriticky se pak v rámci hodnocení studia sociální pedagogiky staví zejména participanti 1 a 3 ke studijním praxím. Oba pociťují, že absolventi přichází po studiu do vlastní praxe jen velmi povrchně seznámeni s prostředím, ve kterém se sociálně-pedagogická činnost odehrává. Participant 3 k tomu dodává, že by bylo žádoucí studium oboru více provázat s prostředím, kde se budou absolventi následně profesně pohybovat. Tuto situaci by dle něj mohly změnit četnější a intenzivnější stáže v terénu, a ne tolik svázané metodiky studentských praxí.

Specifika prostředí ústavní a ochranné výchovy v kombinaci s poměrně úzkou požadovanou kvalifikací (563/2006 Sb., § 16) mohou dle participanta 1 působit jako přílišné síto pracovníků. Posouzení psychologické způsobilosti uchazečů pak může tuto selekci ještě zesílit. Proto se participanti 1 a 2, na základě svých zkušeností, kdy dle nich požadovaná kvalifikace nehraje v efektivní práci s cílovou skupinou zcela zásadní roli, domnívají, že by nebylo na škodu umožnit přístup k této sféře i jinak kvalifikovaným osobám, které by byly schopny s cílovou skupinou adekvátně pracovat.

Cílem diplomové práce bylo zjistit jaké jsou možnosti a limity pedagogické práce s delikventní mládeží v zařízeních ústavní a ochranné výchovy na území Moravskoslezského kraje. Analýza rozhovorů pak přináší odpovědi na výzkumné otázky.

Bylo zjištěno, že **sociální pedagogové pracující v ústavní a ochranné výchově** ve vybraných zařízeních v Moravskoslezském kraji **vnímají delikvenci nezletilých jako jev, se kterým jako odborníci přicházejí denně do styku**. Počty dětí v zařízeních jsou dlouhodobě velmi podobné, resp. kapacita je stále naplněna a počty dětí neklesají. Dále se mění chování cílové skupiny. Byl zaznamenán trend čím dál tím mladších dětí vyžadujících etopedickou péči, jejich zvýšená agresivita, menší vychovanost a větší chuť experimentovat. Dále je zjevná tendence ve zneužívání marihuany a pervitinu namísto dříve běžného alkoholu.

Z výzkumu vyplývá, že ve vybraných zařízeních **při práci s cílovou skupinou** jsou čím dál tím ve větší míře využívány **metody** založené na pozitivní motivaci dítěte. Ačkoli určitá represe bude pravděpodobně vždy přítomna, pedagogové se snaží klást důraz na klidnou

domluvu a na navázání přátelského a důvěrného vztahu. Důležitou roli sehrává zážitková pedagogika.

Dalším zjištěním pak je, že **restorativní justice** jako taková není v práci s delikventní mládeží nijak rozvinutá. Zde se pak nabízí otázka, proč tomu tak je? Je důvodem malé povědomí o možnostech restorativní justice, nebo je na vině nedostatečná spolupráce s dalšími institucemi v okolí?

Současný stav ústavní a ochranné výchovy můžeme v některých oblastech zhodnotit jako dobrý, adekvátní. V některých ohledech i inspirativní, zejména pak ve změně orientace výchovné práce na pozitivní motivaci. Stejně tak se kladně projeví změny vnitřního řádu, postupná úprava prostředí nebo využívání zážitkové pedagogiky. Úskalím jsou pak výchovná opatření, poměr práv a povinností dětí, rezortní a mezirezortní spolupráce či nedostatečná práce s rodinou dítěte. Tato úskalí by však měla být pro etopedii, potažmo i sociální pedagogiku výzvou.

Ve výzkumu bylo zjištěno, že **sociální pedagogika** je přínosná zejména v oblasti teorie, má pedagogům pracujícím v ústavní a ochranné výchově co nabídnout. Může sehrát zásadní roli v práci s prostředím a rodinou dítěte. Z výzkumu také vyplývá nesporný význam zážitkové pedagogiky. Výsledky výzkumu pak překládají výzvu i vzdělavatelům sociálních pedagogů, a to zejména v tom, aby bylo studium sociální pedagogiky úžeji spjato s praxí v prostředí, kde se sociálně-pedagogická činnost přirozeně odehrává. Druhá výzva pak spočívá v rozvoji zážitkové pedagogiky, jež nabízí rozšíření možností práce nejenom v ústavní a ochranné výchově, ale ve všech oblastech, ve kterých se sociální pedagog uplatní.

Díky výzkumu byla na základě zkušeností pedagogů přiblížena výchovná činnost v ústavní a ochranné výchově. Třebaže bychom mohli dojít k podobným závěrům v zařízeních napříč regiony, je potřeba mít na paměti, že byl výzkum realizován pouze v několika zařízeních v Moravskoslezském kraji, který má svá specifika. Zároveň však některá odkrytá témata vybízí k rozšíření výzkumu o další instituce – v našem případě například o dětský domov, diagnostický ústav pro mládež nebo středisko výchovné péče. Mimo institucionální výchovu by pak v oblasti práce s rodinou mohlo přinést další zjištění zařazení Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K lepšímu pochopení situace, vzhledem k nízkému povědomí o restorativní justici, by pak mohlo pomoci i zařazení Probační a mediační služby.

ZÁVĚR

Úvahy o nejlepším směru výchovy doprovází člověka od nepaměti. Její ideály se mění stejně jako společnost sama. Stejně tak zvolené metody a prostředky. V demokratickém zřízení je pak o to těžší najít rovnováhu mezi tím, co je přínosné pro společnost a co pro jedince. Proto je tak důležitý dobře nastavený a efektivní preventivní systém. I to je úkol pedagogů.

Především z tohoto důvodu bylo cílem čtenáře seznámit s náplní práce pedagogických pracovníků v ústavní a ochranné výchově delikventní mládeže a s jejich možnostmi. Ačkoli patří tato sféra k těm méně viditelným, je velmi důležitá a potřebná, protože se významnou měrou podílí na prevenci delikvence. Také díky ní se daří udržovat křehkou rovnováhu mezi potřebami společnosti a jedince.

V teoretické části práce jsme objasnili základy etopedické problematiky. Vymezili jsme jednotlivé věkové skupiny a jejich právní odpovědnost. V návaznosti na tyto věkové skupiny jsme objasnili vztah mezi delikvencí a kriminalitou. V rámci zmapování preventivního systému jsme nastínili úrovně prevence a jejich provázanost. V závěru teoretické části jsme se zaměřili na institucionální výchovu. Neopomíjíme ani slabiny, které tato péče nutně má. Díky tomuto teoretickému základu bylo možné rozvíjet výzkumnou část práce.

Empirická část následně přinesla na základě kvalitativního výzkumu odpovědi na výzkumné otázky, z nichž vyplývá, že i když stojí etopedická péče trochu stranou zájmu veřejnosti, její přínos není zanedbatelný. Mění se i výzvy, které před etopedií stojí.

Výzkum je určitou sondou do fungování ústavní a ochranné výchovy. Poukazuje na její klady i zápory, silné a slabé stránky. Může také sloužit jako inspirace pro pracovníky v jiných zařízeních nebo pro studenty sociální pedagogiky, kteří nemají s těmito zařízeními příliš velké zkušenosti, ale přesto by zde v budoucnu mohli výchovně působit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ, Blahoslav KRAUS, 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.

BLAŽEJ, Adam, 2019. *Motivace dětí a mládeže ve sportu*. Brno: Masarykova univerzita. 148 s. ISBN 978-80-210-9355-3.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. 232 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GILVARRY, Eilish a kol., 2012. Doporučené postupy pro práci s mladými lidmi s problémy souvisejícími s užíváním návykových látek. Číslo publikace: CCQI 127. 83 s.

HARTL, Pavel, 2004. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál. 312 s. ISBN 80-7178-803-1.

HUTYROVÁ, Miluše, 2019. *Děti a problémy v chování: etopedie v praxi*. Praha: Portál, 207 s. ISBN 978-80-262-1523-3.

HUTYROVÁ, Miluše, Michal RŮŽIČKA a Jan SPĚVÁČEK, 2013. *Úvod do speciální pedagogiky osob s psychosociálním ohrožením a narušením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 97 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3726-2.

JANDOUREK, Jan, 2011. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0026-0.

KALEJA, Martin, 2013. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 264 s. ISBN 978-80-7464-396-5.

KARABEC, Zdeněk, 2003. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 146 s. ISBN 80-7338-021-8.

KOVÁŘOVÁ, Marie a kol, 2015. *Kriminalita mládeže a možnosti restorativní justice*. Preventivní program Křižovatka. Brno: Ratolest Brno. 44 s. 2 vydání.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KUBÍČKOVÁ, Hana, 2009. *Analýza výchovného systému v resocializačních a reedukačních zařízeních pro adolescenty* [online]. Ostrava [cit. 23. 5. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/lm4li6/>. Disertační práce. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. *Mýty a pravdy*. Praha. 23 s. ISBN 978-80-7421-116-4.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027*. 48 s.

Ministerstvo vnitra, 2021. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020 (ve srovnání s rokem 2019)*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality. 159 s.

MIOVSKÝ, Michal., Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, Petr NOVÁK, 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.

MOHR, Pavel, 2017. Co přinese nová klasifikace MKN-11? *Česká a slovenská psychiatrie*. Praha: Galén, spol. s r. o. 113(4): 147–148. ISSN 1212-0383

PALKOSOVÁ, Mirka, 2019. Děti s delikventními nebo kriminálními projevy v anamnéze. In: *Možnosti práce s dětmi s poruchami (v) chování v ústavní výchově*. Vybrané problémy. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2019, s. 11–18. ISBN 978-80-7481-247-7

PETERKOVÁ, Monika, 2017. Prevence rizikového chování mladých lidí v období opouštění náhradních forem výchovy. In: *Prevence v kontextu ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 71–77. ISBN 978-80-7481-202-6.

POTMĚŠILOVÁ, Petra, 2013. *Speciální pedagogika nejen pro sociální pedagogy*. Praha: Parta, 186 s. ISBN 978-80-7320-179-1

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.

REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

ROLLOVÁ, Gabriela a Michal MIOVSKÝ a Miroslav BARTÁK, 2018. *Analýza užívání návykových látek u dětí pro potřebu plánování sítě ambulantní péče*. Všeobecná fakultní nemocnice v Praze a Projekt Nadace Sirius. 23 s.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.

SEKERA, Julius. a Bohdana RICHTEROVÁ, 2021. Sociální pedagogika jako studijní obor: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě. *Sociální pedagogika/Social Education*. 2021, **9**(2), s. 88-93. ISSN 1805-8825.

SCHEINOST, Miroslav, 2021. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 259 s. ISBN 978-80-7338-196-7

SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 147 s. Psyché. ISBN: 978-80-247-4042-2

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2019. *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5511-3.

ŠOLCOVÁ, Iva, 2009. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 104 s. ISBN 978-80-247-2947-3

THEINER, Pavel, 2007. Poruchy chování u dětí a dospívajících. *Psychiatrie pro praxi*. Olomouc: Solen s. r. o, 2007; 2: 85–87. ISSN 1803-5272.

TOMÁŠEK, Jan, 2010. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada. 216 s. ISBN 978-80-247-2982-4.

TOMÁŠEK, Jan, 2019. *Rodinné skupinové konference*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 133 s. ISBN 978-80-7338-177-6.

TROJANOVÁ, Irena, 2014. *Vedení lidí ve školách a školských zařízeních*. Praha: Wolters Kluwer, 120 s. Řízení školy. ISBN 978-80-7478-656-3.

VEČERKA, Kazimír, 2020. Kriminalita mládeže ve světle statistik Policie ČR. In: *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. S. 51–65. ISBN 978-80-7338-187-5.

VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER, 2020. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5

VOJTOVÁ, Věra, 2008a. *Kapitoly z etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.

ZEHR, Howard, 2003. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

Online zdroje

Česká televize, 2022. Devadesátky [online]. 2022. [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11698534957-devadesatky/>

Český statistický úřad, 2021. *Statistická ročenka České republiky* [online]. 2021 [cit. 6. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-lxnk9quszp>

Český statistický úřad, 2021. *Stav a pohyb obyvatelstva v ČR – rok 2020* [online]. 2021 [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/stav-a-pohyb-obyvatelstva-v-cr-rok-2020>

ČTK České noviny, 2021. Životní úroveň v ČR se loni zvýšila na 94 procent úrovně EU, je na úrovni Itálie. In: ČTK České noviny [online]. 29. 11. 2021. [cit. 6. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/zivotni-uroven-v-cr-se-loni-zvysila-na-94-procent-urovne-eu-je-na-urovni-italie/2125058>

Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

Epravo.cz, 2002. Latentní kriminalita. *Epravo.cz* [online]. 1. 3. 2002. [2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/latentni-kriminalita-15571.html>

GABRHELÍK, Roman, Barbora ORLÍKOVÁ a Jaroslav ŠEJVL, 2017. *Návykové látky. Co dělat, když – intervence pedagoga. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept*.

GIS Policie ČR, 2022. *Kriminalita*. Dostupné z: <https://kriminalita.policie.cz/>

HURYCHOVÁ, Eva, 2016. Sociální práce s rodinou aneb sanace rodiny. In: *Šance dětem* [online]. 02. 05. 2016. Poslední změna 17. 3. 2022. [cit. 15. 6. 2022]. Dostupné na: <https://sancedetem.cz/socialni-prace-s-rodinou-aneb-sanace-rodiny>

Institut pro restorativní justici. Restorativní programy. *Restorativní justice* [online]. [13. 3. 2022]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/restorativni-programy/>

KAPLANOVÁ, Jarmila a Zdeňka PROCHÁZKOVÁ, 2017. *Vandalismus. Co dělat, když – intervence pedagoga. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept*. Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

KARABEC, Zdeněk, 2018. Delikvence. *Sociologická encyklopedie* [online]. 1. 2. 2018. [5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Delikvence>

KARABEC, Zdeněk, 2018. Kriminalita. *Sociologická encyklopedie* [online]. 1. 2. 2018. [5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminalita>

KARABEC, Zdeněk, 2018. Kriminologie. *Sociologická encyklopedie* [online]. 1. 2. 2018. [5. 2. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kriminologie>

L'Institut Français pour la Justice Restaurative, 2022 [online]. [12. 3. 2022]. Dostupné z: <http://www.justicerestaurative.org/>

MERTIN, Václav, 2019. Agresivita na vzestupu. In: *Šance dětem* [online]. 18. 03. 2019. Poslední změna 16. 2. 2021. [cit. 7. 1. 2022]. Dostupné na: <https://sancedetem.cz/agresivita-na-vzestupu>

Mezinárodní vězeňské společenství, 2018. Building Bridges. *Restorative Justice* [online]. [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z: <http://restorative-justice.eu/bb/cs/>

Ministerstvo vnitra, 2022. Prevence kriminality. *O nás* [online]. MV: ©2021 [cit. 13. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/o-nas-prevence-kriminality.aspx>

Policie ČR, 2022. Kriminalita. *Policie České republiky* [online]. 21. 1. 2022 [cit. 4. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>

Policie ČR, 2022. Statistické přehledy kriminality za rok 2000-2021. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020>

Projekt otevřené společnosti, o.p.s., 2020. *Mapa kriminality*. Dostupné z: <https://www.mapakriminality.cz/#>

Společnost Obce v datech s. r. o, 2022. *Obce v datech* [online]. 2022. [cit. 6. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.obcevdtech.cz/>

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021. *10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí* [online]. ÚZIS. Praha ©2021 [cit. 17.1.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/>

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021. *11. revize Mezinárodní klasifikace nemocí* [online]. ÚZIS. Praha ©2021 [cit. 27.1.2022]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--klasifikace--mezinarodni-klasifikace-nemoci-mkn-11#o-klasifikaci>

Vězeňská služba České republiky, 2022. Věznice Pardubice. *Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky* [online]. 2022 [cit. 10. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/program-vit-victim-impact-training-vnimam-i-tebe>

Why me, 2022 [online]. [11. 3. 2022]. Dostupné z: <https://why-me.org/about/>

Legislativa

Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon (již neplatný)

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů